

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İKTİSAT ANABİLİM DALI

İKTİSAT PROGRAMI

**BÖLGESEL DENGESİZLİKLERİN GİDERİLMESİNDE KALKINMA AJANSLARININ
ROLÜ VE TÜRKİYE UYGULAMALARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ebru CELEPÇİ

MAYIS - 2006

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İKTİSAT ANABİLİM DALI

İKTİSAT PROGRAMI

**BÖLGESEL DENGESİZLİKLERİN GİDERİLMESİNDE KALKINMA AJANSLARININ
ROLÜ VE TÜRKİYE UYGULAMALARI**

Ebru CELEPÇİ

Karadeniz Teknik Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü'nce

Bilim Uzmanı (İktisat)

Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tez'dir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 15.06.2006

Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 15.07.2006

Tezin Danışmanı : Prof. Dr. Metin BERBER

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Ahmet Ulusoy

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Bayram Güngör

Enstitü Müdürü : Prof. Dr. M. Alaaddin YALÇINKAYA

Mayıs - 2006

TRABZON

0.SUNUŞ

00.Önsöz

AB'ye uyum sürecinde Türkiye için bölgesel gelişmişlik farklarının giderilmesi önem kazanmıştır. Dolayısıyla bu çalışmada, Türkiye için, bu amaca yönelik uygulamalar incelenmekte ve Bölgesel Kalkınma Ajansları ile ilgili olarak gelinen nokta belirlenmeye çalışılmaktadır. Ayrıca çalışmada, Bölgesel Kalkınma Ajanslarının farklı ülkelerde sergilediği ortak özellikler ve bu ülkelerde halen varlığını sürdüren bazı ajanslar hakkında bilgi verilmektedir. Bu doğrultuda çalışma dört bölümden oluşmaktadır: Birinci bölümde, AB'ye giriş sürecinde Türkiye'de bölgesel kalkınma konusunda yaşanan değişimler; ikinci bölümde, Bölgesel Kalkınma Ajanslarının genel tanıtımı; üçüncü bölümde, dünyada Bölgesel Kalkınma Ajanslarının gelişimi ve uygulamaları; dördüncü bölümde ise, Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Ajanslarının gelişimi ve uygulamaları konusu incelenmektedir.

Bu çalışmayı hazırlamamda katkılarını esirgemeyen hocam Prof. Dr. Metin BERBER'e ve her zaman yanımda olan ve beni her konuda destekleyen AILEME sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Trabzon, Mayıs 2006

Ebru CELEPÇİ

01. İçindekiler

	Sayfa Nr.
0.SUNUŞ	III
00. Önsöz.....	III
01. İçindekiler.....	IV
02. Özet.....	VI
03. Summary.....	VII
04. Tablolar Listesi.....	VIII
05. Şekiller Listesi.....	IX
06. Kısaltmalar Listesi.....	X
GİRİŞ.....	1-3

BİRİNCİ BÖLÜM

1. AB'YE GİRİŞ SÜRECİNDE TÜRKİYE'DE BÖLGESEL KALKINMA KONUSUNDA YAŞANAN DEĞİŞİMLER.....	3-18
10. Türkiye'de Eski ve Yeni Bölgesel Ayırım.....	3
11. Bölgesel Kalkınma Politikalarındaki Değişiklikler.....	9
12. Ön Ulusal Kalkınma Planında AB'ye Verilen Taahhütler.....	14

İKİNCİ BÖLÜM

2. BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARININ GENEL TANITIMI.....	19-37
20. Bölgesel Kalkınma Ajansları Kurulma Gerekçeleri.....	19
21. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Genel Özellikleri.....	23
210. Bölgesel Kalkınma Ajansları'nın Sınıflandırılması ve Yasal Şekilleri.....	26
211. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının İdari Yapısı.....	29
212. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Faaliyetleri.....	31
213. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Finansman Kaynakları.....	32
22. Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Avrupa Birliği Politikaları.....	34

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. DÜNYADA BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARI.....	38-49
30. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Gelişimi.....	38
31. Bölgesel Kalkınma Ajansları Uygulamalarından Örnekler.....	39
310. Londra Kalkınma Ajansı (London Development Agency).....	39
311. Shannon Serbest Hava Limanı Kalkınma Ajansı (Shannon Free Airport Development Agency).....	40
312. Stryia Ekonomik Kalkınma Ajansı.....	42
313. Emilia Romagna Bölgesel Kalkınma Ajansı (ERVET).....	43
314. Birleşik Krallıkta Kurulan Kalkınma Ajansları.....	44
315. Kuzey Kalkınma Ajansı (NOM).....	45
316. Sanayi Gelişimi ve Yeniden Yapılanması Topluluğu.....	46
317. Alsace Bölgesel Kalkınma Ajansı.....	47

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. TÜRKİYE’DE BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARI.....	50-73
40. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Gelişimi.....	50
41. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Kurulması.....	51
42. Bölgesel Kalkınma Ajansları Uygulamaları.....	58
420. GAP –Girişimci Destekleme ve Yönlendirme Merkezleri.....	58
421. Ege Bölgesi Kalkınma Ajansı.....	59
422. Mersin Kalkınma Ajansı.....	60
423. Doğu Anadolu Projesi Ekonomik Kalkınma Ajansı Önerisi.....	63
43. Avrupa ve Türkiye’deki Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Karşılaştırılması.....	64
44. Türkiye ‘de Bölgesel Kalkınma Ajanslarının İdari Yönden Uygulanabilirliği.....	67
45. Bölgesel Kalkınma Ajansları ile İlgili Yapılan Eleştiriler.....	70

5. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	73-76
YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	77-80

EKLER

ÖZGEÇMİŞ

02. Özet

Türkiye, Avrupa Birliği'ne giriş süreciyle birlikte 40 yıldır uygulamakta olduğu teşvik sistemi üzerine oturan bölgesel gelişme politikalarını terk ederek yeni bir uygulama içine girme aşamasındadır. AB'nin bütün aday ülkelere benimsettiği bu yeni yaklaşım sermayeyi, özel sektörü ve bölgesel rekabeti ön planda tutmaktadır. Bu yeni yaklaşımın temel kurumu Bölgesel Kalkınma Ajansları (BKA)'dır. Bölgesel gelişme farklarını ortadan kaldırmayı amaçlayan kalkınma ajanslarının amacı; hizmetler vererek bölgedeki ekonomiyi canlandırmak, bölgesel yatırımları artırmak, bölge halkının kalkınmaya katılımını sağlamaktır.

Bu doğrultuda, Türkiye'de son yıllarda bölgesel gelişme farklarını gidermek üzere daha somut önlemlerin alındığı ve planlamaların yapıldığı görülmektedir. AB'ye üyelik süreci bu önlemlerin alınmasına hız kazandırmıştır. Özellikle bölgesel gelişme farklarının giderilmesinde, AB yapısal fonlarından yararlanmak üzere önemli çabaların harcandığı görülmektedir. Özellikle bu bağlamda gündeme gelen konulardan biri, BKA'ların kurulması çabasıdır. Türkiye'de BKA kavramı, 1990'lı yıllarda ele alınmaya başlanmıştır. Ancak kalkınma ajansı oluşturma çabalarının çoğu proje aşamasında kalmış ya da uygulamanın başında çıkan sorunlar nedeniyle sona ermiştir.

Türkiye'de kurulması öngörülen kalkınma ajansları, AB yapısal fonlarından yeterince yararlanamadığından bölgesel dengesizliklerin kalkınma ajansları ile giderilebilmesi yakın zamanda mümkün görülmemektedir. Bu nedenle, hükümetin bölgesel dengesizlikleri giderici yöndeki yatırım ve teşvik uygulamalarının devamlılığı kaçınılmazdır.

03. Summary

With the process of entering Europe Union, Turkey is in a phase of a new application instead of incitement system based on regional development policy, which is being applied by forty years. This new approach, which is adopted to all candidate countries by EU, is taking the capital, private sector and regional rivalry as the first step. This new approach's basic institutions are Regional Development Agencies (RDAs). Development agencies that are trying to remove regional development differences, aim; to revive region's economy by giving services, to increase regional investments and to obtain participation of regional public.

In this direction, in Turkey it can be seen that; more concrete precautions are taken and plans have been made to decrease regional development differences in recent years. Process of entering EU speeds up these precautions. Especially in decreasing regional development differences, it can be seen that important efforts are spent to benefit from EU structural funds. One of the matters, brought in the agenda in this direction is the effort of establishing development agencies. In Turkey, the concept of RDA is taken up in the 1990's. But, the efforts of establishing development agency were kept at project stage or ended because of problems that began at the beginning of applications.

Because of not benefiting enough from EU's structural funds, development agencies that are thought to be established in Turkey, removing regional imbalance by means of development agencies can not be seen possible in near future. For this reason, the funds and incitement applications which are used by government to remove regional imbalances have to continue.

04. Tablolar Listesi

<u>Tablo Nr.</u>	<u>Tablonun Adı</u>	<u>Sayfa Nr.</u>
1	İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması.....	7
2	Bölgesel Politikalarda Bazı Temel Değişiklikler.....	11
3	Gelişme Eksenli Finansman Tablosu.....	17
4	Avrupa Ülkelerinde Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Kuruluş Dönemleri.....	24
5	Geleneksel Tavandan Tabana Yaklaşımına Karşı Yeni Tabandan Tabana Yaklaşım.....	25
6	Avrupa’da Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Yasal Şekilleri.....	28
7	Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Personel Sayıları.....	30
8	Bazı Ülkelerde Kalkınma Ajansları’nın Sağladıkları Finansman Kaynakları.....	33
9	Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Yapısı.....	53

05. Şekiller Listesi

<u>Şekil Nr</u>	<u>Şekil Adı</u>	<u>Sayfa Nr</u>
1	Bölgesel Kalkınma Ajanslarının İdari Yapısı.....	55
2	Mersin Kalkınma Ajansı'nın İdari Yapısı.....	62
3	Kamu Yönetimi Temel Kanunu'na Göre Hazırlanan Yeni İdari Yapı.....	68

06. Kısaltmalar Listesi

BKA	: Bölgesel Kalkınma Ajansı
NUTS	: Nomenclature of Territorial Units for Statistics
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
İBBS	: İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması
AB	: Avrupa Birliği
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
ÖUKP	: Ön Ulusal Kalkınma Planı
KOBİ	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler
AR-GE	: Araştırma- Geliştirme
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
BGYUM	: Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü
ÖKYAF	: Ön Katılım İçin Yapısal Araç Fonu
ABKF	: Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu
SAPARD	: Special Pre-Accession Programme for Agriculture and Rural Development
PHARE	: Pre-Accession Instrument for Central and Eastern Europe
ISPA	: Instrument for Structural Policies for Pre-Accession
SKA	: Stryia Kalkınma Ajansı
ERVET	: Emilia Romagna Kalkınma Ajansı
WDA	: Welsh Development Agency
NOM	: The Northttern Development Agency
SGYT	: Sanayi Gelişimi ve Yeniden Yapılanması Topluluğu
EURADA	: Eurepoan Association of Development Agencies
GAP	: Güney Doğu Anadolu Projesi
GİDEM	: Girişimci Destekleme ve Yönlendirme Merkezleri
EGEV	: Ege Bölgesini Geliştirme Vakfı
EBKA	: Ege Bölgesi Kalkınma Ajansı

MTSO	: Mersin Ticaret ve Sanayi Odası
EKA	: Ekonomik Kalkınma Ajansı
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme Başkanlığı
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TÜSİAD	: Türkiye Sanayiciler ve İş Adamları Derneği
EBRD	: Europan Bank for Reconstruction and Devolopment
CRT	: Committee of Regional Tourism
EIB	: European Investment Bank
BYMA	: Balıkçılığın Yönlendirilmesi için Mali Araç
ATYGF	: Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu
ASF	: Avrupa Sosyal Fonu

GİRİŞ

Dünyada hem yönetim hem de uygulamalar açısından büyük değişimler yaşanmaktadır. Bu değişimlerin en önemli nedenlerinden biri, dünyadaki toplumlarda siyasi, ekonomik, kültürel kısacası hayatın her alanında meydana gelen küreselleşmedir. Küreselleşen dünyada şehirler ve bölgeler kendi yerelliklerine özgü bölgesel kalkınma politikaları oluşturma çabasına girmişlerdir. Son otuz yıldaki bölgesel kalkınmaya bakıldığında, ekonominin küresel yapılanması sürecinde merkezi planlama anlayışı öncelikli konumunu kaybederken, girişimcilik kalkınmanın lokomotif gücü haline gelmiştir. Girişimciliğin kazandığı bu yeni gücü iyi kullanabilen bölgelerin rekabet gücü artarken, rekabet gücü azalan bölgelerde bölgelerarası gelişmişlik farkları giderek artmaktadır.

Bu doğrultuda Avrupa Birliği (AB), bölgesel politikalarını, küreselleşme, teknoloji, genişleme ve entegrasyon süreçlerini dikkate alarak geliştirmekte ve bölgeler arası gelişme farklılıkları, kaynakları daha az gelişmiş bölgelere dağıtarak azaltmaya çalışmaktadır. AB'nin bölgesel politika uygulamalarındaki en önemli araç olan yapısal fonlar, şeffaflık ve katılım ilkeleri doğrultusunda, AB'nin farklı bölgeleri arasındaki gelişmişlik farklarının kapatılması amacıyla doğrudan bölgelere dağıtılmaktadır. Bu nedenle ulusal ve bölgesel yönetimler bu fonları yönetebilmek için yeni bölgesel kurumlar ve yapılar oluşturmak ve varolan kurumları güçlendirmek durumundadırlar.

Türkiye, planlı dönemle birlikte uygulamaya koyduğu bölgesel gelişme ve bölgeler arasındaki dengesizlikleri giderici yöndeki politikalarını günümüzde yeniden gözden geçirme zorunluluğu ile karşı karşıyadır. Bu zorunluluğun esas nedeni Avrupa Birliği'ne katılım sürecinde bölgesel gelişme politikalarının entegre edilmesidir. Türkiye, yaklaşık 40 yıldır uygulamakta olduğu bölgesel gelişme model, politika ve araçlarını bir yana bırakarak yeniden bir yapılanma içine girmiştir. Bu yeni yapının ana kütlesini Bölgesel Kalkınma Ajansları (BKA) olarak adlandırılan birimler oluşturmaktadır.

Türkiye, BKA ile ciddi anlamda ilk kez aday üyeliğinin tescil edildiği 1999 Helsinki Zirvesi sonunda tanışmıştır. AB Komisyonu'nun hazırlamış olduğu Katılım Ortaklığı Belgesi'nde orta vadede yapılması gereken düzenlemeler arasında yer alan BKA'ları oluşturmak amacıyla yasal düzenlemeler süreci başlatılmıştır.

Bu doğrultuda öncelikle Topluluk kurallarına uygun olarak kısa vadede istatistiksel bölge olarak bilinen AB (NUTS) sistemi 22 Eylül 2002 tarih ve 4720 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile kabul edilmiştir. Daha sonra da 2003 yılı Katılım Ortaklığı Belgesinde, katılım öncesi mali yardım programından yararlanabilmek için Bölgesel Kalkınma Ajansları'nın kurulması öngörülmüştür. Takip eden süreçte de, 31 esas ve 5 geçici maddeden oluşan Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkındaki Kanun gündeme getirilmiştir.

Kanun, hem BKA gibi yeni bir idari yapının oluşturulması fikri, hem de bu yapının nasıl oluşturulacağı sorunu üzerine tartışmalara neden olmuştur. Bu çalışma, bölgesel kalkınma ajanslarının ne olduğu, dünyada ve Avrupa Birliğinde Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Türkiye'de kurulması öngörülen BKA'ların nasıl olacağı ve buna yönelik eleştiriler ele alınmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. AB'YE GİRİŞ SÜRECİNDE TÜRKİYE'DE BÖLGESEL KALKINMA KONUSUNDA YAŞANAN DEĞİŞİMLER

10. Türkiye'de Eski ve Yeni Bölgesel Ayırım

Bölge çok boyutlu, çok anlamlı ve sınırları oldukça güç çizilebilen bir kavramdır. Bölge, bir devlet bağlamında alt birimleri ifade ederken uluslar arası hukuk çerçevesinde aynı çıkarlara sahip, coğrafi, siyasal ve ekonomik yakınlık içinde olan devletler topluluğunu anlatmaktadır (ABTT, 2004, s.1). Örneğin, Avrupa Birliği (AB) de bu anlamda bir bölge yönetimi olarak değerlendirilebilir.

Öte yandan kullanılan ölçütler farklı bölge tanımları yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Bölge tanımı yapabilmek için kullanılan başlıca ölçütler coğrafi, ekonomik, kültürel, etnik, kentsel ve yönetseldir. Bu arada özellikle açıklığa kavuşturulması gereken, AB için de önem taşıyan bölge ile ilgili iki önemli kavram vardır; “Bölgecilik” ve “Bölgeselleştirme”. Bölgecilik ortak etnik, kültürel ve tarihsel özelliklere sahip bir bölge ve bu bölgede yaşayan nüfusun merkezi yönetimin egemenliğine karşı bağımsızlık çabalarını ifade etmektedir. Bu çabalar aşağıdan yukarıya doğru gelişen siyasal bir harekettir. Bölgeselleştirme ise, bölgecilikten farklı bir kavramdır ve daha çok yönetsel bir anlam taşımaktadır. Bölgeselleştirme, merkezi yönetim karşısında bölgesel ve yerel birimlerin yönetsel açıdan güçlendirilmesini, bir başka deyişle adem-i merkezileştirmeyi anlatmaktadır (ABTT, 2004, s.1).

AB'de bölgeler işlevlerine ve yapılarına göre planlama bölgeleri, yönetim bölgeleri, sınır ötesi bölgeler, bağımsız bölgeler, türdeş bölgeler ve kutuplaşmış bölgeler biçiminde kümelendirilmektedir. Kutuplaşmış bölgelerin en önemli özelliği, merkezi kademe ile çevresi ve alt kademeler arasındaki fiziksel ve ekonomik bağımlılıktır. Türdeş bölgeler,

dağlık bölgeler, kıyı bölgeleri, sınır bölgeleri ya da tarım bölgeleri gibi ortak kimi özelliklere sahip klasik bölgelerdir.

Sınır ötesi bölgeler sınır ötesi işbirliği ile oluşan bölgelerdir. Bu bölgeler aracılığı ile sınır bölgelerinin geliştirilmesine, az gelişmiş altyapının iyileştirilmesine ve kültür alışverişinin sağlanmasına çalışılmaktadır. Diğer taraftan belli tarihsel geçmişe sahip, çoğunlukla yapay olarak oluşturulan yönetim bölgeleri vardır. Fransa'daki iller bunlara örnek gösterilebilir. Bağımsız bölgeler örneğin Korsika, Azora, Grönland, Sicilya ve Sardunya anayasalarda güvence altına alınmışlardır. Planlama bölgelerine gelince, bu bölgeler AB ülkelerinde devlet ve yönetim yapılarından bağımsız olarak vardır. Belli amaçlarla kimi programların uygulanması ve AB düzeyinde sürdürülebilir gelişmenin gerçekleştirilmesi için bölgeler oluşturulmaktadır. Ulaştırma bölgeleri, teşvik bölgeleri ve işgücü piyasası için oluşturulan planlama bölgeleri bazılarıdır ve hedef, ekonomik kaynakların kullanımı, devlet yatırımları için en uygun yönetim ölçeğine ulaşmaktır. AB'de bölgeler planlama ve teşvik yönünden 1., 2. ve 3.düzye olarak kümelere ayrılmaktadır. Bu düzeyler birlik terminolojisinde NUTS (İstatistik Bölge Birimleri Sistematiği-Nomenclature of territorial units for statistics) I, II ve III olarak adlandırılmakta, planlama ve teşvikler buna göre yapılmaktadır. Örneğin I. Düzeyde Alman Eyaletleri, İngiliz ekonomik planlama bölgeleri, II. Düzeyde İspanya'daki özerk bölgeler ve Almanya'daki iller; III. Düzeyde ise, Almanya'daki ilçeler, İspanya ve Fransa'daki iller, İrlanda'daki planlama bölgeleri yer almaktadır.

AB'ye üye devletlerle karşılaştırdığımızda Türkiye, merkezi yönetim ve yerel yönetimler olmak üzere iki basamaklı bir yönetim yapısına sahip tekçi devletler grubuna girmektedir. Osmanlı Devleti'nden beri bölünmeye, ayrılıkçılığa yol açacağı kaygısı ile itibar edilmeyen bölgesel örgütlenme aslında daha önce açıklanan "bölgecilik"i ifade etmektedir. Oysa var olan aşırı merkezîyetçi yönetim geleneğini kırmak, adem-i merkezîyetçi bir yönetim yapısı oluşturmak için başvuru, bölgesel düzeyde etkin yönetim birimleri kurma çabaları "bölgeselleştirme"yi anlatmaktadır. 1913'te kurulan, ancak 1948'de kaldırılan Genel Müfettişlikler, 1983'te getirilen, ancak başarısızlıkla sonuçlanan Bölge Valilikleri hep bölgeselleştirme çabalarının sonucudur. Amaç, var olan yönetim yapısından kaynaklanan sorunları gidermek, sorunları yerinde çözebilmektir. Türkiye'de coğrafi koşullar, ekonomik ve sosyal gelişme açısından bölgeler arasındaki

dengesizlikler de bu amacı önemli kılmaktadır. Ancak, merkezi yönetimin ağırlığını ve yükünü azaltmak adına kurulan bu bölge yönetimleri sonuçta merkezi yönetimin taşra birimleri olarak tasarlanmışlardır.

Türkiye’de bölgeler arası gelişmişlik farklarının yoğunluğunun saptanmasında esas alınan bölgesel ayırım, 1960’lardan bu yana sürekli değişmiştir. Sektörel yapıdaki Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nın uygulanmasının ardından, bölgeler arası gelişmişlik farkını azaltıcı politikalara öncelik verilmesi, bölgeler arası gelişmişlik farklarının saptanması ihtiyacını doğurmuş ve 1960’ların sonlarında homojen bölge sınıflandırması çalışması yapılmıştır. İmar ve İskan Bakanlığı ile Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından, bölgesel kalkınma çalışmalarına hazırlık niteliğinde olmak üzere, 1963-70 yıllarına ait verilere dayanarak, 53 adet sosyo-ekonomik gelişmişlik göstergesi bazında yerleşme merkezlerinin gelişmişlik düzeyleri saptanmış ve ülkemizdeki tüm iller gelişmişlik düzeyine göre sekiz ana bölgeye ayrılmıştır. Bu ana bölgelerin dördü, kendi içlerinde 15 alt bölgeye ayrılmış olup, alt bölgeler göz önüne alındığında 19 bölge elde edilmiştir. Türkiye’yi 19 plan bölgeye ayıran bu çalışma, etüt bölgesi olma niteliğinden öteye gidememiş, kalkınma planlarında bölgesel ayırım olarak kabul görmemiştir.

1980’lerden sonra polarize bölgelerin ve bölge merkezlerinin saptanması amacıyla, DPT tarafından, Merkezi Yerler Teorisine göre, Yerleşim Merkezlerinin Kademelenmesi çalışması yapılmıştır. Söz konusu çalışmada, polarize bölgelerin saptanması için anket yöntemine başvurulmuş ve alınan sonuçlar bilgisayar aracılığıyla değerlendirilmiş böylece ülkemiz polarize bölge kıstasına göre 16 bölgeye ayrılmıştır. Bu bölgesel ayırımı, Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda yer verilmemiştir. 1970’lerde benimsenen ve homojen bölge kıstasına göre saptanan 19 etüt bölgesi ayırımı ile 1980’lerden sonra benimsenen ve polarize bölge kıstasına göre saptanan 16 bölge ayırımı 1990’larda terkedilmiştir. Günümüzde DPT ve Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) tarafından yapılan istatistiki değerlendirmede “coğrafi bölge” ayırımı esas alınmış ve ülkemiz yedi coğrafi bölgeye ayrılmıştır (DİNLER, 1998, s.82-101).

Bugün ülkemizde, AB’ye uyum sürecinde bölgesel politikaların çerçevesinin belirlenmesi ve bölgesel istatistiklerin üretilmesi amacıyla İstatistiki Bölge Birimleri tanımlanmıştır. AB’de NUTS olarak adlandırılan bu sistem 28.08.2002 tarihli ve

2002/4720 sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesi'nde Türkçe İBBS kısaltmasıyla karşılanmıştır. Türkiye NUTS sistemi, DİE ve DPT koordinasyonunda diğer ilgili kamu kuruluşlarının da katılımıyla gerçekleştirilmiştir. İstatistik bōlgelerin tanımlanmasında kullanılan temel faktōrler;

1. Nūfus
2. Bōlgesel kalkınma planları
3. İllerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması
4. Temel istatistik gōstergeler
5. Coğrafya'dır.

Bōlgesel istatistiklerin toplanması, geliştirilmesi, bōlgelerin sosyo-ekonomik analizlerinin yapılması, bōlgesel politikaların çerçevesinin belirlenmesi ve Avrupa Birliđi Bōlgesel İstatistik Sistemine uygun karşılaştırılabilir istatistiki veri tabanı oluşturulması amacıyla ũlke genelinde yapılan bu sınıflandırmada iller, Dūzey 3 olarak tanımlanmış; ekonomik, sosyal ve coğrafı yōnden benzerlik gōsteren komşu iller ise bōlgesel kalkınma planları ve nūfus bōyũklükleri de dikkate alınarak “ Dūzey 1” ve “ Dūzey 2” olarak gruplandırmak suretiyle hiyerarşik İstatistiki Bōlge Birimleri Sınıflandırması yapılmıştır. “Dūzey 3” kapsamındaki İstatistiki Bōlge Birimleri 81 adet olup il dūzeyindedir. Her il bir İstatistiki Bōlge Birimini tanımlamaktadır. “Dūzey 2” İstatistiki Bōlge Birimleri, “Dūzey 3” kapsamındaki komşu illerin gruplandırılması sonucu tanımlanmış olup, 26 adettir. Bu gruptaki bōlgeler, İstanbul, Tekirdađ, Balıkesir, İzmir, Aydın, Manisa, Bursa, Kocaeli, Ankara, Konya, Antalya, Adana, Hatay, Kırıkkale, Kayseri, Zonguldak, Kastamonu, Samsun, Trabzon, Erzurum, Ağrı, Malatya, Van, Gaziantep, şanlıurfa ve Mardin'dir. “Dūzey 1” İstatistiki Bōlge Birimleri ise ”Dūzey 2” İstatistiki Bōlge Birimlerinin gruplandırılması sonucu tanımlanmış olup, 12 adettir. Tabloda da gōrũldũđ gibi bunlar, İstanbul, Batı Marmara, Ege, Dođu Marmara, Batı Anadolu, Akdeniz, Orta Anadolu, Batı Karadeniz, Dođu Karadeniz, Kuzeydođu Anadolu, Ortadođu Anadolu ve Gũneydođu Anadolu bōlgeleri'dir.

Tablo : 1
İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması

TR Türkiye							
TR1	İstanbul			TR8	Batı Karadeniz		
TR10		İstanbul		TR81		Zonguldak	
TR100			İstanbul	TR811			Zonguldak
TR2	Batı Marmara			TR812			Karabük
TR21		Tekirdağ		TR813			Bartın
TR211			Tekirdağ	TR82		Kastamonu	
TR212			Edirne	TR821			Kastamonu
TR213			Kırklareli	TR822			Çankırı
TR22		Balıkesir		TR823			Sinop
TR221			Balıkesir	TR83		Samsun	
TR222			Çanakkale	TR831			Samsun
TR3	Ege			TR832			Tokat
TR31		İzmir		TR833			Çorum
TR310			İzmir	TR834			Amasya
TR32		Aydın		TR9	Doğu Karadeniz		
TR321			Aydın	TR90		Trabzon	
TR322			Denizli	TR901			Trabzon
TR323			Muğla	TR902			Ordu
TR33		Manisa		TR903			Giresun
TR331			Manisa	TR904			Rize
TR332			Afyon	TR905			Artvin
TR333			Kütahya	TR906			Gümüşhane
TR334			Uşak	TRA	Kuzeydoğu Anadolu		
TR4	Doğu Marmara			TRA1		Erzurum	
TR41		Bursa		TRA11			Erzurum
TR411			Bursa	TRA12			Erzincan
TR412			Eskişehir	TRA13			Bayburt
TR413			Bilecik	TRA2		Ağrı	
TR42		Kocaeli		TRA21			Ağrı
TR421			Kocaeli	TRA22			Kars
TR422			Sakarya	TRA23			Iğdır
TR423			Düzce	TRA24			Ardahan
TR424			Bolu	TRB	Ortadoğu Anadolu		
TR425			Yalova	TRB1		Malatya	
TR5	Batı Anadolu			TRB11			Malatya
TR51		Ankara		TRB12			Elazığ
TR510			Ankara	TRB13			Bingöl
TR52		Konya		TRB14			Tunceli

TR521			Konya		TRB2		Van	
TR522			Karaman		TRB21			Van
TR6	Akdeniz				TRB22			Muş
TR61		Antalya			TRB23			Bitlis
TR611			Antalya		TRB24			Hakkari
TR612			Isparta		TRC	Güneydoğu Anadolu		
TR613			Burdur		TRC1		Gaziantep	
TR62		Adana			TRC11			Gaziantep
TR621			Adana		TRC12			Adıyaman
TR622			Mersin		TRC13			Kilis
TR63		Hatay			TRC2		Şanlıurfa	
TR631			Hatay		TRC21			Şanlıurfa
TR632			K.Maraş		TRC22			Diyarbakır
TR633			Osmaniye		TRC3		Mardin	
TR7	Orta Anadolu				TRC31			Mardin
TR71		Kırıkkale			TRC32			Batman
TR711			Kırıkkale		TRC33			Şırnak
TR712			Aksaray		TRC34			Siirt
TR713			Niğde					
TR714			Nevşehir					
TR715			Kırşehir					
TR72		Kayseri						
TR721			Kayseri					
TR722			Sivas					
TR723			Yozgat					

Kaynak: DİE, 2004, s.1

DİE tarafından bu doğrultuda hazırlanan tabloda İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS) Kodu 4 hanelik bir kod'dan oluşmaktadır. İlk hanesi Türkiye'yi simgeleyen "TR" harflerinden oluşmaktadır. 2. hane, 1'den 9'a kadar rakam, A'dan C'ye kadar harf olmak üzere Düzey 1'de, 12 bölge birimlerini simgelemektedir (NUTS - I). 3. hane, her Düzey 1 bölge birimi değiştiğinde 1'den başlayarak artan rakamlarla Düzey 2'de, 26 bölge birimlerini simgelemektedir (NUTS - II). 4. hane ise her 2. düzeyde bölge birimi değiştiğinde 1'den başlayarak artan rakamlarla Düzey 3'de, 81 bölge birimleri olan illeri simgelemektedir (NUTS - III).

Düzey 1'de yer alan bölgeler, Avrupa Birliği açısından temel sosyo-ekonomik bölge niteliğindedir. Bu düzeyden, gümrük birliği gibi, bölgesel sorunların çözümlenmesinde yararlanılacaktır. Düzey 2 ise, genel olarak bölgesel politikaların uygulanabildiği temel

bölgeleri içermektedir. Düzey 3 kapsamındaki istatistiki bölge birimleri, karmaşık ekonomik çözümler bakımından küçük olsalar bile, ihtiyaç ortaya çıktığında, buralardaki kimi sorunların belirlenmesi yada alınacak bölgesel tedbirlerin tespitinde yararlanılacaktır (AVANER, 2005, s.59-63).

Önemli bir ayrıntı da küresel bir megapol olan İstanbul'un hem Düzey 1 hem Düzey 2 hem de Düzey 3 olarak ele alınmasıdır. Tablo 1'de kalkınma ajanslarının kurulacağı Düzey 2'de yer alan bölgeler bu sınıflandırmaya göre gösterilmiştir. Diğer dikkat çekici nokta Doğu Anadolu, Güney Doğu Anadolu bölgelerine denk düşen bölgelerin diğerlerinden farklı kodlanmasıdır. Bu sınıflandırmaya göre hazırlanmış göstergeler 2003 yılından beri yayınlanmaya başlamıştır.

11. Bölgesel Kalkınma Politikalarındaki Değişiklikler

Son yıllarda dünyadaki küreselleşme ve yerelleşme dinamiklerinin etkisiyle, ekonomik, toplumsal ve siyasal yapılanmalar büyük bir değişim içine girmiş, değişimin kuramsal ve pratik nedenlerini açıklamaya yönelik olarak bazı kavramlar ön plana çıkmıştır. Yaşanan bu dönüşümün boyutlarını açıklamada dört farklı söylem öne çıkmaktadır. Bunlar sırasıyla; sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş, fordist üretimden esnek üretime (post-fordist) geçiş, ulus-devletlerin dünyasından küreselleşmiş dünyaya geçiş, modernist düşünceden post-modernist düşünceye geçiştir (AKPINAR, 2004, s.1-2).

Dolayısıyla, bu değişimler öncelikle ekonomide ve devamında da siyaset, yönetim ve kültür dünyasında yoğun olarak yaşanmış ve bu değişim bölgesel politikalara olan yaklaşımları önemli ölçüde etkilemiştir.

Geleneksel bölgesel politika anlayışının hakim olduğu 1960'lı yıllarda, bölgesel politikaların çerçevesi, gelişmiş ekonomilerin birçoğunda Keynezyen anlayışın hüküm sürdüğü firma merkezli, standartlaşmış, teşvik sisteminin esas olduğu "devlet güdümlü" politikalar olmuştur. Bu politikalar az gelişmiş bölgeleri geliştirmek amacıyla gelirin yeniden paylaşımı ve sosyal politikalara ağırlık vermiştir. Keynezyen anlayış; büyük ölçekli imalat sanayiye, bölgenin ekonomisinde çarpan etkisi yaratmak ve gelişmeyi

bölgenin tamamına yaymak için büyüme kutupları oluşturan ekonominin lokomotif gücü olarak kabul etmiştir (KEUNE, 2001, s.1-9).

Bu dönemdeki temel politika araçları şunlardır:

1. Finansal teşvikler
2. Altyapı yatırımları
3. Devletin sahip olduğu veya devletin kontrolünde sanayi tesisleri
4. İmalat sanayinin kontrolü'dür.

Keynezyen bölgesel politikalar, az gelişmiş bölgelerde istihdamı ve geliri artırmaya yardımcı olmuş ama gelişmiş bölgelere kıyasla verimliliği yükseltmekte başarısız olmuşlardır. 1970'lerin başında yaşanan petrol krizi sonrası, Keynezyen anlayışın ürünü olan bölgesel politikaların önemi azalma eğilimine girmiştir. 1970'li yıllarda ortaya çıkan krizle başlayan süreç sonucunda, 1980'li yıllarda devletin öncelikli olarak ekonomik alandaki rolü tartışılmaya açılmış, piyasa ekonomisi çerçevesinde örgütlenmiş bir devlet ve yönetim anlayışı gündeme gelmiştir. Özellikle, dünya ekonomik sisteminde küreselleşme ve yerelleşme dinamiklerinin hakim olduğu 1980'li yıllardan itibaren, bölgesel kalkınma politikaları artık doğrudan devlet yardımlarından ziyade işgücü, yaşam kalitesi, yatırım ikilemi gibi mekanın niteliğini artırıcı alternatif yatırımlara ve içsel gelişmeye daha çok önem vermiştir. Daha önceki bölgesel kalkınma politikaları sadece pazara, işgücüne ve hammaddeye olan mesafeyi göz önüne alırken, yeni bölgesel politikalar ise sosyal ilişkiler, normlar ve kurumlardan oluşan bir yapıyı dikkate almıştır (BACHTLER, YUİLL, 2001, s.6-12).

Bu çerçevede, bölgesel gelişmenin kavramsallaştırılması ve bölgesel politikaların uygulanmasına dair tüm hususlarda, önemli temel değişimler yaşanmıştır. Bu değişim, bölgesel gelişmenin teorik temellerinin yeniden yorumlanmasına yol açmıştır.

Tablo: 2
Bölgesel Politikalarda Bazı Temel Değişiklikler

	Geleneksel	Yarının talepleri
Problem bölgeler	Karşıtlık (gelişmiş/gelişmemiş)	Çok yönlülük (çeşitli yapısal zayıflıklar)
Temel strateji	Bölgesel büyüme/gelişme	Bölgesel yenilik
Örgütsel yapı	Merkezi, devletçe desteklenme	Merkezi değil, yerel topluluk ön planda
Hakim mekanizma	Bölgeler arası yeniden dağıtım	Öncelikle yerel ve bölgesel kaynakların harekete geçirilmesi
Önemli yönelmeler	Kapital ve doğal kaynaklar Ekonomik büyüme, sanayi sektörü, projeler, az sayıda büyük firma ve proje	Bilgi ve üretime yönelik kaynaklar (nitelikli insan gücü, AR-GE, teknik ve sosyal alt yapı vs); Kalite, sürdürülebilirlik ve esneklik; servis sektörü ve sektörler arası bağlar, programlar; çok sayıda küçük-orta ölçekli firma ve proje
Dinamikler	Mekansal açıdan sabit sorun alanlar; önceden belirlenmiş ve planlanmış bir dizi büyüme merkezi	Hızla değişen problem alanlar; yerel kaynağın kendiliğinden hareketliliği (doğal büyüme merkezi) Orta boy kent ağları ve çok odaklı mekansal yapı

Kaynak: DPT, 2000, s.22

Günümüzde bölgesel gelişme politikaları, iç ve dış dinamikler ve kısıtlayıcılardan hareket ederek, mekanın ekonomik ve sosyal gelişmenin bir yansıması olmaktan çok, mekanın özünde kendisinin ekonomik ve sosyal gelişmenin belirleyici bir boyutu olduğu kabul edilerek saptanmaktadır.

Ülkemizde de bölgeler arası gelişmişlik farklılıklarının dengeli bir yapıya kavuşturulması, bölgesel ve yerel kalkınmanın hızlandırılması ve sürdürülebilir dengeli bir gelişmenin sağlanması için çeşitli politikalar ve araçlar uygulanmıştır. Bunların başında, çeşitli büyüklükteki bölgeleri hedef alan bölge planları yer almaktadır. Bölge planları, kalkınma planlarının hedef ve stratejileri çerçevesinde bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılması, geri kalmış yörelerde yaşayan nüfusun refah düzeyinin yükseltilmesi, metropollere büyük yük getiren göç eğilimlerinin istikrarlı bir dinamiğe kavuşturulması, plansız kentleşme nedeniyle oluşan sorunların çözüme ulaştırılması amacıyla bölgelerin özellikleri, farklılıkları, gelişmişlik düzeyleri ve temel sorunları ile potansiyellerinin belirlenmesine yönelik olarak merkezde hazırlanmaktadır (Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun Tasarısı, 2005, s.14).

Kalkınma planlarının sektörel öncelikleri ile mekansal boyutların bütünleştirilmesine yönelik olarak, bölgeler arası gelişmişlik farklarını azaltmak ve sürdürülebilir kalkınmayı gerçekleştirmek amacıyla hazırlanan bölgesel gelişme planlarının başlıcaları; Doğu Marmara Planlama Projesi, Antalya Projesi, Çukurova Bölgesi projesi, Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP), Zonguldak- Bartın- Karabük Bölgesel Gelişme Projesi, Doğu Anadolu Projesi Ana Planı ve Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişme Planı'dır.

Ancak, çoğu zaman kalkınmada öncelikli yöreleri hedef alan destek uygulamaları, organize sanayi bölgeleri politikası, yatırımlarda devlet yardımları ve kırsal kalkınma projeleri ile birlikte yürürlüğe koyulan bölge planları, bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılmasında ve hedeflenen gelişme düzeyini ve ortamını oluşturmada beklenen etkiyi göstermemiştir. Bölgesel kalkınma projelerinden GAP dışında kalanlar kapsamlı bir uygulama şansı bulamamıştır. Planlı dönemde sağlanan olumlu gelişmelere rağmen, gerek Türkiye'nin tam üye olarak katılmayı hedeflediği AB ülkeleriyle olan gelir farkı, gerekse ülke içinde bölgeler arası gelir ve gelişmişlik farklılıkları somut gelişmeler sağlanması gereken önemli bir sorun alanı olarak gündemdeki yerini korumaya devam etmektedir.

Türkiye'nin, AB'ye girme çabalarının pek çok nedeni vardır. Önemli bir nedeni de bölgesel gelişme çabaları gerçekleştirebilmek için, AB'nin üye devletlere kullandığı teşvik ve gelişme fonlarından yararlanabilmektir. Ancak bu fonlardan yararlanmak, beraberinde bazı yükümlülükleri de getirmektedir. Var olan yönetim yapısını ve planlama

anlayışını yeniden gözden geçirmek bunlardan en önemlileridir. Bilindiği gibi küreselleşme süreci beraberinde getirdiği yapısal uyum politikaları ile birçok konuda özgün süreçler ve araçlar geliştirilmesini gerekli kılmıştır. Bu nedenle ülkemizde de, AB üyeliğine hazırlanmak için ekonomik ve sosyal uyumu güçlendirecek AB programlarına katılımı sağlayacak bir bölgesel kalkınma politikasının benimsenmesi gerekmektedir.

AB’de bölgesel kalkınma politikasının amacı esas olarak, her bölgeye, kendisine özgü sorunların çözümü yönünde destek olarak ekonomik gelişmeyi artırmak ve bölgeler arasındaki ekonomik farklılığı azaltmaktır. Bu açıdan AB'nin bölgesel politikası, üye ülkelerin kendi bölgeleri arasındaki uyumun sağlanmasında daha fazla etki yaratan mali araçlarla, uyguladığı bölgesel gelişme politikalarını tamamlamaktadır. Bu politikaların bir başka amacı da, yaşam standartlarının uyumlaştırılmasıdır.

Türkiye’nin ciddi bölgesel sorunları olmasına rağmen, bu sorunları doğrudan hedef alan bir politikası olduğunu ve etkin bir bölgesel kalkınma idaresi bulunduğunu söylemek zordur. AB’ye giriş sürecinde bölgesel politika alanında öncelikli olarak Türkiye’den beklenen, bölgesel sorunların ve dengesizliklerin çözümüne yönelik ciddi politik yaklaşımların sergilenmesi, etkin ve denetlenen bir yapı içerisinde bölgesel kalkınma projelerinin hayata geçirilmesidir.

Türkiye’de Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı hedef ve stratejileri çerçevesinde; bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılması, geri kalmış yörelerde yaşayan nüfusun refah düzeyinin yükseltilmesi, metropollere büyük yük getiren göç eğilimlerinin istikrarlı bir dinamiğe kavuşturulması, plansız kentleşme nedeniyle oluşan sorunların çözüme ulaştırılması amacıyla bölgelerin özellikleri, farklılıkları, gelişmişlik düzeyleri ve temel sorunları ile potansiyellerinin belirlenmesine yönelik il ve bölge planı çalışmaları devam etmektedir. Bu kapsamda, AB finansman desteği ile yürürlüğe konacak olan bölgesel gelişme programlarının ulusal bölgesel gelişme stratejisine uyumunun sağlanmasına ve bu programların kapsamı dışında kalan diğer bölgelere yönelik bölgesel planlama çalışmalarının hazırlıklarına başlanmıştır.

Aynı zamanda, hazırlanan Ulusal Program’da, bölgesel politika ile ilgili olarak, öncelikle, bölgesel gelişmişlik farklılıkları, idari yapı, bölgesel gelişme politikasında

yararlanılan araçlar, kalkınmada öncelikli bölge tanımı ve sınıflandırma, bölgesel ve kırsal kalkınma projeleri ile mahalli idareler konularının yer aldığı bir durum tespiti yapılmıştır. Bu Programda, bölgesel politika konusunda nihai hedef, “AB mevzuatının üstlenilerek uygulanması” olarak belirlenmiştir. Programda, katılım öncesi dönemde herhangi bir değişikliğe gerek olmadığı vurgulandıktan sonra, özellikle, kısa vadede AB kriterlerine göre, hedef bölgeler ve NUTS tanımlamasının yapılacağı belirtilmiştir. Orta vadede ise, DPT'nin bölgesel teşkilatlarının kurulacağı ve bölgesel amaçlı devlet yardımları uygulamalarının AB kriterlerine uyumlu hale getirileceği belirtilmektedir. Ayrıca, yine orta vadede, bölgesel ve yöresel potansiyeller, yerel aktörlerin etkin şekilde katılımlarının sağlanması ile belirleneceği ve bu potansiyelin kalkınmaya kanalize edilmesi için gerekli projelerin hazırlanacağı taahhüt edilmektedir. Ulusal Plana göre 12 plan bölgenin istihdam düzeyi ve rekabet gücünün artırılması yoluyla, bölgeler arasındaki gelişmişlik farklarının azaltılması amaçlanmaktadır.

Türkiye’de bölgesel gelişme politikalarının AB politikalarına uyumu için gerekli çalışmalara hız verilerek, bölgesel politikalar konusunda başlatılan işbirliğine yönelik çalışmalar yoğunlaştırılacaktır. Bu doğrultuda, AB’ye uyum sürecinde bölgesel politikalarda temel yaklaşım, bölgeler arasındaki gelişmişlik farklarının azaltılması olacaktır. Özellikle geri kalmış bölgelerde yerel potansiyeli harekete geçirecek tedbirler alınacak ve proje üretme başta olmak üzere kapasite geliştirmeye yönelik faaliyetlere önem verilecektir. Bölgesel gelişme politikalarının oluşturulmasında sürdürülebilirlik, bölgeler arası bütünleşme, yaşam kalitesi, sosyal ve ekonomik denge, kültürel gelişme ve kalkınma ilkelerine öncelik verilecektir (Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun Tasarısı, 2005, s.14).

12. Ön Ulusal Kalkınma Planında AB’ye Verilen Taahhütler

Türkiye ekonomisinin son 25 yıldır en önemli problemlerinden biri yüksek enflasyon olmuştur. Enflasyon Türkiye ekonomisinin performansını pek çok açıdan zayıflatmış, istikrarsız bir yapının süreklilik kazanmasına neden olmuştur. Bu dönem boyunca ekonomik büyüme genel olarak potansiyelin altında gerçekleşmiş ve istikrarsız bir seyir izlemiştir. Enflasyonun, büyüme kayıplarına bağlı ekonomik maliyetlerinin yanı sıra, önemli sosyal maliyetleri de olmuştur (ÖUKP, 2003, s.4).

Bu çerçevede izlenmekte olan ekonomi politikalarının öncelikli amaçları; ekonomide sürdürülebilir bir büyüme ortamı tesis etmek, enflasyonu kalıcı bir şekilde düşürmek, kamu açıklarının ve kamu borç stokunun Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH)'ya oranını, AB ülkeleri ortalamalarına yaklaştırmaktır. Nitekim, halen uygulanmakta olan politikaların sonucu olarak özellikle gerek AB'ye üye ülkeler ve Türkiye arasında, gerekse Türkiye'nin 26 İBB Düzey 2 Bölgesi arasında önemli ekonomik ve sosyal gelişmişlik farklılıkları bulunmaktadır. Mevcut duruma ilişkin temel göstergeler, AB'ye üye ülkelerinkilerle karşılaştırıldığında bu durum açıkça görülmektedir. Bir yandan ülkenin geneli açısından Ekonomik ve Sosyal Uyum alanında yakınsama gereği, diğer taraftan bölgeler arası gelişmişlik farklarının giderilmesine yönelik bölgesel karakterli sonuç alıcı programların bir an önce uygulamaya konulması amacıyla Avrupa Komisyonu 2001 yılı Ekim ayında diğer aday ülkelerden olduğu gibi Türkiye'den de, Ulusal Planın bir parçası niteliğinde ve Türkiye'nin AB'ye ekonomik ve sosyal uyumuna yönelik katılım öncesi mali yardımların programlanmasına stratejik bir çerçeve oluşturmak üzere, 2004-2006 dönemini kapsayan bir Ön Ulusal Kalkınma Planı (ÖUKP) hazırlamasını talep etmiştir.

Bu plan, DPT Müsteşarlığı tarafından hazırlanmış ve Yüksek Planlama Kurulu (YPK) tarafından onaylanmıştır. Ekonomik ve sosyal uyumun en önemli yatay önceliği olarak bölgesel gelişmeye ağırlık veren planda, finansman desteğinin en geniş olduğu alan bölgesel gelişme olarak tespit edilmiştir. Plan'da yönetim otoritesi olarak DPT Müsteşarlığı belirlenmiş olup, uygulamaya ilişkin görevlerin sektörel ve bölgesel kurumlar gibi ara kurumlar ile paylaşılması, bölgesel gelişme politikalarını yerel bazda uygulayacak kurumsal bir mekanizmanın geliştirilmesi ve bu alandaki program ve projelerin yönetimine ilişkin bazı görevlerin kalkınma ajanslarına devredilmesi öngörülmüştür.

Diğer AB üyesi ve aday ülkelerde olduğu gibi, ÖUKP'nin en öncelikli hedefi, bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılması ve bu hedef ile sektörel hedefler arasında etkin bir entegrasyonun sağlanmasıdır. Bu amaçla, ÖUKP kapsamında sosyo- ekonomik gelişmişlik göstergeleri itibarıyla öncelikli olarak tespit edilen 12 bölgede, AB katılım öncesi mali yardımı ile desteklenen bölgesel kalkınma programlarının başlatılması öngörülmüş ve ÖUKP hedefleriyle uyumlu olarak 11 bölgede bölgesel kalkınma programları başlatılmıştır.

Türkiye'nin bu ilk ÖUKP'si, Türkiye- AB ilişkileri çerçevesinde AB tarafından 2004-2006 döneminde sağlanacak olan ekonomik ve sosyal uyuma yönelik katılım öncesi mali yardımlara temel teşkil etmek üzere hazırlanmıştır. ÖUKP döneminde, katılım öncesi mali yardımların etkili bir şekilde kullanılması ve üyelik sonrası yapısal fonların kullanımına ilişkin altyapının oluşturulmaya başlanması hedeflenmektedir. Bu kapsamda ÖUKP'de, İlerleme Raporları ve 2003 yılı Katılım Ortaklığı Belgesindeki hususlar da dikkate alınarak, ülke genelinde bir ekonomik ve Sosyal Uyum Politikasının oluşturulması ve AB'ye uyum sağlanması yönünde stratejik bir çerçevenin ortaya konulmasına çalışılmıştır.

Tablo: 3
Gelişme Eksenini 4 Finansman Tablosu (milyon Euro)

Öncelikler	Toplam Tahmini Maliyet	Toplam Kamu Katkısı	Toplam AB Katkısı	Toplam Ulusal Kamu Katkısı	Özel Sektör Katkısı
Öncelik 1: KOBİ'lerin desteklenmesi ve güçlendirilmesi	103	102	76	26	1
Öncelik 2: Küçük ölçekli altyapı inşaatlarının desteklenmesi	62,6	62	46	16	0,6
Öncelik 3: Yerel inisiyatiflerin desteklenmesi	41,4	41	30	11	0,4
Öncelik 4: Kurumsal kapasitenin oluşturulması ve güçlendirilmesi*	-	-	-	-	-
Toplam	207	53	152	53	2

Kaynak: ÖUKP, 2003, s.130

Ayrıca ÖUKP'nda, Türkiye'nin orta vadeli amaçları ve öncelikleri ile ilgili olarak dört gelişme ekseninden söz edilmektedir. Bu gelişme eksenlerinden ilk üçü sektörel nitelik taşıırken dördüncü gelişme eksenini bölgesel bir nitelik taşımaktadır. Dördüncü gelişme

ekseninde, bölgelerin ekonomik gücünün arttırılması, bölgeler arasındaki gelişmişlik farklarının azaltılması ve kırsal kalkınmanın azaltılması için Küçük ve Orta Boy İşletmeler (KOBİ)'in desteklenmesi ve güçlendirilmesi, küçük ölçekli altyapı inşaatlarının desteklenmesi, yerel inisiyatiflerin desteklenmesi ve kurumsal kapasitenin oluşturulması ve güçlendirilmesi amaçlanmaktadır (ÖUKP, 2003, s.4).

Öncelik 1'de, KOBİ'ler için iş ortamının iyileştirilmesi ve KOBİ destek sistemlerinin danışmanlık, eğitim, öğretim ve finansal hizmetleri kapsayacak şekilde geliştirilmesi sağlanacaktır. KOBİ'lere yapılacak yardım, hizmet ve finansal desteğin uygun bir birleşimi şeklinde programlanacaktır. Bu önceliğin ana amacı, KOBİ destek programının hazırlanması ve uygulanmasıdır. Bu kapsamda, tarım, imalat sanayii ve turizm sektörlerindeki küçük ve mikro işletmelerin gelişme ihtiyaçlarına yönelik projeler hazırlanarak uygulanacaktır.

Öncelik 2'de, AB'den katılım öncesi dönemde, büyük ölçekli yatırımlar için, diğer aday ülkelerin kullanımına açılan PHARE (Pre-Accession Instrument for Central and Eastern Europe-Orta ve Doğu Avrupa için Katılım Araçları), ISPA (Instrument for Structural Policies for Pre-Accession-Katılım Öncesi Yapısal Politikalar için Araçlar), SAPARD (Special Pre-Accession Programme for Agriculture and Rural Development-Tarım ve Kırsal Kalkınma için Özel katılım Programı) fonlarından kaynak temin edilememektedir. Küçük ölçekli alt yapı yatırımlarının desteklenmesi, bölgesel gelişme ekseninde öncelik alanlarından biri olarak belirlenmiştir.

Bu kapsamda; hedef bölgelerdeki il idareleri, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları (STK) tarafından yürütülecek olan küçük ölçekli projeler ile, bölgelerdeki yaşam koşullarının iyileştirilmesi, kamunun kullanımına açık tesislerin altyapı kalitesinin yükseltilmesi, işletmeleri geliştirmek için ihtiyaç duyulan altyapı inşaatının desteklenmesi sağlanacaktır.

Öncelik 3'de, hedef alınan bölgelerde kar amacı gütmeyen STK'lar ve yerel yönetimler tarafından uygulanacak küçük ölçekli projelere destek sağlanacaktır. Bu öncelik kapsamında, iş ve geçim kaynağı yaratacak küçük ölçekli projeler desteklenecektir. Bu alandaki faaliyetler; tarımsal arazilerin daha etkin kullanılması için üretim ve kurumsal

kapasitenin geliştirilmesi, tamamlayıcı ve alternatif tarımsal faaliyetler yoluyla çiftçilerin gelir kaynaklarının çeşitlendirilmesi, turizm ve tanıtım faaliyetlerinin desteklenmesi, mesleki eğitim verilmesine yönelik sistemin iyileştirilmesi ve araştırma faaliyetlerinin yapılmasını içermektedir.

Öncelik 4’de, bölgesel gelişme ekseninin ve bu kapsamda belirlenen önceliklerin etkin bir şekilde uygulanabilmesi bakımından, gelişme eksenini çerçevesinde mevcut ve özellikle yeni oluşturulacak birimlerin kurumsal kapasitelerinin güçlendirilmesine ihtiyaç duyulmuştur.

Görüldüğü gibi, bölgesel gelişme ekseninin ana hedefi, bir yandan bölgelerin nispi rekabet edebilirliklerinin artırılması, diğer yandan ülkenin tamamı için en önemli sorun olmakla birlikte geri kalmış bölgelerde daha fazla hissedilen işsizliğin azaltılmasıdır. Böylece, bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılması gerçekleştirilmiş olacaktır. Diğer taraftan Türkiye, küreselleşme ve AB ile bütünleşme doğrultusunda, iç dinamiklerin belirleyiciliğinde meydana gelen hızlı yapısal değişimlerin de etkisi ile bölgesel gelişme stratejilerini yeniden belirlemeye ihtiyaç duymaktadır. Bu amaçla hazırlanan ulusal kalkınma planı, bölgesel program ve projelerin AB perspektifi ve normlarında hazırlanması ve yerel mekanda etkin olarak uygulanabilmelerine imkan sağlayacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARININ GENEL TANITIMI

20. Bölgesel Kalkınma Ajansları Kurulma Gerekçeleri

Çağımızda, dünyada yaşanan en önemli değişimlerden biri “küreselleşme”dir. Küreselleşme, “ülkeler arasındaki ekonomik, siyasi, sosyal ilişkilerin yaygınlaşması ve gelişmesi, ideolojik ayrımlara dayalı kutuplaşmaların çözülmesi, farklı toplumsal kültürlerin, inanç ve beklentilerin daha iyi tanınması, ülkeler arasındaki ilişkilerin yoğunlaşması gibi farklı görünen ancak birbirleriyle bağlantılı olguları içeren, bir anlamda maddi ve manevi değerlerin ve bu değerler çerçevesinde oluşmuş birikimlerin milli sınırları aşarak dünya çapında yayılması” anlamına gelmektedir (ÖZKIVRAK, DİLEYİCİ, 2005, s.1-5). Küreselleşme, siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel değişimleri kapsayan çok yönlü bir süreçtir. Siyasi açıdan küreselleşme, devletin rolü ve görevlerinin yeniden tanımlanması şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Küreselleşme sürecinde, ulus devletin hakimiyeti sarsılmış, devletin etkin ve sınırlı bir yapıya kavuşturulması gereği yoğun bir şekilde tartışılmaya başlanmıştır. Bununla birlikte, ulus-devlet halen ülke içinde gerçekleştirdiği uygulamalar, yaptığı düzenlemeler ve izlediği politikalarla ülke potansiyelini geliştirme veya israf etme konusunda belirleyici bir rol oynamakta ve bu da küreselleşme süreci üzerinde etkili olmaktadır.

Dünyadaki küreselleşme eğilimleri yanında bölgeselleşme ve yerelleşme eğilimleri de devletin politika belirleme alanındaki gücünü; uluslararası kuruluşlar, bölgesel birlikler ve yerel yönetimler ile paylaşmasını gerektirmektedir. Ulus-devlet, özellikle savunma ve ekonomi alanındaki yetki ve sorumluluklarını uluslar arası ve/veya bölgesel anlaşmalara göre yeniden tanımlamak ve bu alanlarda ülke içi politikalarını uluslararası ve bölgesel otoritelerin kuralları doğrultusunda belirlemek durumunda kalmıştır. Bu doğrultuda,

Avrupa’da kurulan ve bugün AB’ye giriş sürecinde Türkiye’de kurulması istenen kalkınma ajanslarının kuruluş gerekçelerini şöyle sıralamak mümkündür.

1. Fordist Yaklaşımdan Post-Fordist Yaklaşımına Geçiş: Bu yaklaşımın temeli, dünya üretim sisteminde son 25-30 yılda meydana gelen değişimlere dayanmaktadır. Üretim sürecinde büyük ölçekli, kitlesel üretime dayalı fordist üretim olarak adlandırılan yapıdan küçük ölçekli ve esnek üretim teknolojilerine dayalı, KOBİ’ler üzerine inşa edilen ve post-fordizm olarak adlandırılan üretim sürecine geçiş söz konusudur. Bu süreçte, üretimin adem-i merkezileşmesi ve KOBİ’lerin üretimdeki ağırlığının artması söz konusudur. Bu dönüşüm kalkınma sürecinde ulusal ekonomi ve ulusal kalkınma anlayışını zayıflatıp yerine yerelleşme ve yerel kalkınmayı güçlendirmektedir (ATAAY, 2005, s.16).

Ekonomik gelişmede KOBİ’lere ağırlık veren bu yaklaşım, yerel topluluklara ve yerel yönetimlere de önemli roller vermekte, yerel yönetimler ekonomik gelişmeye katalizörlük yapmaktadır. Yaklaşım yerel yönetimlere, yerel kaynakları harekete geçirerek yerelliğin rekabet gücünü artırmak, girişimcilere teşvik ve muafiyetler biçiminde destekler sunmak ve yereldeki ekonomik potansiyelin ortaya çıkarılması yoluyla yabancı sermaye yatırımları açısından cazibeyi arttırmak gibi işlevler yüklemektedir. Böylece post-fordizm olarak adlandırılan yaklaşım, günümüzün rekabetçi küreselleşme sürecine uyum açısından, KOBİ’lere dayalı bir sanayileşme stratejisiyle yerelleşmeye dayalı bir yönetsel reform programının birlikte hayata geçirilmesinin zorunluluğu olduğunu ileri sürmektedir (ATAAY, 2005, s.17-18).

2. Kalkınma Anlayışında Yaşanan Değişim: 1970’li yıllardan sonra artan küreselleşme eğilimleri, ekonomik kalkınmanın ve bölgesel gelişmenin itici gücü olarak yerel dinamiklerin önemini arttırmış ve yerel kalkınma yaklaşımları kalkınma anlayışında merkezi bir öneme sahip olmuştur. Ürün, sermaye ve işgücü piyasalarında artan ölçüde dışa açılımın yaşandığı, rekabet olgusunun arttığı ve küresel bir nitelik kazandığı yeni dünya ekonomisinde, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki baş döndürücü gelişmelerle birlikte, bilgiye olan ihtiyaç da artmıştır. Diğer taraftan, bilgiye erişimde ve tabana yaymada, hem kamu yönetimindeki merkeziyetçi bürokratik yapılanmalar, hem de iş dünyasındaki ölçek ekonomileri rasyoneli üzerine kurulu piramide benzer hiyerarşik firma örgütlemeleri yetersiz kalmaya başlamıştır. Bilginin başlı başına bir üretim faktörü durumuna geldiği ve küresel ölçekte rekabetin arttığı yeni dünya ekonomisinde; esneklik

kabiliyeti yüksek küçük ölçekli birimler ile yatay düzlemde ağ-şebeke (network) etkileşimleri temelinde örgütlenmiş kurumsal yapılanmalar önemlerini arttırmışlardır. Bu kapsamda yeni kalkınma yaklaşımlarında merkezi idare ve kamu sektörü yanında, yerel birimler ile özel sektör ve STK'lara, daha da önemlisi yatay düzlemde işbirliği ve ortaklık sağlama amacıyla oluşturulan kurumsal yapılanmalara önemli işlevler düşmektedir (KOYUNCU, 2006, s.2-3).

Yerel birimlerin küresel bir dünya ekonomisinde aktör olarak yer almasının önünü açan gelişmeler sonucunda yerel strateji ve politikalar, yerel ekonomilerin gelişme performansını belirler duruma gelmiştir. Çeşitli ülkelerde yaşanan deneyimler göstermektedir ki, yerel örgütlenme ve uyum kapasitesi yüksek yerel birimler, küreselleşmenin getirdiği rekabet ortamında daha başarılı olabilmekte ve böylece küresel tehditleri ve rekabet baskısını, yerel fırsat ve avantajlara çevirebilmektedir. Ayrıca dinamik yerel birimler, içinde buldukları ülkelerin dışa açılmasında da önemli işlevler görmektedir. Dünya ekonomisindeki artan yerelleşme eğilimleri ile kentsel ekonomiler olgusu, geleneksel kalkınma anlayışını ve beraberinde kalkınma araçlarını da değiştirmektedir. Geline aşamada temel anlayış; bölgesel gelişmenin tepeden aşağı değil, yerel aktörlerin katılımıyla aşağıdan-yukarı olması doğrudur. Böyle bir anlayış ise kalkınma sürecinde temel politika olarak başta insan kaynakları olmak üzere, yerel içsel kaynakların harekete geçirilmesi gerekliliğini öne çıkarmaktadır.

Türkiye'de, yaşanan bu değişim nedeniyle hem kültürel hem de iktisadi küreselleşmeden etkilenmiştir. Özellikle seksenli yılların başından itibaren Türk toplumunda önemli siyasi ve ekonomik değişimler yaşanmıştır. Türk ekonomisinde, 24 Ocak 1980 kararlarıyla birlikte ithal- ikameci içe dönük ekonomi modeli terk edilerek ihracatı teşvik eden dışa açık bir ekonomi modeli benimsenmiştir. Böylece Türk ekonomisinin dışa açılma süreci başlamış, 1990'lı yıllarda bu süreç tamamlanmıştır. Türk ekonomisine etkisi açısından, iktisadi küreselleşmenin bir boyutunu oluşturan üretim şeklindeki değişim (kitle üretiminden esnek üretime geçiş) oldukça önemlidir. Enformasyon teknolojileriyle küçülen bir dünyada rekabet ulusal piyasaları birbirine bağlarken, ulusal ekonomilerde büyük olmanın değil, hızlı olmanın daha çok başarı getireceğini göstermiştir. Küreselleşmenin ürünü olan bu süreç, KOBİ'lerin önemlerinin artmasının altında yatan nedendir. Bu özellikle çeşitli Anadolu kentlerinde boyutları

bakımından küçük, fakat neredeyse uluslararası rekabette dahi söz sahibi olabilecek bazı firmaların ortaya çıkmasını sağlamıştır. Türkiye’de üretici sınıf yapısında çatlamaya, daha doğru bir deyişle bir farklılaşmaya yol açmış, eski güçlerin yanına merkez dışından gelen yeni güçler oluşmuş ve doğal olarak bu çerçevede yeni ve yoğun bir çatışmayı beslemiştir. KOBİ’lerden oluşan yeni iktisadi aktörler, kredi ve teşvikler başta olmak üzere kaynakların büyük çoğunluğuna hakim iç sermaye dokusuna karşı çıkmışlar, kendilerini oyun dışı bırakan aşırı tekelimsi ekonomik yapının değişmesini ya da onlara bir kanal açılmasını talep etmişler ve bu oranda siyasallaşmıştır. (KOYUNCU, 2006, s.2-3).

Bu noktada küreselleşme süreci Türkiye’de, ekonomi alanında yaşanan değişimlere paralel olarak kültürel ve siyasi alanlarda da değişimlere sebep olmuştur. Bir yandan Türk ekonomisinde yaşanan liberalleşme çabalarının yanı sıra, Türkiye’de 1990’lı yıllar sivil toplum kuruluşları ve derneklerin ortaya çıkmasında olumlu bir ortam meydana getirmiştir. Küreselleşme sürecinde yerel birimlerin ve mekanın artan önemi yanında, AB’ye uyum politikaları çerçevesinde Türkiye’de de; bölgeler arası gelişmişlik farklılıklarının giderilmesi, yerel ve bölgesel potansiyellerin harekete geçirilmesi ve sürdürülebilir kalkınma anlayışı önem kazanmıştır.

3. Kamu Yönetiminin Yeniden Yapılandırılması: Küreselleşme süreci, kamu yönetiminde de yeniden yapılanma için körükleyici bir unsur olmuştur. Özellikle uluslararası mali-teknik kurumlarla yapılan çalışmalar, kamu yönetiminde yeniden yapılanma sürecinin itici unsuru olmuştur. Bu yeniden yapılanma sürecinde sadece dar anlamda kamu yönetimi bu çalışmalardan etkilenmemekte olup, geniş anlamda kamu ekonomisi bundan etkilenmektedir. Bu doğrultuda devletin görevleri yeniden tanımlanmakta ve bazı yetki ve görevleri daraltılmaktadır. Sık kullanılan deyim ile “üretici devlet”ten “düzenleyici devlet”e geçiş süreci yaşanmaktadır. Kanun’un amacı, kamu yönetimini katılımcı, saydam, hesap verebilir ve insan haklarını esas alan bir anlayış çerçevesinde yeniden yapılandırmaktır. Bu ilkeler kamu yönetiminin temel ilkeleridir (DİNÇER, 2003, s.9-14)

Kamu Yönetimi Temel Kanunu, mevcut yönetim anlayışını değiştirmektedir. Kanun’un genel gerekçesinde de belirtildiği gibi, yeniden yapılanma çalışmaları kapsamında hazırlanan diğer kanunlar ve kanun tasarıları “yönetişim” anlayışı çerçevesinde

düzenlenmiştir. Bu değişimin temelinde “dünyada yaşanan gelişmeler”, yani küreselleşme olgusu yatmaktadır. Bu değişme sürecinde kamu yönetiminin de işlevleri sorgulanır olmuştur ve toplum taleplerine karşı daha duyarlı, katılımcı, hesap verebilen ve şeffaf bir kamu yönetimi anlayışı gündeme gelmiştir. Kanun’un genel gerekçesinde belirtildiği gibi özelleştirme, sivilleşme ve yerelleşme gibi olgular vurgulanmıştır. Piyasa süreci ön plana çıkarılmıştır. Kamu Yönetimi Temel Kanunu’nda yer alan, sosyal devlet modelinden düzenleyici ve yönetişimci devlet modeline geçiş, kalkınma ajanslarına da damgasını vurmuştur.

Görüldüğü gibi, Türkiye’nin AB’ye tam üyelik hedefi doğrultusunda yönetim yapısını katılmayı hedeflediği topluluk standartlarına kavuşturma çabası, kamu yönetiminde yeniden yapılanma açısından önemli bir değişim faktörü olarak gündeme gelmekte ve öte yandan küreselleşme süreci beraberinde getirdiği yapısal uyum politikaları ile bir çok konuda özgün süreçler ve araçlar geliştirilmesini gerekli kılmaktadır. Bu süreçte Türkiye’ye de AB tarafından bölge planlamanın yeni bir anlayışla ele alınması gerektiği ve bunun aracının da BKA’lar olduğu vurgulanmaktadır. Bu konu ilk kez, AB’ye tam üyelik müzakereleri sürecindeki Katılım Ortaklığı Belgesi’nde orta vadede yapılması gereken işler kapsamında belirtilmiştir. Kalkınma ajanslarının kurulmasıyla, Türkiye’de selektif olmayan teşvikler ve yerel ekonomik stratejilerden yoksun yerleşik bölgesel politikalardan uzaklaşarak, her bölgesel ekonominin sosyo-ekonomik dokusuna ait kaynaklarının harekete geçirilmesi sonucunda bölgesel rekabetçi üstünlüğü ön plana çıkaran, yeni bölgesel politikalara geçiş yapılması hedeflenmektedir.

21. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Genel Özellikleri

BKA’lar, merkezi hükümetten bağımsız bir idari yapıda sınırları çizilmiş bir bölgenin sosyo-ekonomik koşullarını geliştirmek amacıyla kurulmuş birimlerdir. Diğer bir tanıma göre, kalkınma ajansları, bölgesel kalkınma için belirli alanlarda faaliyet gösteren, yasal kişiliği ile kar amacı gütmeyen hükümetten bağımsız yada yarı bağımlı kuruluşlardır. Bir kalkınma ajansı, sektörel veya genel kalkınma problemlerini belirleyen, çözümler için fırsatlar ve metotlar seçen ve problemlerin çözümlerini maksimize edecek projeleri destekleyen işlevsel bir yapıdır (EURADA, 1999, s.17- 18).

Farklı ülkelerde kurulmuş olan BKA'ların varlık nedenleri; bölgesel stratejilerin uygulanması, yerel ve bölgesel girişimciliği destekleme, istihdamı artırma, sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunma, alt yapı hizmetlerinin sunulmasına yardımcı olma, özel sektörün yakın geleceği için yerel-bölgesel çözümler araştırmak ve bölgesel talepleri karşılayacak yeni ürün ve hizmet üretimi için finansal garantiler ve çözümler aramak şeklinde özetlenmektedir (DEMİRCİ, 2005, s.193).

Bugün faaliyet gösteren kalkınma ajansları ve bunlara temel teşkil eden öncü kuruluşlar, farklı ülkelerde farklı yıllarda ortaya çıkmıştır. Tabloda da görüldüğü gibi Avusturya, Belçika, Fransa ve İrlanda kalkınma ajanslarıyla 1950'li yıllarda; Almanya, İngiltere, İtalya ve Hollanda 1960- 1970'li yıllarda; Yunanistan, İspanya, Finlandiya ve Danimarka 1980'li yıllarda tanışmışlardır.

Tablo : 4

Avrupa Ülkelerinde Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Kuruluş Dönemleri

	1950 öncesi ve 1950'ler	1960'lar ve 1970'ler	1980'ler	1990'lar
Ülkeler	Avusturya Belçika Fransa İrlanda	Almanya İngiltere İtalya Hollanda	Yunanistan İspanya Finlandiya Danimarka	Bulgaristan Çek Cumhuriyeti Estonya Maceristan Litvanya Polonya Portekiz Slovakya İsveç Ukrayna

Kaynak: KAYASÜ ve diğ, 2003, s.7

BKA'ların oluşumu, tabandan tavana yaklaşıma dayanmaktadır. Bu yaklaşım, geri kalmış bölgelerin sosyo- ekonomik sorunlarının çözümünde merkezi hükümetin

yetersizliğine bir cevap olarak ortaya çıkmıştır. Günümüzde de bu model benimsenmekte ve ulusal ölçekteki politikalar çoğunlukla tabandan tavana doğru yaklaşım özelliği taşımaktadır. Bu yaklaşım, Halkier, Danson ve Damborga'a göre bazı avantajlar sağlamaktadır. Bu avantajlar;

1. Bölgesel politikalara tabandan tavana yaklaşımda personel firmalarla birebir ilişki içerisinde olacağı için, daha etkili ve bürokrasiden uzak ilişkiler kurulabilecektir.
2. Yarı-özerk bir konum bir yandan siyasi müdahaleleri önlerken, diğer taraftan ekonomideki yapısal sorunlara uzun vadeli bir açıdan bakılmasını sağlar.
3. Bölgeye siyasi desteğin dolaysız ve etkili olarak girebilmesine yol açar.

Tablo : 5

Geleneksel Tavandan Tabana Yaklaşımına Karşı Yeni Tabandan Tavana Yaklaşım

Yenilikler	Geleneksel Tavandan Tabana	Yeni Tabandan tavana
Örgütlenme	Ulusal merkezi yönetime bağlı yapı Bürokratik genel yaklaşımlar	Bölgesel yarı özerk yapı Esnek ihtisaslaşmış yaklaşımlar
Ekonomik Araçlar	Bölgeler arası eşitlik Ulusal ekonominin büyümesi	Bölgeler arası rekabet Bölgesel ekonominin büyümesi
İşlevsel Yöntem	Otomatik/ ihtiyari Sorunlara tepki veren (reactive)	İhtiyari Sorunları öngörerek önlem geliştiren (Proactive)
Politika araçları	Bürokratik düzenlemeler Mali yaptırımlar Danışmanlık servisleri Kamu hizmetleri	Finansal yaptırımlar Danışmanlık servisleri Kamu hizmetleri

Kaynak: KAYASÜ ve diğ., 2003, s.8

Merkezi hükümetlerin ayırım gözetmeyen yeniden dağıtım programlarının tersine, kalkınma ajanslarının politikaları bölgesel hedefli olduğu için daha seçici olmak zorundadır. Bu durumda kalkınma ajansı politikaları gelişme sağlayıcı özelliği nedeniyle önem taşımaktadır.

BKA'ların en temel hedefi, önceden belirlenmiş bir bölgedeki ekonomik kalkınmadır. Kalkınma ajansı, bir bölgesel kalkınma stratejisini tanımlamak ve tamamlamak için esas yapıdır. Bu bağlamda ajansların yerine getirmesi gereken görevler; Strateji hazırlamak, politik olanlar da dahil bütün aktörleri, strateji etrafında birleştirmek, pilot veya örnek projeler belirlemek ve finansal kaynak sağlamak, özel sektör yatırımını çekmek şeklinde özetlenebilir (EURADA,1999,s.20).

Bölgesel Kalkınma Ajansları, varolan politik yapılar tarafından kabul edilmeli ve anlaşılmalı, bütün hedeflerini işlevsel projelere dönüştürmeli, varolan diğer bölgesel organizasyonlarla koordinasyonu sağlamalı, temel yapısını kurmak ve yeni projeler geliştirmek için gerekli finansal kaynağı bulmalı ve her konuda kendi kararlarını verecek kadar özerk olmalıdır.

210. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Sınıflandırılması ve Yasal Şekilleri

Kalkınma Ajansları kaynağına göre, sağladıkları hizmetlere göre ve gösterdikleri faaliyetlere göre üç ana sınıfa ayrılmaktadır. Kaynağına göre ajanslar dört ana grupta toplanabilir: (EURADA, 1999, s.18)

- 1. Merkezi Hükümetler Tarafından Kurulan Ajanslar:** Merkezi hükümet tarafından kurulan ajansların, hedefleri için uygun finansal kaynaklara ulaşabilme avantajları vardır. Bu ajanslar genelde, kısa dönem sonuçları başarmak için kurulurlar.
- 2. Yerel Otoriteler Tarafından Kurulan Ajanslar:** Yerel otoriteler tarafından kurulan ajanslar, yerel gerçeklere daha yakındır. Fakat kendilerinin bürokratik kanallara bağlılığı onları daha az işlevsel organizasyonlar haline getirmektedir.
- 3. Yerel ve Bölgesel Otoriteler Tarafından Kurulan Ajanslar:** Yerel ve bölgesel otoriteler bir ajans kurduğunda, kendi iç yapılarından ayrı olarak, bu ajanslar daha hızlı kararlar alabilirler, bölgesel yapılara daha yakın olabilir ve politik durumlara daha az bağımlı olurlar.

4. Kamu ve Özel Ortaklıklar Tarafından Kurulan Bağımsız Ajanslar: Kamu/özel ortaklıklar tarafından kurulan ajanslar, çoğu durumda, metot ve hedef için kamusal ve özel bakış açılarını birleştirebilirler. Ekonomik, politik ve sosyal eğilimler açısından gelecekte artan yapılar olacak gibi görünmektedirler. Aslında, kamusal sektörün kamusal kapasitesi ile özel sektörün işlevsel özelliklerinin birleştirilmesi, yerel ve bölgesel ekonomik kalkınma politikasını tamamlayıcı ve destekleyici bir alternatif olabilir

Kalkınma ajansları, sağladıkları hizmetlere göre dört ana grupta toplanabilir: (EURADA, 1999, s.18).

- 1. Stratejik Ajanslar:** Stratejik ajansların, bilgi veri bankalarının kurulması, sektörel ve genel, sosyal ve ekonomik faktörler üzerinde araştırma çalışmaları, ulusal ve uluslar arası alanda bölgenin desteklenmesi, KOBİ'lere destekleyici bilgi sağlamak ve içsel potansiyelin canlandırılmasını desteklemek gibi hedefleri vardır.
- 2. Genel / Operasyonel Ajanslar:** Genel operasyonel ajanslar, sektörler arası kalkınma projelerinin yapılması, desteklenmesi ve yönetimi gibi temel hedeflere sahiptir. Ekonomik yeniden yapılanma için gerekli yenilik projelerinin yaratıcılarıdır. Bununla birlikte stratejik ajansların fonksiyonunu göz önünde bulundurmamak zorundadırlar ve çoğu durumda her iki ajansın beraber ya da aynı organizasyon içinde çalışmasının sebebi budur.
- 3. Sektörel / Operasyonel Ajanslar:** Sektörel ajanslar, belirli bir sektörü veya bir bölgedeki faaliyeti desteklemek için kurulmuşlardır. Belirli bir alandaki projeleri destekler, tamamlar ve yönetir.
- 4. Dış Yatırım Çekmek için Kurulan Ajanslar:** Bu tür ajanslar, bölgelerine dış yatırımı çekmek amacıyla değişik araçlar kullanırlar. Bu araçlar ya doğrudan yurt dışında bir ofis kurmak ya da dolaylı olarak ihtisaslaşmış ulusal kuruluşlarla işbirliğinde bulunmaktır.

Ajansların yasal şekli ise, yerel ve özel sektörden gelen yerel aktörlerin katılımına izin vermekte ve bir üye ülkeden diğerine farklılık göstermektedir. AB üye ülkelerinden

bazıları aşağıda verilmektedir ve bir kalkınma ajansı oluşturabilmek için çoğunlukla yasal şekiller seçilmiştir.

Tablo: 6
Avrupa’da Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Yasal Şekilleri

Ülkeler	Yasal Şekilleri
Belçika	Belediyeler arası ajans
Bulgaristan, Fransa, Macaristan, Ukrayna	Kar amacı gütmeyen kuruluş
Belçika, Almanya	Kamu yasası kuruluşları
Danimarka	Kar amacı olmayan vakıflar
İspanya	Kamu- özel yasa kurumları
Romanya	Vakıflar
Yunanistan	Belediye girişimi
Litvanya	Kar amaçsız şirketler
İngiltere	Yerel yönetimlerin garantisiyle sınırlı şirket
Almanya	Limited şirket
İrlanda, Hollanda, Yunanistan, İtalya	Kamu limited şirketi
Portekiz	Kamu- özel anonim şirketi
İsveç	Sınırlı şirket
Çek Cumhuriyeti, Estonya, Polonya, Slovakya	Anonim şirket
Fransa	Karma ekonomi şirketi

Kaynak: EURADA, 1999, s.33

Bazı Ajansların meşruiyeti ise şöyle verilebilir:

1. Özel yasama (Fransa, İspanya, Belçika’nın Flemish bölgesi)
2. Ajansın devlet tarafından kurulması (Shannon Kalkınma, Welsh Kalkınma Ajansı, İskoç Girişim, Highlands& Islands Girişim ve Hollanda’da beş ajans)
3. Bir yasa taslağına başvurma (Belçika’nın Walloon Bölgesi, Almanya Yunanistan, Hollanda)

211. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının İdari Yapısı

Ajanslar merkezi hükümetten bağımsız bir idari yapıda, bölgesel bazda faaliyet göstermesine rağmen, büyük bir kısmının merkezi hükümetler tarafından kurulduğu görülmektedir. BKA'ların içsel örgütlenmesinin ikili bir yapısı vardır. Bu ikili yapıdan ilki Genel Kurul, Yönetim Kurulu, Denetleme Komitesi ve Genel Müdür gibi temel öğelerden oluşan yasal bir yapıdır. İkincisi ise, belli bir konuyu ele alan çalışma grupları veya teknik konuları inceleyen komitelerdir. Bu komiteler, belirgin önemli konular (fiziksel planlama, çevre, özelleştirme) veya teknik meseleler için kurulabilirler.

Çalışma grupları ise sadece bir kez ele alınması gereken konularda organize edilebilirler. Bunlar kalıplaşmış yapılar değildir. Ajansın tüzükleri, yönetim kurulunun bu tür komiteleri veya grupları gerektiğinde kurabilmesine olanak tanımaktadır.

Ajansların politikalarını oluşturmak ve yürütmekle görevli olan Yönetim Kurulu, genellikle ticaret odaları, gönüllü sektörler ve hükümet dahil bölgedeki kıdemli hissedarların karışımından oluşmaktadır. Kurulun önemli görevlerinden biri Genel Müdürü seçmektir. Genel Müdürün en önemli görevi ise teknik ekibi yetiştirmektir. Kurul üyeleri, organizasyonun varlık sebebi olan operasyonel amaçları gerçekleştirmek için yönetime yardımcı olmak zorundadır. Yönetim, stratejik planları uygulama, ajansın bütçesini ve ajansın çalışmalarını değerlendirme hakkı ve sorumluluğuna sahiptir. Ajanslar, harcamaları bakımından kamu idarelerine karşı sorumlu, politikalarının oluşturulması ve uygulanması bakımından ise, kuruluş kanun ve mevzuatları çerçevesinde serbest bırakılmışlardır.

Bütün ajanslar hükümetleriyle yakın işbirliği içinde olmak zorundadır. Bu, bazen idare heyeti başkanlığına bir hükümet üyesinin seçilmesi bazen de bir bakanın yılda birkaç kere yönetim kurulu toplantılarına katılması ile sağlanmaktadır. Üst düzey politikacılarla direkt temas olanağının hükümet ve ajanslara çok büyük faydası vardır. Bütün ajansların bölgesel ya da mahalli idarelerle temas kurmaları gerekmektedir.

Kalkınma ajanslarında personel doğrudan ajans tarafından istihdam edilmektedir. İstihdam edilmek istenen personelin nitelikleri bölgesel ve ulusal basında duyurulmakta ve işe alma, ilgili kalkınma ajansı tarafından gerçekleştirilmektedir. Personelin istihdamının

sürekliği performansına bağlıdır. Bu doğrultuda personel çalışma sürecinde, yeterlilik değerlendirilmesinden geçirilmekte ve bu değerlendirme sonucunda başarısızlık gösterilirse sözleşmeleri feshedilmektedir. Genellikle kalkınma ajansları mali haklar ve ücretler açısından kendi kuruluş kanunlarına tabi, sosyal güvenceler bakımından da kamu görevlilerinin bağlı olduğu kanuna tabidir. Her ülkedeki kalkınma ajanslarının personel rejimi genel anlamda bu yapıyı sergilemekle birlikte, özeldede bazı farklılıkları da taşımaktadır. BKA'ların personel sayısı, bölgeye ve yerine getirdikleri faaliyetlere bağlı olarak değişmektedir. Ayrıca kalkınma ajanslarının istihdam ettiği personelin tam sayısını vermek mümkün değildir. Aşağıda bazı ülkelerdeki kalkınma ajansları tarafından istihdam edilen personel sayıları verilmektedir (DEMİRCİ, 2005, s.188).

Tablo: 7
Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Personel Sayıları

Bölgesel Kalkınma Ajansları	İstihdam Edilen Personel Sayısı
NOM (Hollanda)	26 - 50 arası
Eco- Plus (Avusturya)	26 - 50 arası
Rein- Erft (Almanya)	10 veya daha az
Shannon Development (İrlanda)	26 - 50 arası
Scottish Enterprise (İngiltere)	500 veya daha fazla
IDELUX (Belçika)	51 - 100 arası
ETANAM (Yunanistan)	10 veya daha az
ARD Nord- Pas- de- Calais (Fransa)	251- 500 arası
IMPIVA (İspanya)	51- 100 arası
Lublin Foundation (Polonya)	11- 25 arası

Kaynak: EURADA, 1999, s.46

212. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Faaliyetleri

BKA'lar, 1950'li ve 1960'lı yıllarda yabancı yatırımcıları çekerek ekonomik kalkınmaya katkıda bulunmuşlardır. İlerleyen zamanlarda ise yerel ve bölgesel şirketlere tek başlarına veya ortaklıklar halinde hizmetler sunmuşlardır. Kalkınma ajanslarının diğer faaliyetleri şöyle sıralanabilir: Bölgeye yatırım yapmayı düşünen girişimciye bilgi vermek,

bölgeye ya da bölgeden dışarıya teknoloji transferi ile uğraşmak, sermaye katılımı ile iş çevrelerini desteklemek, fabrika, depo ve büroları kiralama yada satma yoluyla iş çevrelerinin hizmetine sunmak, bölgeye yerleşmiş firmalara tüm alanlarda danışmanlık hizmeti sunmak, yol, su, kanalizasyon, çöp toplanması gibi alt yapıyı düzeltme faaliyetlerinde aktif rol oynamak. Aslında son belirtilen noktalar yerel yönetimlerin görev alanına giren konuları oluşturmaktadır. Ancak yerel yönetimlerin mali imkanlarının yetersiz olması ve bu işleri yürütecek yeterli personeli olmadığı gibi savlarla bu işlerin artık kalkınma ajanslarına bırakılması istenilmektedir.

Diğer taraftan kalkınma ajansları faaliyetlerine göre ikiye ayrılmaktadır. Temel faaliyetleri bölgeye dış yatırımcı çekmek olan ajanslar “Zayıf Ajanslar” olarak tanımlanmaktadır. Bu ajanslar, bölge dışında ileri teknoloji ile faaliyet gösteren firmaların bölgedeki firmalara teknolojilerini transfer edebilmeleri için çalışmaktadır. Zayıf Ajansların diğer faaliyetleri arasında; enformasyon hizmeti sunmak, etkinliklerini arttırmak ve ilişkilerini geliştirmek için yurt dışında ve kendi ülkelerinde ofisler kurmak sayılabilir. Avrupa’daki ajansların çoğu Zayıf Ajans niteliğindedir.

Diğer tip ajanslar ise, merkezi hükümet tarafından sorumluluk verilen ve bölgenin ekonomik açıdan kalkınabilmesi için gerekli tüm görevleri üstlenen ajanslardır. Bu ajanslara da “Kuvvetli Ajanslar” denilmektedir. Bu ajanslar, bölgeye yatırım çekmek amacına ek olarak bölgesel ekonomi ve iş hayatının gelişmesi, bölgesel kentleşme ve çevrenin düzenlenmesi, istihdamın artırılması amacını taşımakta ve çoğunlukla 500 ya da daha fazla kadroyu bünyesinde barındırmaktadır. Kuvvetli Ajansların diğer faaliyetlerini şöyle sıralanabilir: (EGİAD, 1994, s.8-9)

1. AB ve kendi hükümetleri tarafından bölgelere verilen yardımların dağıtımını yapmak
2. Ekonomik potansiyelini kaybetmiş, yoksulluktan dolayı yeni yatırım yapılamayan kentsel alanların yeniden yapılandırılması için çalışmak
3. Geçmişte iyi olan sanayi bölgelerinin gerilemesi sonucunda kullanılmaz hale gelen arazilerin geliştirilmesine yönelik faaliyette bulunmak
4. Kırsal alanların kalkınması ve bu alanlarda tarıma dayalı sanayinin mümkünse turizmin gelişmesini sağlamak
5. Konut yapanlar için arazi bulmak ve hizmet götürmek

6. Bölgesel stratejik program geliştirmek ve tamamlamak
7. Girişimcilere tavsiye ve bilgi sunmak
8. Alt yapı hizmetleri sunmak
9. Yabancı yatırımcıları araştırmak ve bölgeye çekmek
10. Yenilik ve teknoloji hizmetleri sağlamak

Diğer taraftan, kalkınma ajansları genellikle KOBİ müdürleri ve potansiyel girişimciler için bir dizi eğitim kursları sağlamaktadır. TECs ve ARD Nord- Pas- de Calais gibi bazı ajanslar bu tür ihtiyaçları karşılamaya yönelik faaliyetlerde bulunmaktadır.

Ayrıca yerel otoriteler ve bazı kalkınma ajansları, finansal ihtiyaçları karşılama konusunda girişimcilere tavsiyelerde bulunmaktadır. Bazı ülkelerde, kalkınma ajansları, çoğu finansal kaynakların doğrudan yönetiminde bulunmaktadır.

213. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Finansman Kaynakları

Kalkınma ajansları genel bütçeden ve özel fonlardan finanse edilmektedir. Avrupa'da kurulan kalkınma ajanslarının finansman kaynakları, yasal yapılarına, hizmet sağladıkları alanların büyüklüğüne ve sundukları hizmetlerin kapsamına göre farklılık gösterir. Birçok Avrupa ülkesinde yerel ve bölgesel yetkililer tarafından kurulan ajanslar, ödeneklerini kendilerini destekleyen politik yapılardan almaktadır. Diğer taraftan, çoğu üye ülkelerde BKA'lar, yerel ve bölgesel otoriteler tarafından kurulan ilgili yapılardan, direkt aldığı yardımları ekonomik kalkınma faaliyetlerine dağıtmaktadır. Buna bir örnek GARAPEN'dir. Bask Bölgesi'ndeki Bölgesel Kalkınma Ajansları Birliği tarafından bölgedeki yerel otoritelerin bütçelerinin en az %5'i, bölgede faaliyet gösteren kalkınma ajanslarını finanse etmek için ayrılmaktadır.

Bununla birlikte kalkınma ajanslarının yararlandığı başka kaynaklar da vardır. Bunlar; sunulan hizmetlerden sağlanan gelirler, eğitim gelirleri fon desteği alınarak yapılan faaliyetler ve hükümet programları yönetimi gelirleri, yerel ve bölgesel yönetime verilen danışmanlık hizmetleri, yabancı yatırımcılar ve şirketlere sunulan hizmetler bunlar arasındadır. Anonim şirket şeklinde kurulan kalkınma ajanslarının başlangıçtaki finansal

gereksinimleri kurucular tarafından karşılanır. Kalkınma ajanslarının yürütülmesi için gereken fonlar kendi içinden karşılanamadığı zaman, dış gelirlere yönelmektedirler.

Tablo: 8

Bazı Ülkelerde Kalkınma Ajansları'nın Sağladıkları Finansman Kaynakları

Ülkeler	Finasman Kaynakları
Fransa	Bölgesel ve yerel hükümetler, AB, özel sektör ve ajansın kendi gelirleri
Almanya	Ulusal, bölgesel, yerel hükümet, AB
Avusturya	Ulusal hükümet
İtalya	Ulusal hükümet, AB, özel sektör ve ajansların kendi gelirleri
İrlanda	Ulusal hükümet, AB ve ajansın kendi gelirleri
Japonya	Ulusal, bölgesel hükümet ve ajansın kendi gelirleri
Portekiz	Bölgesel hükümet, AB
İspanya	Ulusal ve bölgesel hükümet, AB, Dünya Bankası ve ajansların kendi gelirleri
Birleşik Krallık	Ulusal, yerel hükümet ve ajansın kendi gelirleri

Kaynak: EGİAD, 1994, s.10

Ayrıca, AB ve Dünya Bankası tarafından kalkınma ajanslarına fon sağlanmaktadır. Fakat bu genel ya da düzenli bir gelir değildir. Finansman konusunda özellikle “Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu” (ABKF) ve “Ön Katılım İçin Yapısal Araç Fonu”(ÖKYAF) devreye girmektedir. AB'nin yapısal fonlarından biri olan ABKF altyapıları geliştirmek, yerel kalkınmaya öncelik vermek ve küresel rekabete adapte olmak amacıyla yapısal güçlük içindeki ülkelere verilirken ÖKYAF, AB'ye katılıma aday olan ülkelerin altyapı projeleri için verilmektedir. Bunların yanı sıra, özel sektör ve mahalli işyerlerinden de fon sağlayan ajanslar bulunmaktadır. Diğer taraftan çoğu BKA'ların finansman kaynakları yardımlardan oluşmaktadır.

22. Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Avrupa Birliği Politikaları

AB bölgesel politikalarında, özellikle bölgesel gelişmişlik farklarının giderilmesi önemlidir. Genişleme sürecinde farklı bölgesel eşitsizliklerin Birliğe taşınması ihtimali AB’de bölgesel politika çabalarının önemini daha da arttırmaktadır. AB’de bölgesel politikanın temel amacı, istihdamı ve üretkenliği arttırmak için bölgelerin rekabet gücünün artırılmasıdır. AB’de bölgelerin planlanması ve Birliğin teşvik araçlarından yararlanılması açısından NUTS olarak bilinen istatistiki bölge birimleri sınıflandırması önem taşımaktadır. Bu sınıflandırma, bölgelerin sosyo-ekonomik analizlerinin gerçekleştirilmesinde ve AB’nin bölgesel gelişme politikalarının çerçevesinin oluşturulmasında kullanılmaktadır. Bu tür sınıflandırma bölgesel istatistiklerin toplanması, geliştirilmesi ve karşılaştırma yapılmasında kolaylıklar sağlamaktadır (UZAY, 2005, s.110).

AB, bölgeler arasındaki eşitsizlikleri azaltmak için; alt yapıyı geliştirme (ulaştırma ve enerji şebekeleri, haberleşme bağlantıları vs.), işletmeler için destek, eğitim-öğretim, araştırma ve geliştirme, çevrenin korunması ve yerel kalkınma alanlarına yatırım yapar. Bu yatırımları gerçekleştirmek amacıyla kullanılan en önemli politika aracı yapısal fonlardır.

Dezavantajlı bölgelere istihdam ve ekonomik kalkınma için yardım eden AB yapısal fonları AB’de dayanışmanın başlıca araçlarıdır. Bu fonların mali kaynakları, başlangıçtan bu yana artmaya devam etmiştir. Yapısal fonların amacı, AB'nin farklı bölgelerinde uygulanan projelere mali yardım sağlamaktır. Fonlar, birden çok yılı kapsayacak şekilde programlanır. Böylece, çeşitli Avrupa Fonları'nın koordine edilmesine imkan verilir ve ayrıca azgelişmiş bölgelerdeki büyümenin istihdam yaratılmasına yansıtılması ve Avrupa'nın bütününde sürdürülebilir gelişme gerçekleşmesi sağlanır. AB bölgesel kalkınmayı sağlama hedefleri doğrultusunda üye ülkeler tarafından kullanılacak olan yapısal fonlardan yararlanmada üç hedef belirlemiştir: (ABTT, 2004, 5-6)

- 1. Kalkınmada Geri Kalmış Bölgeler - Hedef 1 (Kalkınmayı ve Yapısal İntibakı Teşvik Etmek):** Kişi başına GSYİH’sı AB ortalamasının %75’inin altında olan, nüfus yoğunluğu oldukça düşük ve en uzak bölgelere teşvik verilmektedir. Yapısal Fonlar’dan en fazla destek alan bölgeler kalkınmada geri kalmış bölgelerdir.

- 2. Yapısal Krizdeki Bölgeler - Hedef 2 (Ekonomik ve Toplumsal Dönüşüme Destek):** Yapısal sorunları olan bölgelerin ekonomik ve sosyal gelişmeleri için ayrılan hedeftir. Bu hedef çerçevesinde yardım alabilecek bölgelerin listesi, ilgili üye devletler ile yakın işbirliği içinde Komisyon tarafından belirlenir. Yapısal Fonlar, toplam uygun miktarın%50'sine kadarını ve genel bir kural olarak, kamu harcamalarının en az %25'ini müştereken finanse etmektedir.
- 3. İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi - Hedef 3 (Adaptasyonun Desteklenmesi ve İstihdam, Öğretim ve Eğitim İçin Ulusal ve Avrupai Politikaların Modernleştirilmesi):** Hedef 1 kapsamına girmeyen bütün alanlar için finansman sağlanabilir. Hedef 3, insan kaynaklarını, yani, vatandaşları çalışma için daha vasıflı kılan her türden faaliyetleri desteklemektedir.

Bu çerçevede, finansman konusunda farklı dönemlerde AB üyesi ülkeler için bölgesel dengesizlikleri azaltmayı hedefleyen dört Yapısal Fon vardır: ABKF, Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu (ATYGF), Avrupa Sosyal Fonu (ASF), Balıkçılığın Yönlendirilmesi için Mali Araç (BYMA)'tır. İlk iki fon, bölgesel politika açısından asıl öneme sahip olan fonlardır. ABFK, alt yapıyı geliştirmek, yerel kalkınmaya öncelik vermek ve küresel rekabete adapte olma amacıyla yapısal güçlük içindeki bölgelere verilmektedir. ASF ise, istihdam olanaklarını arttırmak, çalışma koşullarını iyileştirmek ve çalışanların mesleki eğitimlerini sağlamak amacıyla 1960 yılında faaliyete geçmiştir. ATYGF, ortak tarım politikası amaçlarının gerçekleştirilmesi için ortak bir finansman kaynağı oluşturmak, fiyat politikasını düzenlemek ve tarımsal alt yapıyı geliştirmek amacıyla 1962 yılında kurulmuştur. 1993 yılında kurulan BYMA, balıkçılık sektöründeki yapısal önlemleri teşvik amaçlı olup, üye devletlerin kalkınma önlemleri doğrultusunda yaptıkları bağışlardan oluşmaktadır (UZAY, 2005, s.111).

AB üyesi ülkeler için oluşturulan bu yapısal fonların yanı sıra, aday ülkeler için başka fonlar kurulmuştur: (ABTT, 2004, s.16)

- 1. PHARE (Orta ve Doğu Avrupa için Katılım Araçları):** Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri ile teknik ve mali işbirliğine yönelik olarak 1989 yılında başlatılan bir AB programıdır. Bu program aday ülkelerin AB üyeliğine hazırlık çalışmalarını desteklemeye yönelik bir katılım öncesi araçtır. **İngilizceleri**

2. **ISPA (Katılım Öncesi Yapısal Politikalar için Araçlar):** Ulaştırma ve çevre alanında büyük altyapı projelerini finanse etmek amacıyla 2000 yılında başlatılan katılım öncesi araçtır.
3. **SAPARD (Tarım ve Kırsal Kalkınma için Özel Katılım Programı):** Tarımın desteklenmesi ve kırsal kalkınma amacıyla 2000 yılında başlatılan katılım öncesi araçtır.

AB'nin, bölgeler arası rekabeti ve sürdürülebilir kalkınmayı, yetki genişliğine dayalı olarak oluşturulan çeşitli tipteki bölgesel örgütler ya da il ya da ilçe düzeyindeki yerel yönetim örgütleri aracılığıyla değil, sadece bu konuya odaklı örgütler aracılığıyla gerçekleştirmeyi tercih etmesi, 1990'ların ortalarından itibaren çok sayıda AB ülkesinde BKA'ların kurulması sonucunu doğurmuştur. Bu açıdan AB ülkelerinde kalkınma ajansları kurulmasının gerisindeki en önemli nedenlerden biri AB'nin bölgeselleşme politikasıdır. AB Bölgeler Konseyi'nin işlevleri ile kalkınma ajanslarının Yasa tarafından belirlenen işlevlerinin büyük ölçüde örtüşmesi, AB politikaları ile kalkınma ajanslarının kurulması arasındaki koşutluğu ortaya koymaktadır. AB'nin sağladığı yapısal fonlar, giderek kalkınma ajansları için bir amaç haline dönüşmüştür. Bu amaçla ajanslar, Brüksel'de birer ofis açmıştır. Bu ofisler aracılığıyla ajanslar, AB kurumları ve diğer ülkelerdeki bölge yönetimleriyle doğrudan ilişkiye geçmektedir. Ayrıntılı kural ve düzenlemelere tabi olan AB yapısal fonlarına başvuru yapabilmek için kalkınma ajansları yeni birimler oluşturmuşlar ve bu konuda çok sayıda yeni uzman personel yetiştirmişlerdir. Ajansların yararlandıkları fon miktarı aynı değildir. Genellikle gelişmişlik düzeyi daha düşük olan bölgeler diğer bölgelere oranla daha fazla pay almaktadırlar. Kalkınma ajansları, AB fonlarını alabilmek için sunmak zorunda oldukları projeleri hazırlarken bu konudaki uzman özel sektör kuruluşlarına önemli miktarlarda kaynak aktarmaktadırlar. Bu nedenlerle AB yapısal fonlarına yönelik hazırlıklar ajansların en önemli gider kalemlerinden birini oluşturmaktadır. Ajanslar bu giderlerinin bir bölümünü AB'den almış oldukları fonlardan finanse etmektedirler. Aday ülkeler, AB üyesi ülkeler için kurulmuş fonlardan yararlanamamaktadırlar. Bunlar ancak, AB'nin istediği koşullar doğrultusunda aday ülke fonlarından yararlanabilmektedirler.

Farklı ülke deneyimleri incelendiğinde, hem AB üyesi ülkelerde hem de aday ülkelerde AB fonlarına erişmek bir fon kapma yarışına dönüşmüştür. Bunun aracı ise BKA'lar

kurmaktır. Diğer aday ülkelerde olduğu gibi, Türkiye’de de kalkınma ajanslarının bir an önce kurulmak istenmesinin amacının altında bu fonlardan yararlanma çabası yatmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. DÜNYADA BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARI

30. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Gelişimi

Kalkınma ajansları, merkezi hükümetten bağımsız bir idari yapıda sınırları çizilmiş bir bölgenin sosyo-ekonomik koşullarını geliştirme amacıyla Dünya'da 1930'lu yıllardan itibaren kurulmuşlardır. Önemli bir bölümü Avrupa'da olmak üzere pek çok kalkınma ajansı mevcuttur. Bu konudaki ilk örnek 1933 yılında ABD'de Tennessee Valley Authority (TVA)'nın kurulmasıdır. Daha sonra Avusturya, Belçika, Brezilya, Almanya, Hollanda, İtalya, Portekiz, İspanya, Çek Cumhuriyeti, Macaristan ve Polonya'da da birçok kalkınma ajansı kurulmuştur.

İkinci Dünya savaşını izleyen yıllarda bu konuya verilen önem artmıştır. Savaşın yıkıcı etkileri ve hızlı teknolojik gelişmeler, Avrupa'nın Batı ülkelerinde farklılıklar yaratmıştır. Fransa'da, Paris ve çevresinin diğer bölgelerinin toplamından daha büyük bir gelişme göstermesi, İtalya'da kuzey güney ayrımının iki farklı dünya yaratacak düzeye çıkması, İngiltere İskoçya ve Galler'de eski sanayilerin çökmesi sonucu bu bölgelerde yeniden yapılanma probleminin olması diğer Avrupa ülkelerinde bölgesel kalkınmaya yönelik politikaların oluşturulmasına yol açmıştır (KUMRAL, 1994, s.7).

Batı Avrupa ülkelerinde bölgesel politikalar elli yıla yakın bir süredir geliştirilmektedir. 1950'li ve 1970'li yıllar arasında bölgesel politikalarda sosyal ve ekonomik müdahaleler ön planda iken, 1970'li yıllarda bölgesel politikalar değişmeye başlamış ve içsel kalkınma politikaları önem kazanmıştır. 1970'lerde Batı Avrupa'da iki farklı yaklaşım bir arada uygulanmaya başlamıştır. Birinci yaklaşım, tavandan tabana politik bir yapı içerirken, diğeri ise tabandan tavana bir yaklaşımdır ve bu süreçte kalkınma ajansları farklı içerikler kazanmıştır. Bugün Avrupa ülkelerinin genel politikası, bölgelerin ekonomik bakımdan

gittikçe özerkleşmesi ve bölgelerin dışarıdaki girişimcileri bölgelerine çekmek amacıyla bölgelerarası kalkınma yarışına katılmaktır.

Batı Avrupa ülkelerinde 1950'li yıllardan önce kurulmaya başlayan bu kurumlar, AB'nin etkisiyle Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde 1990'lı yılların ikinci yarısında kurulmaya başlamıştır. Bu ülkelerde bölgesel politika olarak anlık tepki vermek üzere kurulan programlar yerine, ulusal stratejinin parçası olan bölgesel kalkınma planları geliştirilmiştir. Ayrıca yeni oluşturulan bölgesel yönetimlere ek olarak, farklı kurumlar bölgesel kalkınmaya yönelik çalışmalar yapmaya başlamışlardır. Bunlardan en önemlisi her ülkede kurulan BKA'lardır. Bugün kalkınma ajansı olmayan geçiş ülkesi yoktur ve bu ülkelerin ajansları farklı deneyimler yaşanarak oluşturulmuştur. AB'nin görevlendirdiği uzmanlar tarafından kurulan ajansların başlangıçta finansmanları AB tarafından sağlanmıştır. 1990'lı yıllar bu kurumların geçiş ülkelerine ithal edildiği ve olumlu ile olumsuz sonuçların birlikte yaşandığı bir dönemi içermektedir.

31. Bölgesel Kalkınma Ajansları Uygulamalarından Örnekler

310. Londra Kalkınma Ajansı (İngiltere)

Londra Kalkınma Ajansı,1999 yılında kabul edilen bir kanun gereğince 2000 yılında Londra'nın tamamından sorumlu Büyükşehir Belediyesi'nin bir organı olarak kurulmuştur. Londra Kalkınma Ajansı, Londra Büyükşehir Belediyesi'nin görev alanı içine giren ulaşım, kentsel hizmetler, planlama, kültür, eğitim, sağlık ve çevre politikaları çerçevesinde ekonomik ve sosyal kalkınmadan sorumludur. Londra Kalkınma Ajansı, İngiltere'deki diğer kalkınma ajanslarından farklı olarak İngiliz Parlamentosu'na karşı değil, Londra Belediye Başkanı'na karşı sorumludur.

Londra Kalkınma Ajansı'nın görev ve yetkileri ile hukuki statüsü, 1998 yılında kabul edilmiş olan Bölgesel Kalkınma Ajansları Otoritesi Yasası'na dayanmaktadır. Londra Kalkınma Ajansı'nın en temel görevi, Londra için Ekonomik Kalkınma Stratejisi geliştirmek ve bu stratejinin gösterdiği öncelikler doğrultusunda, mevcut yatırımların desteklenmesi, yeni işlerin kurulması ve istihdamın sağlanması için yılda yaklaşık 300 milyon sterlin yatırım yapmaktır. Ajansın diğer görevleri; Londra'nın ekonomik

kalkınmasını ve yeniden yapılanmasını sağlamak, iş alanında etkinliği ve rekabet gücünü arttırmak, yatırımı geliştirmek, işgücünü eğitmek, yerel halkın becerilerini geliştirmek ve sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunmaktır.

Londra Kalkınma Ajansı'nın 15 kişiden oluşan bir yönetim kurulu vardır. Personelinin bir kısmı eski Londra İngiliz İşbirliği ve Londra Hükümet Ofisi'nden aktarılmıştır. Finansal kaynakları Belediye Başkanı tarafından yönlendirilmekte ve merkezi hükümetin oluşturduğu fonlardan gelmektedir. 2001- 2002 yılı için net finansal kaynağı 277milyon sterlin olarak belirlenmiş olan ajansın faydalandığı fonlar, İngiltere'deki diğer Kalkınma Ajansları gibi; arazi ve mülk, tek yeniden canlandırma fonu, iç yatırım ve bölgesel kalkınmadır. 2002-2003 yılları için fonların tek bir bütçe altında toplanması düşünülmüş ve bu fona Tek Kap (The Single Pot) adı verilmiştir (KAYASU ve diğ., 2003, s.34).

311. Shannon Serbest Hava Limanı Kalkınma Ajansı (İrlanda)

Ajans, İrlanda'nın batısında bulunan Shannon Bölgesi'ni kalkındırmak amacıyla 1959 yılında kurulmuştur. Bu bölge 1800'lerin ikinci yarısında yaşanan kıtlık nedeniyle, göç veren bir bölge haline gelerek gerilemiştir. Ancak 1945 yılında Kuzey Amerika ile Avrupa arasında Shannon aktarmalı ticari transatlantik uçuşlarının başlamasıyla, bölge ekonomik canlılığına yeniden kavuşmuştur. İkinci Dünya Savaşı sonlarında transatlantik trafiğinin hızla gelişmesi bölgenin gelişmesini sağlamıştır. Ancak 1950'lerin sonunda uzun mesafede yakıt ikmaline gerek duymadan uçuş yapabilen jetlerin üretimine başlanmasıyla, Shannon'un önemi ikinci plana düşmüştür.

İrlanda ekonomisinin en önemli gelir kaynaklarından biri olan Shannon Hava Limanı'nın yeniden ekonomik canlılığına kavuşabilmesi için hükümet iki önlem almıştır. Birincisi, hava limanının fiziksel altyapısının iyileştirilmesidir. İkincisi ise, kısaca Shannon Kalkınma olarak bilinen Shannon Serbest Hava Limanı Kalkınma Ajansı'nın kurulmasıdır. Bu ajansın en önemli görevi, Shannon Hava Limanı'nın, dünyadaki belli başlı hava limanları arasındaki yerini koruması ve bunun garanti alınması olarak belirlenmiştir. Ajans bu görevi gerçekleştirebilmek için gerek mal gerekse de insan taşımacılığında havalimanının önemini arttırma çalışmalarını arttırmıştır.

Shannon Kalkınma İrlanda'nın tek kalkınma ajansı olarak faaliyette bulunmaktadır. Shannon Kalkınma'nın ana amacı, Shannon bölgesinde bütüncül bir büyüme sağlayacak aktiviteler sürdürmek ve desteklemeyle bilgi çağına yönelik bir bölgesel kalkınmaya öncülük etmektir. Shannon Kalkınma'nın sorumluluk alanı; Shannon Kalkınma bilgi ağını oluşturmak, Shannon bölgesinde yeni turizm pazarları ve ürünleri oluşturmak ve dengeli fiziksel kalkınma ve ekonomik içermeyi garanti altına almak için hem kentsel hem de kırsal alanlarda bölgesel kalkınmayı teşvik etmektir.

Shannon Kalkınma, girişimlere olan desteğini sekiz kanalda yürütmektedir:

1. **İçsel Sanayi Kalkınması:** Shannon Kalkınma, Shannon Bölgesi'ndeki içsel sanayi kalkınmasından sorumludur. Varolan sanayinin yapabilirliğini arttırmak, satışları ve işgücünü desteklemektir.
2. **Gıda Sektörünün Kalkınması:** Burada Shannon Kalkınma girişimcilere ilk gıda ürününü oluşturmakta ve yeni gıda ürünlerinin potansiyellerini ortaya çıkarmada yardımcı olmaktadır.
3. **Uluslararası Sanayi:** Bu alanda Shannon Serbest Bölge hariç bölgedeki yabancı sanayiden yatırım ve kalkınma ajansı sorumludur.
4. **Yenilikçilik:** Merkezi bilgi ve teknolojiye dayalı sanayinin gelişimine ve büyümesine yardımcı olan dördüncü kanal olarak karşımıza çıkmaktadır. 1980'de Shannon Kalkınma tarafından Ulusal Teknoloji Parkı'nın içinde kurulmuştur.
5. **Yatırım Ortakları:** Bu kanalda Shannon Kalkınma'nın yatırım bölümü bölgedeki küçük işletmeler, uluslararası sanayi ve girişimleri arasındaki farkı eşitlemeye çalışmaktadır.
6. **Ulusal Teknoloji Parkı:** 1984 yılında kurulan park, ileri teknoloji ve bilgiye dayalı firmalar için önemli etkinliği olan bir kurum olmuştur. Bilgi ve iletişim teknolojileri, e- ticaret başlıca sektörler olarak parkta yerini almaktadır.
7. **Serbest Bölge:** Shannon Kalkınma'nın girişim desteklenmesi yönünde kullandığı kanallardan biridir. Shannon Kalkınma İrlanda hükümetinin sağladığı vergi indirimleri gibi teşvikleri ve diğer hizmetleri Serbest Bölge'de yönetmekle yükümlüdür.
8. **Turizm Sektörünü Kalkındırma:** Shannon Kalkınma, bölgelerindeki ziyaretçilerin tatillerini daha zenginleştirmek için turist merkezlerinden bir ağ oluşturmuştur ve bu merkezler aracılığı ile bilgi hizmeti vermektedir.

Shannon Kalkınma'nın bütçesi çoğunlukla hizmetlerinden gelen gelirlerle, AB fonları ve Merkezi hükümet fonlarından oluşmaktadır. Çalışmalarında kullandıkları iki tür fon vardır. Bunlardan ilki, Oireachtas ödenekleridir. İkincisi, Yatırım ve Kalkınma Ajansı ve İrlanda Girişimin verdiği ödeneklerdir. Bunun dışında özellikle AB Sosyal Fonundan, Bölgesel Fondan ve AB programlarından verilen danışmanlık hizmetlerinden finansal kaynak sağlamaktadır.

312. Stryia Ekonomik Kalkınma Ajansı (Avusturya)

Stryia, Avusturya'nın dokuz eyaletinden biridir. 1.2 milyon nüfusu olan Stryia, Avusturya'nın Gayri Safi Hasılasının %12'sini oluşturmaktadır. Stryia'nın bölgesel ekonomisi imalat sektörüne dayanmaktadır. Stryia Kalkınma Ajansı (SKA) 1991 yılında bağımsız yarı kamu kalkınma ajansı olarak kurulmuştur. Bu Ajans, Stryia hükümeti tarafından kontrol ve finanse edilmektedir. Faaliyetleri Stryia Ekonomik İlerleme Yasası ile belirlenen Ajansın, hangi işlemleri takip etmesi gerektiği ve teşvik faaliyetlerinin sınırları içinde kalması gerekliliği yine bu Yasa ile belirtilmiştir. Stryia Kalkınma Ajansı'nın amacı, Stryia'nın ekonomik kalkınması için gerekli koşulları geliştirmeyi, içsel bölge potansiyellerini kuvvetlendirmeyi ve dezavantajlı bölgelerin ekonomik büyümesini içermektedir. SKA tamamen özerkliğe sahip bir hizmet ve yenilik çalışmaları destekleyen bir ajans olarak çalışmalarına devam etmektedir. Bu bağlamda bölgesel kalkınma adına çalışmalarını sürdürürken, yeni açılan firmalara, varolan firmalara hizmet vermek ve teknoloji aktarmada, teknoloji parkları, yatırım çekme, yenilikçilik merkezleri ve eğitim gibi alanlarda da çalışmalarını sürdürmektedir. Ajansın diğer faaliyetleri; farklı finansal destekler sağlamak, bilgi ve danışmanlık hizmetleri vermek, yeni firmaların oluşumunu desteklemek, teknoloji parkları kurmak ve yönetmek, sınır ötesi girişimlerde bulunmak ve teknoloji aktarımını geliştirmek için fuarlar, seminerler düzenlemek olarak sıralanabilir (KAYASU ve diğ., 2003, s.42).

SKA' da iki önemli politika olan kümeleme ve teknoloji politikaları yoğun bir şekilde desteklenmektedir. Stryia'da ilk politika otomotiv sektörü için uygulanmaktadır. Uygulanan bu politikanın amacı, uluslararası firmaları bölgeye çekmektir. Yakın zamanda bu amaç için SKA ve Sanayiciler Birliği'nin işbirliğinde bölgeyi güçlendirmek ve firmalar arasındaki ilişki ve işbirliğini arttırmak için bir girişim başlatılmıştır. Başlangıç aşamasında

olan girişimde bir bilgi arşivi oluşturulması hedeflenmektedir. Bir diğer politika olan teknoloji politikasıyla amaç, SKA'nın en önemli konularından biri olan teknolojiye dayalı firmaları desteklemektir. Yeni teknolojiye dayanan ürünler ve hizmetler satan bu firmaların kar oranı yüksektir. Bu nedenle bu firmalar Stryia'nın ekonomisinde önemli bir yere sahiptir.

313. Emilia Romagna Bölgesel Kalkınma Ajansı (ERVET, İtalya)

Emilia Romagna, İtalya'nın 20 bölgesinden bir tanesidir. İtalya'nın kuzeyinde yer alan bölge, gayri safi hasılda AB ortalamasının oldukça üstündedir. Emilia Romagna'nın ekonomisi, alanlarında oldukça ihtisaslaşmış KOBİ'lere dayanmaktadır. Yaklaşık 4 milyon kişinin yaşadığı Emilia Romagna'da 300 bin girişimden 66 bini imalatla uğraşmaktadır. Bölgede sanayi politikasının oluşumu, 1974'de kurulmuş olan ERVET'le birlikte başlamıştır. Bugün bölgede faaliyet gösteren binlerce firma ERVET'e üyedir. ERVET, anonim şirket olarak oldukça ihtisaslaşmış KOBİ'lere ve zanaata dayalı üretim yapan firmalara dayalı bölge ekonomisini geliştirmek üzere kurulmuştur. Ajans hisselerinin %80'i bölgesel hükümete, %19'u yerel bankalara ve %1'de odalar, zanaatkar birlikleri ve belediyelere aittir. ERVET'in finansal kaynaklarında birliklerin ve yerel kurumların önemi büyüktür. ERVET'in bütçesinin %58'i bölgesel hükümet tarafından karşılanırken, %19'u AB programları ve fonlarından, geri kalan kısmı ise odalar, girişimci birlikleri ve kredi bankaları tarafından finanse edilmektedir. Teknik bir organ olan ERVET'in 1970'lerde bölgesel politikası zanaat üretim süreçlerini geliştirmek iken, 1980'lerde bölgedeki farklı sanayileşme derecelerine sahip alanlardaki ekonomik dengesizliklerin giderilmesi üzerine oluşturulmaya başlanmıştır. Değişen politikayla birlikte ERVET, kendini yeniden yapılandırmış ve iş hizmet merkezlerinden oluşan bir ağ oluşturmaya başlamıştır. 1993 yılında bölgesel hükümet ERVET'in yapısında pazara yönelik bir yapıya sahip bir ajans yaratma amacıyla yeniden yapılandırılmıştır. Ajansın çalışma alanları yenilikçilik, uluslararasılaştırma ve finans prensipleri göz önüne alınarak yeniden düzenlenmiştir. Çalışma alanlarındaki değişime ek olarak, yönetim kurulu üyelerinin sayısı ve personel sayısı ile kamudan gelen finansman miktarı düşürülmüştür. Sonuç olarak, ajansın stratejik politika oluşturma görevi azaltılmış ve ajans bölgedeki kurumlar arasındaki arabuluculuk görevini yitirmiştir. ERVET on hizmet merkezi ve bir koordinatörden oluşan bir oluşumdur. Bu on hizmet merkezi sırasıyla teknolojik kalkınma merkezi, seramik

sanayisini güçlendirme merkezi, ayakkabı sektörünü güçlendirme merkezi, kalite kontrol merkezi, tarım araçlarına yönelik makineler merkezi, giyim ve tekstil KOBİ'lerine destek merkezi, otomasyon sektörünü kalkındırma merkezi, inşaat sektörü merkezi, tarım ve gıda sektörü merkezi ve diğer yerel ajansların çalışmalarını izleme merkezidir. ERVET, kendi alanlarında uzmanlaşmış bu hizmet merkezleriyle sanayi, tarım, ticaret, turizm, ulaşım ve sosyal uyum projeleri yürütmektedir. ERVET'in üstlendiği görevler şöyle sıralanmaktadır;

1. Teknoloji transferlerini ve bilgi aktarımını sağlamak, bölgedeki sektörleri yeniliklerden haberdar etmek
2. Hem bölgesel hem de dış finansal kaynakları kullanarak bölgesel kalkınma stratejisi geliştirmek
3. İtalya'daki ve Avrupa'daki diğer ajanslarla kurumsal ağlar geliştirmek
4. Bölgenin potansiyelinin tanıtımını yapmak ve mevcut projeler için kaynak bulmak
5. AB programlarının tanıtımını yapmak ve bu programlardan yararlanmak isteyenlere teknik ve danışmanlık hizmetleri vermek

314. Birleşik Krallıkta Kurulan Kalkınma Ajansları

Birleşik Krallık İngiltere, Galler, İskoçya ve Kuzey İrlanda bölgelerinden oluşmaktadır. Bu bölgelerde, bölgesel kalkınmaya destek sağlayan çok sayıda yerel kuruluş mevcuttur. Birleşik Krallık etnik farklılıklar gösteren dört bölgeden oluşmuştur ve bu bölgeler esas alınarak çeşitli kalkınma ajansları kurulmuştur.

Galler Kalkınma Ajansı 1976 yılında kurulmuştur. Ajansın ana faaliyetleri arasında; arazi geliştirilmesi ve satışı, sanayi bölgeleri ve bilim parkları oluşturulması, sınai ve ticari bina geliştirilmesi, kredi verme ve sermayeye katılım, danışmanlık, eğitim, kentsel yenileme, yabancı sermaye çekimi sayılabilir. Galler Kalkınma Ajansı'nın, bölgesine her yıl 12 milyon sterlin yabancı sermaye çekmesi ajansın performansının göstergesidir.

Bir diğer başarılı örnek İskoçya Kalkınma Ajansı gösterilebilir. Bu ajans 1975 yılında kurulmuştur. Ajans'ın faaliyetleri; ekonomik kalkınmayı desteklemek, istihdam düzeyini korumak ve arttırmak, çevre iyileştirmesini desteklemek, arazi geliştirilmesi ve satışı, sınai ve ticari gayrimenkul geliştirilmesi ve satışı, danışmanlık, eğitim, bölgeye yabancı sermaye

çekilmesidir. İskoçya Kalkınma Ajansı'nın; yatırımı kesinleşmiş ve yatırım tutarı 850 milyon sterlin tutarında 64 proje, 12300 kişilik istihdam, 9400 firmaya danışmanlık, 125 firmanın sermayesine katılım, 118 adet gayrimenkul yapımı, 126 hektar üzerinde çevreyi geliştirme projesi, 183 kentsel yenileme projesi performansını gösterir niteliktedir.

Welsh Kalkınma Ajansı (Welsh Development Agency-WDA) ise, 1976'da, Birleşik Krallık'ta kişi başına düşen gelirin en düşük olduğu bölgede kurulmuştur. WDA bölgeyi yeniden yapılandırmak ve çevreyi düzenlemek amacıyla kurulmuştur. Bir zamanlar kömür madenleri ve çelik üretimi sayesinde gelişmiş bir ekonomiye sahip olan Welsh Bölgesi, 1900'lü yılların başında yaşanan büyük ekonomik bunalım nedeniyle gerileme sürecine girmiştir. WDA'nın kuruluş amaçları şöyle sıralanabilir: (KUMRAL, 1994, s.10)

1. Refahı arttırmak ve yatırımcıları çekebilmek için kırsal alanlarda ve şehirlerdeki yaşam standardını yükseltmek
2. Sınai ve ticari kuruluşlara uygulamaya dönük yardımlar sağlayarak kalitelerini yükseltmek
3. Ofis, depo, laboratuvar gibi yerler inşa etmek ve bunları ihtiyacı olanların kullanımına sunmak
4. Bölgede kaliteli iş gücünün sağlanması ve geliştirilmesi için özel eğitim programları hazırlamak

315. Kuzey Kalkınma Ajansı (NOM, Hollanda)

1974 yılında kurulan Kuzey Kalkınma Ajansı (The Northern Development Agency-NOM), Hollanda'nın tarım karakterinin ağır bastığı bir ekonomik kalkınma sağlamak amacıyla kurulmuştur. Amaçları Hollanda Hükümeti tarafından belirlenmiş olup temel amacı bölgeyi oluşturan Groningen, Friesland ve Drenthe illerinde iş ve ekonomik alanda gelişim sağlamaktır. Bu amacı gerçekleştirmek için girişimcilere danışmanlık hizmeti vermek, bölgeye yatırım çekmek, sübvansiyonlar sağlamak, projeler geliştirmek ve koordine etmek gibi araçlar kullanılmaktadır. Bölgede kimya, medikal metal, bilgi ve iletişim ile bilgi hizmetleri sektörleri mevcuttur. Bölge Hollanda'nın gayri safi milli hasılasının %94'ünü oluşturmaktadır.

Bu amacını ve araçları NOM dört temel birimiyle gerçekleştirmektedir:

1. **NOM Yatırım Geliştirme Birimi:** Temel görevi ulusal ve uluslar arası potansiyel yatırımcıları bölgeye çekebilmektir. Bunun için NOM ulusal, bölgesel hükümetler ve üç ildeki belediyelerle işbirliği içinde çalışmaktadır. Bu çalışmalar doğrultusunda NOM bölgede yatırım yapabilecek en iyi alan hakkında girişimlere destek vermektedir. Bu hizmetlerini hem varolan hem de yeni firmalara sunmaktadır.
2. **NOM Finansman Birimi:** Amacı Kuzey Hollanda'daki firmaların değerlerini arttırmaktır. Bu bağlamda NOM'un finans birimi, risk sermayesi idare etmektedir. Risk sermayesi büyüyen, işletme hissesi alıp satan ve ortak girişimde bulunan firmalara sağlanmaktadır.
3. **NOM İş Kalkınma Projeleri Birimi:** Amacı bölgeye yeni ve yenilikçi faaliyetlerde bulunan sanayiye çekmektir. Proje bazlı olarak çalışan bu birimde uzmanlar firmalara yeni teknoloji ve ürün uygulamalarında destek vermektedir.
4. **NOM Sübvansiyon Danışma Birimi:** Hükümet tarafından sağlanan sübvansiyonlar hakkında bilgi, danışmanlık ve destek görevlerini birim, bu konuda oluşturdukları ağ sayesinde yerel, bölgesel, ulusal ve Avrupa'daki olanakları firmalara ulaştırmaktadır.

NOM'un finansal kaynaklarının büyük bir oranı Hollanda Hükümeti tarafından karşılanmaktadır. Kalan kısmı ise kredi kuruluşları ve AB programlarından karşılanmaktadır.

316. Sanayi Gelişimi ve Yeniden Yapılanması Topluluğu (İspanya)

Sanayi Gelişimi Ve Yeniden Yapılanması Topluluğu (SGYT), İspanya'nın Bask Bölgesi'nde 1981 yılında kurulmuştur. Bask Bölgesi'nde sanayi politikası SGYT tarafından şekillendirilmektedir. Bu Ajans bölgede sanayinin kalkınması ve iş imkanı yaratma görevlerini üstlenmiştir. Petrol krizine tepki olarak kurulan ve yarı özerk bir statüye sahip olan SGYT'nin, aşırı derecede politikleştirilmesi eleştirilere neden olmaktadır. Çünkü Ajans'daki en üst idari seviyedeki kişiler politika alanından atanmaktadır. Bunun da dolayısıyla SGYT üzerinde olumsuz etkisi vardır. Çünkü ne zaman bir hükümet değişikliği olsa Ajans kendisini amacından uzaklaştıran yeni planlara ve kişilere sahip olmaktadır. Personeldeki bu sürekli değişimler kurumsal anlamda dayanıklılığın yitirilmesine neden olmaktadır. SGYT'nin amaçları; sanayi aktivitelerinin

gelişebileceği ortamlar yaratmak, bölgede yabancı yeni firmaların oluşumunu desteklemek, Bask firmalarına uygulanabilecek yeni ürünler, üretim işlemleri ve teknolojileri araştırmak, yenilikçilik yönünden firmaların rekabet gücünü arttırmak, özellikle uluslararasılaştırma ve iş imkanı yaratma konularında yeni projeler geliştirmek ve girişimleri bu yönde desteklemektir. Bu amaçlarını gerçekleştirmek için Ajans bir dizi program yürütmektedir. Ajans hem yeni hem de varolan firmalara yönelik çalışmalar sürdürmektedir.

1990'dan sonra politik nedenlerle SGYT'nin yapısı, personeli ve önceliklerinde yeniden yapılanmaya gidilmiştir. Özellikle girişim destekleme politikasında iki önemli değişim olan Ajans, hedef olarak tek bir firma değil işbirliği içindeki firmalara yönelmiş ve finansal yardımlarının firmaları yeterince etkileyebilmesi üzerine sıkı yöntemler geliştirmiştir. Ayrıca KOBİ'lerin kapasitelerini arttırmak, SGYT'nin girişim politikasında en önemli parçalardan olmuştur. Bu konudaki örneklerden biri 1995 yılında başlatılan RETO programıdır. Program KOBİ'lerin stratejik yönetim kapasitelerini arttırmayı amaçlamıştır.

SGYT'nin finansmanın büyük bir bölümü Bask Hükümeti tarafından sağlanmaktadır. Ayrıca Ajans, AB'nin bazı programlarından da finansman elde etmektedir. Diğer taraftan, %6'lık bir kaynağı hizmet satışlarından oluşmaktadır. Hükümetten gelen finansman kaynağının %70'i bölgesel ve yerel hükümetler tarafından geri kalanı ise altı tane Bask bankası tarafından karşılanmaktadır. Orta ölçekli bir ajans olan SGYT, yaklaşık 15 milyon sterlin bütçesi ve 90 çalışanı vardır.

317. Alsace Bölgesel Kalkınma Ajansı (Fransa)

Yarım asır önce fazla gelişmemiş durumdaki Alsace bugün Paris'ten sonra Fransa'nın en gelişmiş bölgesidir. Bu bölge dünyanın zengin ülkelerinden çok önemli yatırımlar çekmeyi başararak Fransa'nın en fazla yabancı sermaye çeken bölgesi haline gelmiştir. Fransa'nın diğer bölgelerinde yatırımların payı %18 iken Alsace'de %45'e yükselmiştir. Bölge, her yıl Fransa'ya gelen yabancı sermayeden %15 pay almayı başarmıştır. Avrupa kıtasında 267 bölge arasında 3. sıraya oturmuştur. Alsace, kaliteli iş gücü, büyüme dinamikleri, vasıflı iş gücü, rekabetçi fiyatlandırma ve mükemmel nakliye alt yapısı ile ön plana çıkmıştır (ÇAKIR, 2004, s.1.).

Fransa'nın Alsace Bölgesi Avrupa'nın tam ortasındadır. Yukarı Rhin bölgesi Almanya'nın Bade-Wurttemberg bölgesine, kuzeyde ise İsviçre'nin Kuzey Batısına sınırdadır. Ayrıca, Yukarı Rhin bölgesi, Avrupa'nın en kalabalık nüfusuna sahip bölgelerden biridir. 2002 yılında GSYİH'sı yaklaşık 120 milyar Euro olmuştur. Bu "üç-uluslu" bölge, alım gücünün Avrupa'da en yüksek olduğu bölgelerden biridir. Alsace bölgesinde açılan ya da büyüyen firmalar, bölgenin genelinde ya da bir kısmında bölgesel ve ulusal kamu yardımlarından faydalanabilmektedirler. Başlıca Ulusal Yardımlar;

1. Endüstri firmaları, endüstri hizmet firmaları ve araştırma ve geliştirme projelerine Bölge Düzenleme Teşviki
2. En fazla 5 yıl için % 100 oranında meslek vergisinden geçici muafiyet
3. Kurumlar vergisinden geçici muafiyet
4. İstihdam ve formasyon için verilen ulusal yardımlar
5. Araştırma ve geliştirmeye verilen yardımlar: Araştırma-vergi kredisi, Sanayi ve Araştırma Bakanlığı'nın yardımları (Türkmen, 2004, s.2)

Alsace Bölgesi, özellikle KOBİ'leri desteklemek üzere bölgesel araçlar geliştirmiştir;

1. Firma Kuruluşuna Bölgesel Teşvik
2. İstihdama Bölgesel Teşvik
3. Başlangıç Finansmanı için Bölgesel Fonlar
4. Teknoloji Transferine Bölgesel Fon Yardımı
5. KOBİ'leri Geliştirme Fonu
6. İhracat için Bölgesel Fon
7. İdari Kadro İstihdamı için Yardım
8. Riskli Sermaye Firması
9. Maden ve Kimya Şirketlerinin Çeşitlendirilmesi Şirketi'nin Yardımları
10. Avrupa Bölgesel Gelişme Fonu

Alsace Bölgesel Kalkınma Ajansı, Batı Avrupa'da yarım asır önce kurulan ajanslar arasında ilk kurulanlardan ve en başarılı olanlardan biridir. Alsace'de irili ufaklı 400 civarında kalkınma ajansı faaliyet göstermektedir. Ajans 145 üyesi bulunan bir konsey tarafından yönetilmektedir. Konseyde Senato, Valilikler, Belediyeler, Üniversiteler, Sanayi

Odalari ve Meslek odalari gibi dinamik kesimlerin temsilcileri gorev almaktadir. Bu ajansin temel islevi; bolgeye yabanci yatirimci cekmek, sirketler ve resmi kurumlar arasindaki sorunlari tek elden hizla cozumek ve böylece bolgesel kalkinmaya hiz kazandirmak seklinde ozetlenmektedir.

Yaklasik 40 kisinin calistigi Alsace Bolgesel Kalkinma Ajansi bunyesinde asagidaki hizmetler verilmektedir; (TÜRKMEN, 2004, s.4)

1. Alsace bölgesine yönelik yatırım ve kalkınma projelerine yardımcı olmak,
2. Alsace'lı firmalara, uluslararası gelişmelerinde destek olmak
3. Bölgesel aktörlerin uluslararası kamu piyasasına erişimini kolaylaştırmak
4. Alsace'lı firmaların yabancı partnerlerle irtibata girmelerini desteklemek
5. Teknolojik yenilikleri ve yeni teknolojileri desteklemek
6. Yukarı Rhin bölgesinde sınırlar ötesi işbirliğini geliştirmek
7. Alsace bölgesi ve yatırım teşvikleri hakkında bilgi
8. Bir projenin başlangıç noktasından gelişimine kadar takip etmek ve destek vermek

Tüm bu hizmetler ücretsiz yapılmaktadır ve ticari sırlar gizli tutulmaktadır. Ajans, dünya çapında 9 ülkede temsil edilmektedir. Bu ülkeler; Almanya, Kanada, Çin, İngiltere, Japonya, Polonya, Rusya, Ukrayna ve ABD'dir. Alsace Bölgesel Kalkınma Ajansı, projelere en uygun olan teşvikleri araştırmak ve başvuru formlarını oluşturmak için proje sahiplerine hizmet vermektedir. Ajans, Avrupa Birliği, Dünya Bankası, Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD), Bölgesel Turizm Komitesi (CRT), Avrupa Yatırım Bankası (EIB) gibi kurumlarla birlikte çalışmaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. TÜRKİYE'DE BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARI

40. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Gelişimi

Türkiye'de bölgesel politikalar ilk olarak 1960'lı yıllarda kalkınma planlaması ile başlamış ve sekiz kalkınma planında da yer almıştır. Kalkınma planlarının temel amacı, bölgelerarası gelişmişlik farkının kapatılmasıdır. Ancak kalkınma planlarında öngörülen hedeflerin gerçekleştirilmesi için uygulanan politikalar, bölgesel dengesizlikleri giderememiş aksine daha da arttırmıştır. Türkiye'de bağımsız yerel kurumların olmaması, merkezi kurumların yerel düzeydeki birimlerinin işlevlerinin sınırlı olması uygulanan politikaların etkinliğini azaltmaktadır.

Türkiye'de kalkınma ajansı kavramına yönelik ilk ele alışı 1990'lı yıllarda başlamıştır. Bu sürecin Türkiye'de başlatılmasındaki amaç, yurtiçinde beklenen yerelliklerin kendi içsel kalkınma dinamiklerinin yanı sıra AB'ye katılma sürecini hızlandırmaktır. Türkiye'de bu konuda yapılmış birkaç uygulama söz konusudur. Ancak bu uygulamaların çoğu proje aşamasında kalmış ya da uygulamanın başında çıkan sorunlar sebebiyle sona ermiştir.

Türkiye'de bölgeselleşme ile ilgili tutum merkezîyetçi bir anlayışa dayanmaktadır. AB tarafından önerilen modele benzer kalkınma ajansları da resmi olarak yoktur. 1990'larda Ege Bölgesi Kalkınma Ajansı, son yıllarda kurulan EURADA'ya üye Mersin Kalkınma Ajansı ve yeni kurulmakta olan ajanslar kendiliğinden ve hiçbir yetkisi olmadan oluşmuşlardır. Fakat birlik öncesi kurulan bazı kamusal idareler, bu ajanslara benzer nitelikte bölgesel kalkınmayı sağlamakla görevlendirilmişlerdir. Daha çok dünyada bu idareler az gelişmiş bölgeleri geliştirmek için devletlerin keyfiyetinde, yani sürekliliği, yetkisi, bütçesi, idare yapısı ulus-devletin belirlediği kuruluşlardır. Türkiye'de buna en güzel örnek, GAP projesi için kurulan, Güney Doğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma

İdaresi'dir. 1989 yılında 388 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile projenin yürütülmesi için ayrı bir örgüt olarak, GAP Bölge Kalkınma İdaresi Teşkilatı kurulmuştur. GAP İdaresi, bölgede, geniş yetkilerle donatılmıştır. Başbakanlığa bağlı, kamu tüzel kişisi olan idarenin görev süresi 15 yıl olarak belirlenmiştir. İdarenin giderleri, başbakanlık bütçesindeki ödeneklerden, yardımlardan, kredi, faiz, hibe, hizmet ve kira gelirlerinden karşılanmaktadır. İdare'nin merkezi Ankara'dadır. Proje, bölgedeki su ve toprak kaynaklarını kullanarak, bölgenin sosyo-ekonomik kalkınmasını hedeflemektedir. Proje, on üç ayrı projeden oluşan bir projeler demetidir. İdarenin karar verme mekanizmasında STK'lar ve özel sektör yoktur. Yeni sisteme geçildiğinde bu idarenin yeni ajanslara aktarılması planlanmaktadır. Bilindiği gibi küreselleşme süreci beraberinde getirdiği yapısal uyum politikaları ile birçok konuda özgün süreçler ve araçlar geliştirilmesini de gerekli kılmaktadır. Bu süreçte Türkiye'ye de AB tarafından bölge planlamanın yeni bir anlayışla ele alınması gerektiği ve bunun aracının da kalkınma ajansları olduğu ifade edilmektedir. Bu nedenle, bölgelerin sosyo-ekonomik analizlerinin yapılması, bölgesel politikaların belirlenmesi ve AB Bölgesel İstatistik Sistemi ile karşılaştırılabilir veritabanı oluşturulması amacıyla ülke genelinde üç düzeyde istatistiki bölge birimleri oluşturulmuştur. Bu istatistiki bölge birimlerinin oluşturulması AB'ye uyum kapsamında atılan adımlardan biri olarak düşünülmektedir (ÇALT, 2005, s.12).

41. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Kurulması

Bölgesel kalkınma Türkiye'de ulusal kalkınma çabalarının ayrılmaz bir parçası olmuştur. Türkiye'de bölgesel kalkınmanın, merkezden üretilen politikaların bölgelerde yine merkezi bürokrasi eliyle uygulanması geleneği, devletin kalkınmayı başlatacak tek güç olarak görüldüğü bir toplum anlayışının sonucudur. Bu anlayış bugün bölgelerin, kendilerine özgü gelişme potansiyellerini gerçekleştirmelerinde önemli bir engel teşkil etmektedir. Bölgelerindeki sorunların çözümü için yerel aktörlerin aktif katılımının gerekli olduğu DPT tarafından da son yıllarda kabul gören bir yaklaşımdır.

Şimdiye kadar yapılan kalkınma planları bölgelerarası gelişmişlik farklarının azaltılmasında etkisiz kalmış ve kapsamlı bir uygulama şansı bulamamıştır. Türkiye'nin bölgesel kalkınmayı gerçekleştirme sürecinde temel ihtiyacı, yerel aktörlerin harekete geçirilmesi ve işbirliği içinde kendi sorunlarına devletten yardım beklemezsizin çözüm

ürettikleri yeni bir kalkınma anlayışını yerleştirilmesidir. Bu yeni kalkınma anlayışının bir sonucu olarak, yerel kalkınmayı yeniden örgütlemek üzere ülkemizin siyasi, idari, sosyal ve ekonomik koşulları ile dünya tecrübesi ve AB üyeliği perspektifi göz önünde bulundurularak, ülkemize has bir bölgesel kalkınma modeli oluşturulmuştur. Bu model dahilinde kurulması öngörülen kalkınma ajanslarının temel amacı; kamu kesimi, özel kesim ve STK'lar arasındaki işbirliğini geliştirmek, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle, bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, sürdürülebilirliğini sağlamak ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmaktır. Bölgesel gelişme alanındaki kaynak sorununun çözümüne katkı sağlayacak olan Avrupa Birliği Bölgesel Kalkınma Programları'nın etkin bir şekilde yönetilmesi, uygulanması ve izlenmesine de imkan sağlayacak kalkınma ajansları; Avrupa Birliği Bölgesel Kalkınma Programları'nın uygulandığı az gelişmiş yörelerden başlayarak ülke genelinde 26 Düzey 2 bölgesinde kurulması planlanmaktadır.

Türkiye'de BKA'lar, AB tarafından Katılım Ortaklığı Belgeleri ile gündeme gelmiştir. 2002 yılında Bakanlar Kurulu Kararı ile İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırılması yapılarak, kalkınma ajanslarının zemini hazırlanmıştır.

Tablo 9'da, kalkınma ajanslarının kuruluşları, statüleri, görev ve yetkileri, organları, personel rejimleri, bütçeleri açısından gösterilmektedir. Kalkınma ajanslarının küresel model kalkınma ajanslarından farkı, mutlaka ajansın başında koordinatör vali bulunmasıdır (ÇALT, 2005, s.7-18).

Tablo: 9
Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Yapısı

Amacı	Bölgesel gelişmeyi hızlandırmak STK ile kamu işbirliğini sağlamak NUTS’a uyumluluk Kalkınma planı ve yıllık programlara uyumluluk
Kuruluşu	Bölge ihtiyaç ve önceliklere göre bakanlar kurulu kararı ile
Statüsü	DPT’nin ilgili kuruluşu İdari ve mali özerkliğe sahip Tüzel kişiliğe haiz Bütün işlemlerinde özel hukuk hükümlerine tabi DPT’nin bağlı olduğu bakanlıkla ilişkili düzenleyici ve denetleyici, bir üst kurul gibi
Görev ve Yetkileri	Fiziki bölge planları hazırlamak, yönetimle belirlenmiş bölge stratejileri belirlemek, Bölge planının uygulanmasını izlemek ve denetlemek, AB fonlarını kullanmak ve yönetmek, İl geliş planlarının hazırlanmasında yardımcı olmak, Bölgeyle ilgili diğer projeleri izlemek, değerlendirmek ve raporlamak, Sermayeye, küçük orta işletmelere teknoloji, ekonomi, hukuk vb konularda ARGE yardımı yapmak, Diğer kuruluşlar arası koordinasyon, DPT stratejilerine uygun planlama
Organları	Yönetim Kurulu Danışma Kurulu: Diğer valiler, DPT temsilcisi, Ajans Genel Sekreteri, Üniversite temsilcileri, Sermaye kesiminin odaları, Türkiye İş Kurumu, Bankalar, Basın yayın, Belediye başkanları, İl genel meclisi, Diğer STK’lar Genel Sekreterlik Ajansın başı koordinatör bir vali
Personel Rejimi	İdari hizmet sözleşmeli personel, Emekli sandığı+657’ye tabii disiplin hükümlerinin kabulü
Bütçesi	% 30 Özel sektör %30 İl özel idareleri Uluslar arası fonlar ve yardımlar Belediyelere genel bütçeden ayrılan paydan belli bir kısım

Kaynak: ÇALT, 2005, s.18

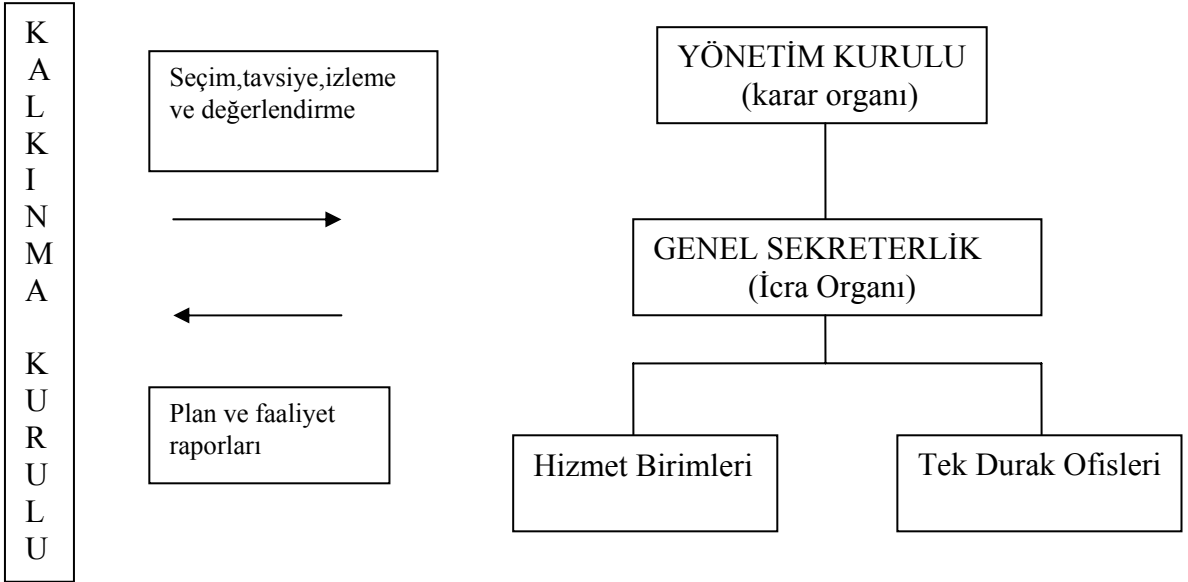
DPT tarafından Ocak 2005’de hazırlanan Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu Koordinasyonu ve Görevleri Hakkındaki Kanun’a göre, kalkınma ajanslarının, kamu- özel ortaklığı anlayışına uygun bir yapıda kurulması öngörülmektedir. Bu bakımdan, normal kamu kuruluşu niteliğinde bir kurum olmadığı gibi kanunda düzenlenmeyen bütün işlemlerinde özel hukuk hükümlerine tabi olarak faaliyet gösterecektir. Kalkınma

ajanslarının; bürokratik hiyerarşi ve işlemleri esas alan bir kamu kuruluşu şeklinde yapılanması yerine, bölgelerin rekabet gücünü artırmak üzere hızlı karar alabilen, hızla hizmet sunabilen, değişen koşullara uyum sağlayabilen, özel sektör mantığıyla çalışan, bölgedeki tarafları katılımcı bir platformda toplayarak ortak bölgesel kalkınma hedefi doğrultusunda yönlendirebilen, hesap verilebilir, saydam ve esnek bir yapıda kurulmaları öngörülmektedir. Türkiye’de kurulması planlanan ajansların görevleri ve yetkileri şunlardır:

1. Yerel yönetimlerin planlama çalışmalarına teknik destek sağlamak
2. Bölge plan ve programlarının uygulanmasını sağlayıcı faaliyet ve projelere destek olmak,
3. Bölge plan ve programlarına uygun olarak, bölgenin kırsal kalkınma ile ilgili kapasitesinin geliştirilmesine katkıda bulunmak ve bu kapsamdaki projelere destek sağlamak
4. Bölgede kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları tarafından yürütülen ve bölge plan ve programları açısından önemli görülen diğer projeleri izlemek
5. Bölgesel gelişme hedeflerini gerçekleştirmeye yönelik olarak, kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek
6. Ajansa tahsis edilen kaynakları, bölge plan ve programlarına uygun olarak kullanmak veya kullandırmak
7. Bölgenin tabii, iktisadi ve beşeri kaynak ve imkanlarını tespit etmeye, ekonomik gelişmeyi hızlandırmaya ve rekabet gücünü artırmaya yönelik araştırmalar yapmak, yaptırmak, başka kurum ve kuruluşların yaptığı araştırmaları desteklemek
8. Bölgenin iş ve yatırım imkanlarının, ilgili kuruluşlarla işbirliği halinde ulusal ve uluslar arası düzeyde tanıtımını yapmak veya yaptırmak
9. Bölge illerinde yatırımcıların, kamu kurum ve kuruluşlarının görev ve yetki alanına giren izin ve ruhsat işlemleri ile diğer idari iş ve işlemlerini, ilgili mevzuatta belirtilen süre içinde sonuçlandırmak üzere tek elden takip ve koordine etmek
10. Yönetim, Üretim, tanıtım, pazarlama, teknoloji, finansman, örgütlenme ve işgücü eğitimi gibi konularda, ilgili kuruluşlarla işbirliği sağlayarak küçük ve orta ölçekli işletmelerle yeni girişimcileri desteklemek

11. Türkiye'nin katıldığı çok taraflı uluslar arası programlara ilişkin faaliyetlerin bölgede tanıtımını yapmak ve bu programlar kapsamında proje geliştirilmesine katkıda bulunmak

Ajansların idari yapısı, danışma işlevi daha ağırlıklı olan geniş katılımlı bir Kalkınma Kurulundan, karar alma organı olarak kamu-özel sektör işbirliği ile çalışacak bir Yönetim Kurulundan, teknik kapasitesi yüksek, etkin bir sektör kuruluşu gibi faaliyet gösterecek olan icra organı niteliğindeki Genel Sekreterlikten ve bölge illerinde yapılacak yatırımlar bakımından girişimciye kolaylık sağlamak, izin ve ruhsat gibi işlemlerin daha kısa sürede sonuçlanmasını sağlamak amacıyla Tek Durak Ofislerinden oluşmaktadır.

Şekil: 1

Bölgesel Kalkınma Ajanslarının İdari Yapısı

Kaynak: KINDAP, 2004, s.5

Kalkınma Kurulu, illerin dengeli şekilde temsilini sağlayacak yapıda, en fazla yüz üyeden oluşmaktadır. Kurulun oluşturulmasındaki temel amaç, bir yandan bölgedeki yerel potansiyeli harekete geçirmek üzere, kamu ve özel kesim ile STK'lar arasındaki ortak iş yapabilme kapasitesini artırarak bölgenin gelişmesinde yerel tarafları söz sahibi yapmak, diğer yandan da, bölgede demokratik katılımçılık ve işbirliği kültürünü yerleştirerek bunu kurumsal bir çerçeveye oturtmaktır. Kalkınma Kurulu üyeleri özel sektör, STK'ları, kamu

kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler ve üniversitelerden oluşmaktadır. Kalkınma Kurulunun, kurul başkanının daveti üzerine yılda en az iki defa toplanması öngörülmektedir. Yönetim Kurulu ise, bir ilden oluşan bölgelerde vali, Büyükşehir Belediye Başkanı, Sanayi Odası Başkanı, Ticaret Odası Başkanı ile Kalkınma Kurulu tarafından seçilecek üç özel kesim ve STK temsilcisinden; birden fazla ilden oluşan bölgelerde il valileri, Büyükşehir Belediye Başkanları veya büyük şehir olmayan illerde il merkezi olan yerlerdeki belediye başkanları ve her ilden birer kişi olmak kaydıyla Ticaret ve Sanayi Odası Başkanları'ndan oluşmaktadır. Ajansı, yönetim kurulu başkanı olan vali temsil etmektedir. Yönetim Kurulu, başkanın daveti üzerine üye tam sayısının yarısından bir fazlası ile her ay en az bir kere toplanmaktadır. Kurulun görevi, karar organı olarak ajansın sevk ve idaresine ilişkin görevleri ifa etmek ve bölgenin gelişimine yönelik politikaları belirlemektir. Genel Sekreterlik ajansın icra organıdır. Genel Sekreterliğin ve Tek Durak Ofislerinin en üst amiri Genel Sekreterdir. Genel Sekreter ajansın icraatı ile ilgili olarak Yönetim Kuruluna karşı sorumludur. Genel Sekreterin görevi, ajansın imkanları çerçevesinde etkin ve verimli çalışarak görevlerini tam ve zamanında yerine getirmesinden ve ajansın ulusal ve uluslar arası temas ve ilişkilerinden sorumludur. Genel Sekreterin oy hakkı bulunmaksızın Yönetim Kurulu toplantılarına katılmasına imkan sağlanarak, Yönetim Kuruluna karar verirken ihtiyaç duyacağı teknik bilginin anında sağlanması hedeflenmektedir.

Kalkınma ajanslarının başarısını belirleyen önemli bir husus ajansın sürekli ve yeterli bir finansal kaynağa sahip olmasıdır. Birçok kalkınma ajansı, özerk bir yapıya sahip olmasına rağmen, finansal yapısının sağlam olması için özellikle kuruluş aşamasında ağırlıklı olarak ajanslar kamu tarafından finanse edilmektedir. Bu nedenle, genel bütçe vergi gelirlerinin binde beşi oranında bir payın bölgesel gelişme için ayrılması öngörülmüştür. Ajansın diğer gelirleri ise şunlardır;

1. Bir önceki yıl kesinleşmiş genel bütçe vergi gelirlerinin binde beşi oranında her yıl ayrılacak transfer ödeneğinden, Yüksek Planlama Kurulu tarafından nüfus, gelişmişlik düzeyi ve performans ölçütlerine göre belirlenecek pay
2. Avrupa Birliği ve diğer uluslar arası fonlardan sağlanacak kaynaklar
3. Faaliyet gelirleri

4. Bir önceki yıl kesinleşmiş bütçe gelirleri üzerinden, bölgedeki il özel idareleri için yüzde beş ve belediyeler için yüzde bir oranında, cari yıl bütçesinden aktarılacak pay
5. Ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlarca yapılan bağış ve yardımlar
6. Bir önceki yıldan devreden gelirler

Ajansın bölge plan ve programlarında öngörülen hedeflere ulaşılabilmesi için kaynaklarını ekonomik olarak en verimli alanlarda değerlendirilmesi gerekmektedir. Ayrıca, ajans bütçesinden araştırma ve geliştirme faaliyetlerine, tanıtma ve eğitime de kaynak ayrılmıştır. Ajans kaynaklarının etkinliğinin sağlanması amacıyla ajansın personel giderleri, gerçekleşen en son yıl bütçe gelirlerinin yüzde on beşi ile sınırlandırılmıştır. Ajansın diğer giderleri ise şunlardır; Plan, program ve proje giderleri, proje ve faaliyet destekleme giderleri, araştırma ve geliştirme giderleri, tanıtım ve eğitim giderleri, taşınır ve taşınmaz mal ile hizmet alım giderleri, yönetim ve personel giderleri, görevlerle ilgili diğer giderlerdir (Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun Tasarısı, 2005, s.36).

Ajans bütçesinin, ulusal ve bölgesel plan ve programlar ile yıllık çalışma programına uygun bir şekilde hazırlanması gerekmektedir. Ayrıca, ajansların harcamalarının kontrol edilebilmesi ve mali gücü oranında harcama ve yükümlülük altına girmesi için bütçe dışı harcamalara izin verilmemiştir. Ajans bütçesi ulusal ve bölgesel programlara uygun olarak hazırlanacaktır. Kanunda ajans bütçesinin %30'unun özel sektör, %30'unun Özel İdare tarafından sağlanması öngörülmektedir. Kalanının ise DPT bütçesinde yer alan Mahalli İdareler Yardım Ödeneği ile AB fonlarından, yardım ve bağışlardan sağlanacağı belirtilmektedir.

Ajanslarda iç ve dış denetim yapılması planlanmaktadır. İç denetimde, ajansın faaliyetleri, hesapları, işlemleri ve performansı Yönetim Kurulu Başkanı veya Genel Sekreter ile bir iç denetçi tarafından denetlenecek ve iç denetim raporları Yönetim Kuruluna ve Kalkınma Kuruluna sunulacaktır. Dış denetim, İçişleri Bakanlığı ve DPT Müsteşarlığı'nca ortak belirlenecek esas ve usullere göre yapılacak veya yaptırılacaktır. Denetim sonucu suç teşkil eden hususlarla ilgili gerekli işlemleri yapmaya İçişleri Bakanlığı, performansla ilgili değerlendirmeleri yapmaya ve gerekli tedbirleri almaya DPT Müsteşarlığı yetkilidir.

Önerilen kalkınma ajansları, il düzeyinde oluşturulacak her türlü vakıf, dernek, birlik gibi STK'lara, özel sektör üst kuruluşları ve bunların kurdukları uzmanlaşma örgütlerine engel olmayacak, onların yerine geçmeyecektir. Tüm bu farklı nitelikteki organizasyonlar için katılımcı etkin temsile önem veren, karar alma ve uygulama aşamalarında işbirliği ortamı sağlayan ortak bir platform oluşturacaktır. Kalkınma ajanslarının kuruluşu aşamalı olarak gerçekleştirilecektir. Amaç, özellikle öncelikli bir takım bölgelerde pilot uygulamalar yaptıktan sonra buradan çıkarılacak derslere göre ajansların yaygınlaştırılmasını sağlamaktır. Başarılı olduğu takdirde bütün bölgelere, bölgelerin özgün şartları dikkate alınarak yaygınlaştırılacaktır. Ajanslar yerel yönetimlerin normal işlevlerinde bir daralma meydana getirmeyecek ve yerel yönetimlere teknik ve idari destek sağlayarak, hem planlama hem de kalkınma amaçlı uygulamalarında onların kurumsal kapasitelerine destek verecektir. Ajansların merkezi düzeyde koordinasyonu DPT tarafından sağlanacaktır. DPT içinde bölge planı yapma ve yaptırma, bölgesel gelişme politikalarını oluşturma ve AB destekli bölgesel programların yürütülmesi görevini üstlenmiş olan Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü (BGYUM), ajansların genel koordinasyonunu ve izlemesini de yapacaktır.

42. Bölgesel Kalkınma Ajansları Uygulamaları

420. GAP –Girişimci Destekleme ve Yönlendirme Merkezleri

Girişimci Destekleme ve Yönlendirme Merkezleri (GİDEM)'ler, GAP Bölgesi'nde entegre bölgesel kalkınmanın güçlendirilmesi ve sosyo-ekonomik eşitsizliklerin azaltılması programı çerçevesinde 15 Eylül 1997 tarihinde Adıyaman, Diyarbakır, Gaziantep, Şanlıurfa ve Mardin illerinde hizmete girmişlerdir. Bu proje 31 Mart 2002 tarihinde tamamlanmıştır. Proje GAP İdaresi, Türkiye Ticaret Sanayi, Deniz Ticaret Odaları ve Ticaret Borsalar Birliği, Türkiye Kalkınma Bankası ve Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı işbirliği içinde yürütülmüştür.

GİDEM'lerin amacı, bölgelerinde yatırımcılığı ve girişimciliği özendirmek, yerli ve yabancı sermayeyi bölgeye çekebilmek açısından gerekli danışmanlık hizmetini vermektir. Girişimcilerin GAP'ın yarattığı iş ve yatırım ortamına katılmasına danışmanlık hizmetleri vererek bölgenin kalkınmasına yardımcı olurken diğer bir taraftanda işgücü, üretim ve teknolojinin gelişmesinde etkin olmayı hedeflemektedir. Bu hedefler doğrultusunda

GİDEM'ler GAP'ın bölgeye getireceği faydalardan yararlanmak isteyen yatırımcılara, yatırımın nasıl yapılması ve nereye yapılacağı, iş kurma, mevcut işi geliştirme, yerli ve yabancı diğer yatırımcılarla ortaklık kurma konularında danışmanlık hizmeti vermektedirler. Bu açıdan mikro ölçekli ve sosyal amaçlı projeler yürütülerek girişimcilere ve mevcut işletmelere verilen bilgilendirme hizmetleri dışında buldukları yörenin özellikleri ve kaynaklarının üretime dönüştürülmesi yoluyla yeni iş olanakları sağlanmıştır.

GİDEM'lerin verdiği hizmetler şunlardır; (KAYASÜ ve diğ., 2003, s.80-81)

1. **Bilgilendirme:** GAP-genel bilgiler, GAP-tarım ürün deseni, uygun yatırım alanları, pazar etüdü, proje profili, fizibilite etüdü, finansman kaynakları, ekonomik göstergeler, demografik göstergeler, bölge sanayinin profilidir.
2. **Eğitim:** Seminer ve konferanslar, sanayi ve fuar inceleme gezileri, bilgi föyleridir.
3. **Yatırım Danışmanlığı:** Bölgesel pazar etüdü, teknoloji, makine, ekipman seçimi, proje analizi ve değerlendirme, ön fizibilite etüdü, bölge dışı ortaklara projenin ve yatırımcıların tanıtımı, bölge dışı yatırımcılarla temas, ortak girişim danışmanlığıdır.

421. Ege Bölgesi Kalkınma Ajansı

Ege Bölgesini Geliştirme Vakfı (EGEV) bünyesinde oluşturulan bir Kalkınma Ajansıdır. EGEV, 1992 yılında İzmir ve Ege bölgesinin ekonomik gelişmesini hızlandırmak için yurtiçi ve yurtdışı yatırımcıların bölgeye ilgisini arttırarak tanıtma ve teşvik çalışmaları ve bölgenin aynı amacı taşıyan diğer kurum ve kuruluşlarıyla işbirliği yapma amacıyla kurulmuştur.

Ege Bölgesi Kalkınma Ajansı (EBKA) kuruluş çalışmalarına 1993 yılında başlamıştır. EBKA, bu aşamada Fransız danışmanlar ve Avrupa'daki çeşitli kalkınma ajanslarından destek danışmanlık hizmetleri görmüştür. EBKA, bölgenin ekonomik kalkınmasını sağlamak amacıyla EGEV'in yasal bir organı olarak kurulmuştur. EBKA için iki ana strateji belirlenmiştir. Bunlar, genelde Türkiye'yi tanıtmak, İzmir, özelde de İzmir'i tanıtmaktır. EBKA'nın amaçları şunlardır; (KUMRAL, 1992, s.17-18)

1. Ege Bölgesi'nin güç birliği ve işbirliği yapmak suretiyle ortak amaç ve çıkarlar doğrultusunda ulusal hedefler dikkate alınarak ortak bir kalkınma stratejisi oluşturmak
2. Yerel yönetimlerin yetkilerinin genişletilmesine ve mali özerklik kazanmalarına ön ayak olmak
3. Katılımcı ve sürdürülebilir kalkınma modeline öncü olmak
4. Yerel potansiyelleri değerlendirmeye yönelik olarak bölgesel çıkar, hedef ve amaçları belirlemek
5. Bu hedefler çerçevesinde plan, proje ve stratejiler oluşturmak. Bu plan, proje ve stratejilerin gerçekleştirilmesi yönündeki girişimleri sürdürmek
6. Bölgenin uluslararası çapta tanıtım ve lobi faaliyetleri için çalışmalarda bulunmak
7. Yabancı firmaların bölgedeki yatırımlarında teknik danışmanlık hizmeti vermek
8. Bölge illerinin yatırım olanaklarını tespit etmek ve bu konuda yabancı yatırımcıya yönelik tanıtım dokümanları hazırlamaktır.

Bu proje kapsamında devletten beklenenler; yerel yönetimlerin yetkilerinin genişletilmesi ve mali özerklik kazanmaları, kalkınma ajansı kavramına hukuki bir boyut getirilmesi ve böylelikle güçlü ajans kurulabilmesi, güçlü ajansın bölge adına hareket edebilme yetkisine sahip mali özerkliği olan bir ajans olmasıdır.

422. Mersin Kalkınma Ajansı

Bölgesel ve ulusal başarının büyük ölçüde küresel rekabet koşullarına uyum sağlaması için Mersin Ticaret Odası bünyesinde, Mersin Kalkınma Ajansı'nı faaliyete geçirmek üzere, 1998 yılında Proje Koordinatörlüğü kurulmuştur. Koordinatörlüğün ilk icraatı, Mersin'e konu ile ilgili uzmanlar davet edilerek tespitler, raporlar ve çalışma planlarının hazırlanması olmuştur. Gerçekleştirilen SWOT analizi sonucunda Mersin açısından öncelikli beş alan seçilmiştir. Bu alanlar; ticaret, liman ve serbest bölge, dışa açılma ve sanayileşme, gıda, tarım ve seracılık, kültür ve sanat, sosyal uyum olarak belirlenmiştir.

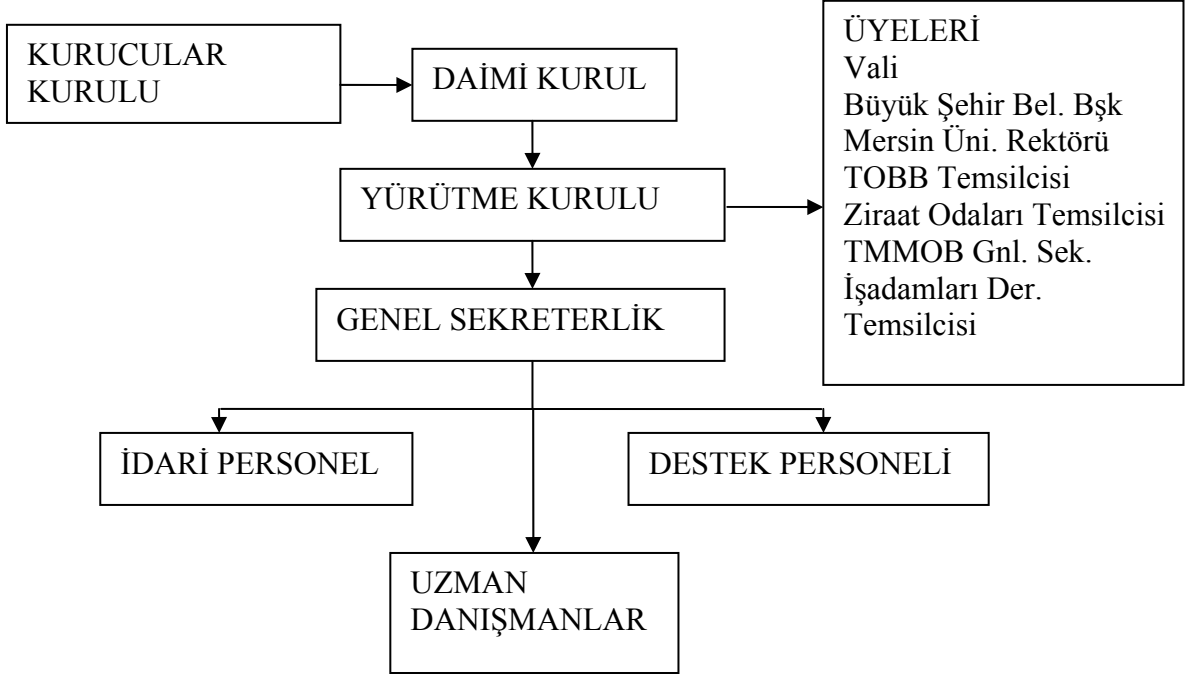
1886 yılında kurulan ve Türkiye'nin en eski odalarından biri olan Mersin Ticaret ve Sanayi Odası'nın bünyesinde 2002 yılı Haziran ayında faaliyete geçirilen Mersin Kalkınma Ajansı, kurulma aşamasında; EURADA, Info Murcia, Shannon ve Alsace Kalkınma Ajansları'ndan danışmanlık ve bilgi desteği almıştır. Temel amacı Mersin'in ekonomik,

sosyal ve kültürel açıdan canlanma ve gelişmesini sağlamak ve yaşam kalitesini yükseltmektir.

Mersin Kalkınma Ajansı'nın görevleri şöyle sıralanabilir: (UZAY, 2005, s.124)

1. Her türlü alt yapıyı geliştirmek
2. Kamu kurum ve kuruluşlarını, uluslararası örgütleri ve sivil toplum örgütlerini, yörenin gelişmesi için yönlendirmek ve yerel gelişme politikaları oluşturmak
3. Stratejik araştırmalar yapmak, ulusal ve uluslararası yatırımcıları bölgeye çekmek, bilgi vermek ve rehberlik etmek
4. Yabancı ve yerli firmalar arasında bilgi aktarımları yapmak
5. KOBİ'leri geliştirmek ve rekabet güçlerini arttırmak, dışa açılım faaliyetlerini desteklemek
6. Karşılıklı ziyaretler, fuarlar ve iş delegasyonları planlamak
7. Avrupa Birliği Yerel Bilgi Bürosu'nu işletmek ve AB ile entegrasyona destek vermek
8. Bilimsel, ekonomik, sosyal ve kültürel çalışmalar yapmak; konferans, seminer, açık oturum, panel, sergi, festival v.b. faaliyetleri organize etmek
9. Mersin'in gelişmesine yönelik bilgi bankası oluşturmak, bölge ve ajans ihtiyaçları için çeşitli dokümanları yayımlamak
10. Tanıtım, iletişim, ve lobi faaliyetlerinde bulunmak.

Ajans'ın teşkilat yapısında gerektiğinde uzman danışman desteğinden de yararlanan Stratejik Araştırmalar ve Proje Üretim Birimi, AB İle İrtibat ve Fon Araştırma Birimi, Dışa Açılma ve KOBİ Birimi, Kültür, Sanat ve Turizm Birimi, Tanıtım ve İletişim Birimi yer almaktadır. Ajans bu birimler altındaki faaliyetlerini 5 personelle yürütmektedir.

Şekil: Mersin Kalkınma Ajansı'nın İdari Yapısı

Kaynak: MTSO, 2005, s.28

Ajansın idari yapısı içinde yer alan Daimi kurul 21 üyeden oluşmaktadır. Kurula talep olması durumunda Daimi Kurul kararı ile üyeler alınmaktadır. Daimi Kurulun Başkanı validir. Kurul ayda bir kez toplanmaktadır. Kurulun görevleri; Yürütme Kurulunu seçmek, bölge için stratejik kararlar almak, bölgenin öncelikli konularını görüşmek ve onay vermek, uygulamaları takip etmek, faaliyetler hakkında bilgi almak ve önerilerde bulunmaktır. Yürütme Kurulu, Daimi Kurul tarafından kendi üyeleri arasından seçilir. Üyeleri; vali, Büyükşehir Belediye Başkanı, Mersin Üniversitesi Rektörü, TOBB Temsilcisi, Ziraat Odaları Temsilcisi, TMMOB Genel Sekreteri., İşadamları Derneği Temsilcisi'dir. Kurul ayda iki kez toplanmaktadır. Üyelerin görev süresi bir yıldır. Görev süresi sona eren üyeler tekrar seçilebilmektedirler. Kurulun görevleri; bölge için stratejik kararlar hazırlamak, bölgenin öncelikli konularını saptamak ve onaya sunmak, yıllık çalışma programı ve bütçesini hazırlayarak onaya sunmak, altı aylık rapor ve yıllık faaliyet raporunu hazırlamak ve onaya sunmak, idari ve teknik personel ile danışmanların, işe alınması ve işlerine son verilmesini onaylamak şeklinde özetlenebilir. Genel sekreter, Daimi Kurul ve Yürütme Kurulu toplantılarına katılır. Yürütme Kuruluna karşı sorumludur. İdari, destek ve teknik personel ile uzman danışmanlardan oluşur. Sağlanan bütçe ve alınan kararlar doğrultusunda teşkilat şeması ve personel sayısı Yürütme

Kurulunca tespit edilir. Personel sosyal sigortalar kanununa tabidir. Genel Sekreterin görevleri; Yürütme Kurulunun kararlarını uygulamak, alınan kararların plan ve programlarını hazırlamak, hazırlatmak ve yürütmek, yürütülen projeleri izleme, değerlendirme, denetleme ve raporlama, yıllık çalışma programını ve bütçeyi hazırlamak, ilin proje üretme ve uygulama kapasitelerini geliştirmek, taşınır mal alım ve satımı ile hizmet alımını gerçekleştirmek, gelen önerileri yürütme kuruluna sunmak, yurt içi ve yurt dışı kuruluşlarla işbirliği yapmak, ulusal ve uluslar arası toplantılara katılmak ve temaslarda bulunmak, komisyon ve komitelerin çalışmalarına teknik ve idari destek sağlamak, personelin performans ölçütlerini belirlemek ve değerlendirmektir.

423. Doğu Anadolu Projesi Ekonomik Kalkınma Ajansı Önerisi

Devlet Planlama Teşkilatı'nın Doğu Anadolu Projesinin içerisinde yer alan Ekonomik Kalkınma Ajansı (EKA) önerisidir. Projede EKA'nın kurulmasında temel altı tane ilke belirlenmiştir. Bu ilkeler;

1. Bölgesellik
2. Kamusalılık
3. Özerklik
4. Tamamlayıcılık
5. Katılımcılık'tır.

Ekonomik Kalkınma Ajansı'nın temel faaliyet alanı sanayi ve hizmet sektörleri olarak belirtilmiştir. Bu açıdan altı tane faaliyet alanı ve görev belirtilmiştir;

1. Yatırımcılara ve işletmelere danışmanlık ve bilgi verme
2. Yatırımcıları ve işletmeleri yönlendirme
3. Yatırım ve işletmeleri izleme
4. Yatırımların ve işletmelerin finansmanı
5. Tanıtım ve ülkeye yatırım çekme
6. İşgücü eğitimi

Bu görevleri yerine getirmek için EKA'ya, bilgi edinme, iştiraklerle ilgili, mali iç işleyişe ilişkin yetkiler verilmesi gerekmektedir. EKA'nın örgütlenme biçimi, yönetim kurulu, başkan, başkana bağlı dört daire, bölge ve bölge dışında açılmış tanıtım büroları şeklinde düşünülmüştür. Projede merkez birimi personel sayısı 50, bürolarda da 3-4 olması önerilmektedir. Yönetim Kurulu; Hazine Müsteşarlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı ve KOSGEB Başkanlığı'nın kendi kurumlarından atayacakları birer üye, bölgedeki Sanayi ve Ticaret Odaları Başkanlarının kendi aralarında atayacakları 4 üye ve Ekonomik Kalkınma Ajansı Başkanından oluşmaktadır. EKA'nın Merkez Teşkilatı; Tanıtım ve yatırım çekme, girişim destekleme, emlak ve insan kaynakları dairelerinden oluşacaktır. Ajans'ın finansmanında kamu temel olarak alınmıştır. Ancak mevcut kalkınma ajanslarında varolan finansman kaynaklarının ekonomik kalkınma ajanslarında da kullanılması önerilmiştir.

43. Avrupa ve Türkiye'deki Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Karşılaştırılması

Merkezi hükümetten bağımsız bir idari yapıda, sınırları çizilmiş bir bölgenin sosyo-ekonomik koşullarını geliştirmek amacıyla 1950'li yıllardan itibaren farklı ülkelerde kurulan BKA'lar, kamu kurum ve kuruluşlarına ait yetkilerle donatılmış olan, çeşitli oranlarda kamu gelirlerinden pay alan, fakat özel hukuk hükümlerine tabi kılınan ve bu çerçevede de özel sektöre hizmet eden bir özel sektör kuruluşu olarak kurgulanmıştır. Bu şekilde kurgulanan kalkınma ajansları, varlık nedenleri ve sergiledikleri özellikler itibariyle birçok benzerlik göstermektedir. Ancak farklı ülkelerde, farklı dönemlerde ve farklı koşullarda kurulmaları nedeniyle de her bir kalkınma ajansı idari yapıları, organizasyonu ve personel yapıları bakımından bazı farklılıklar taşımaktadır. Bu bağlamda Türkiye'de DPT öncülüğünde kurulması planlanan kalkınma ajansları ile Avrupa'da AB Bölgesel Kalkınma Programları'nı yürütmek üzere merkezi idarenin inisiyatifiyle kurulan kalkınma ajanslarının benzer ve farklı yönlerini şöyle sıralamak mümkündür:

1. Genel olarak kalkınma ajanslarında bölge temsilcilerinden oluşan bir Genel Kurul, bu kurulun içinden seçilen ya da üyelerinin yerel bir yönetici tarafından atandığı bir Yönetim Kurulu, bir Genel Sekreter, ve teknik, idari ve mali işlerden sorumlu bir sekreterlik bulunmaktadır. Bununla birlikte pek çok kalkınma ajansının çeşitli konularda araştırma yapmak ve yıllık değerlendirme raporları hazırlamak üzere çalışma grupları ve komiteleri de oluşturulmaktadır. Türkiye'deki ajansların idari yapısına

bakıldığında, danışma ve yönlendirme organı olarak Kalkınma Kurulu, karar alma organı olarak Yönetim Kurulu ve icra organı olarak da Genel Sekreterlikten oluşmaktadır. Aynı zamanda, bölge illerinde yapılacak yatırımlar bakımından izin, ruhsat gibi işlemlerin daha kısa sürede sonuçlanmasını sağlamak üzere Tek Durak Ofisleri oluşturulmuştur. Diğer taraftan Avrupa'daki kalkınma ajanslarına bakıldığında Yönetim Kurulu Başkanlarının bölgeyi ve iş çevrelerini çok iyi tanıyan kimseler arasından seçilmiş oldukları, yani devleti temsil etmekten öte bölgenin iş dünyasını temsil ettiği görülmektedir. Türkiye'de kurulması düşünülen kalkınma ajanslarının ise Yönetim Kurulu Başkanın vali olması öngörülmektedir.

2. Avrupa'daki kalkınma ajanslarının büyük bir bölümü yerel ya da bölgesel yöneticilere karşı sorumludur. Örneğin İngiltere'deki kalkınma ajansları doğrudan ilgili bakan ve parlamentoya hesap verirken, İtalya, Almanya, Hollanda gibi ülkelerdeki kalkınma ajansları kurucu ortaklarına yani Yönetim Kurullarına hesap vermektedirler. Ancak Türkiye'de kurulması planlanan kalkınma ajansları, iç denetimde; ajansın faaliyetleri, hesapları, işlemleri ve performansı Yönetim Kurulu Başkanı veya Genel Sekreter ile bir iç denetçi tarafından denetlenecek ve bu iç denetim raporları, Yönetim Ve Kalkınma Kuruluna sunulacaktır. Ajansların dış denetimleri ise İçişleri Bakanlığı ve DPT'nin belirlediği esas ve usullere göre yapılacaktır.
3. Avrupa'da faaliyet gösteren kalkınma ajanslarının en önemli finansman kaynağı kamu gelirleri ile AB fonlarıdır. Diğer kaynaklar ise, kendi yarattıkları kaynaklar ve sundukları hizmetlerden elde ettikleri gelirlerdir. Türkiye'de kurulması düşünülen BKA'ların finansmanında ise genel bütçe ve vergi gelirlerinin binde beşi oranında her yıl ayrılacak transfer ödeneğinden YPK tarafından nüfus, gelişmişlik düzeyi ve performans ölçütlerine göre ayrılan payla, il özel idaresi bütçesinin yüzde beşi ve belediye gelirlerinin yüzde biri oranında pay yeterli kamu finansmanı olarak düşünülmüştür. Diğer taraftan, Türkiye'deki kalkınma ajansları da Avrupa'daki diğer kalkınma ajansları gibi en önemli finansman kaynağı olarak AB fonlarını görmektedir.
4. Kalkınma ajanslarının personel yapısına baktığımız zaman ortak bir personel yapısı çıkarmak oldukça zordur. Çünkü her bir kalkınma ajansının personel yapısı bölgesel ihtiyaçlara hizmet edecek biçimde geliştirilmiş olduğundan ortak bir yapı sergilememektedir. Ancak büyük ölçüde mevcut idari yapıların dışında konumlandırılan kalkınma ajansları personel rejimi bakımından da kendine özgü bir yapı sergilemektedir. Avrupa'da genellikle kalkınma ajanslarının mali haklar ve

ücretler açısından kendi kuruluş kanunlarına tabi olduğu, sosyal güvenceler bakımından da kamu görevlilerinin bağlı olduğu kanuna tabi olduğu görülmektedir. Kalkınma ajanslarında istihdam edilecek personel doğrudan ajans tarafından istihdam edilmektedir. İstihdam edilmek istenen personelin nitelikleri bölgesel ve ulusal basında duyurulmakta ve işe alma ilgili kalkınma ajansı tarafından gerçekleştirilmektedir. Personelin istihdamının sürekliliği performansına bağlıdır. Bu çerçevede çalışma sürecinde personel yeterlilik değerlendirilmesinden geçirilmekte ve bu değerlendirme sonucunda başarısızlık söz konusu olduğunda sözleşmeleri feshedilmektedir. Türkiye'deki personel yapısına baktığımızda personel, iş kanunu hükümlerine göre istihdam edilmektedir. Diğer taraftan Türkiye'deki kalkınma ajanslarında Avrupa'da olduğu gibi, personelin hem seçimi ve işe alınmasında hem de ücretinin ödenmesinde performansa dayalı ve başarıya odaklı bir yönetim anlayışının tasarlanacağı belirtilmektedir. AB'ye uyum çabaları sonucu, performansa dayalı ödeme, uzmanlığa verilen önemin artması, müşteri satıcı anlayışının yerleşmesi, rekabet unsurlarının getirilmesi hedeflenmektedir. Ayrıca personel mali haklar ve ücret açısından kendi kuruluş kanununa, emeklilik ve sosyal güvenlik yönünden de sosyal sigortalar kanununa tabi olacaktır.

5. Avrupa'daki kalkınma ajanslarının faaliyetlerine bakıldığında, çok çeşitli ve çok yönlü olduğu görülmektedir. Avrupa'daki kalkınma ajanslarının sıklıkla yürüttükleri faaliyetler; bilgi bankaları oluşturarak bölgeyi izlemek, yerel/bölgesel kalkınma için stratejik planlama yapmak ve uygulamasını izlemek, girişimciler ve yatırımcılar için bilgi sağlamak ve teknik destek vermek, KOBİ'ler için finans kaynakları yaratmak, yerel, ulusal ya da uluslar arası kredi kuruluşları ve bankalarla işbirliği yapmak, yeni buluş ve teknolojinin tanıtılmasını sağlamak, şeklinde özetlenmektedir. Türkiye'deki kalkınma ajanslarının faaliyetleri ise; ulusal ve uluslararası fonların kalkınma amaçlı kullanılmasında aracılık edilmek, girişimciliği desteklenmek ve geliştirilmek, yatırım ortamını cazip hale getirilmek, kamu, özel kesim ve STK'lar arasındaki işbirliğini geliştirmek, içsel potansiyeli harekete geçirilmek, proje uygulamalarına teknik destek ve danışmanlık hizmeti vermek şeklinde özetlenmektedir.
6. AB'deki kalkınma ajansı uygulamalarında inisiyatif daha çok özel sektör temsilcilerine ve STK'lara bırakılmıştır. Türkiye'deki yapılanmaya bakıldığında ise özel sektör ve STK'lar yapılanmanın içinde olmakla birlikte son söz DPT'ye bırakılmıştır. Bu haliyle

Türkiye'deki kalkınma ajansları AB'dekilerden farklı bir yapılanma içinde olup DPT'nin taşra teşkilatları görüntüsünü vermektedir.

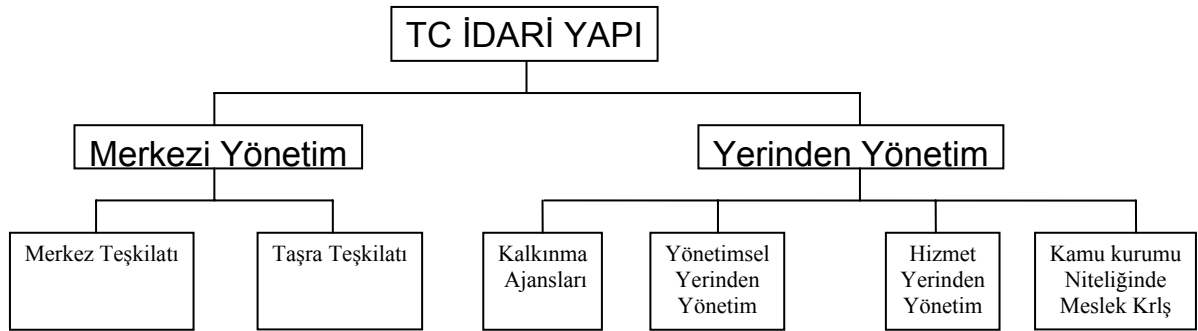
44. Türkiye 'de Bölgesel Kalkınma Ajanslarının İdari Yönden Uygulanabilirliği

Türkiye'de merkeziyetçi geleneğin bir sonucu olarak, yerel yönetimlerin bölgesel gelişmede yetkileri ve rolleri kanuni olarak geniş görünmekle birlikte uygulamada sınırlı kalmıştır. Merkeziyetçi idari sistemin, Türkiye'nin karşı karşıya kaldığı bölgesel farklılıkları azaltmayacağı giderek daha çok farkına varılan bir durumdur. Bunda, hem ülke yönetiminde daha çok söz sahibi olmak isteyen ve hızla büyüyen özel sektörün hem de yeni ortaya çıkan bir sivil toplumun gösterdiği dinamizmin de etkisi vardır. Bu faktörlerin yanında, önemli bir faktör de, Türkiye'nin üyesi olmayı istediği AB'nin de ademi merkeziyetçilik ya da yetki devrine yönelik gelişen eğilimidir. AB, Türkiye'deki yerel yönetimlerin planlama ve uygulama süreçlerine daha fazla dahil olmalarını beklemektedir (ŞEN, 2004, s.47-50).

Bu doğrultuda, Türkiye'de, devletin işlevlerini ve örgütlenme biçimini köklü bir biçimde dönüştürmeyi hedefleyen bir reform programı uygulamaya geçirilmeye çalışılmaktadır. Bu kapsamda gündeme gelen Kamu Yönetimi Reform Programı'nın en önemli ayaklarından birini oluşturan Yerel Yönetim Reformu'yla da, hem ülkenin yönetim kademelenmesi hem de her bir yönetim biriminin görevleri ve örgütlenme biçimi yeniden düzenlenmektedir. Bu çerçevede hazırlanan kanun Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun'dur. Bölgesel kalkınma Ajansları Kanunu ile, mevcut yönetim yapısında olmayan yeni bir kademe yaratılmakta, "Bölgesel Kalkınma Ajansı" adıyla 26 bölgesel birim kurulmakta, ondan fazla bakanlığın il-ilçe örgütlenmesini kaldırarak bunları il özel idarelerine devretmektedir. Bu kanunda öngörülen ajans modeli, Batı Avrupa'daki örneklerinin aksine çok daha merkeziyetçi ve kısıtlayıcıdır. Ajansların kurulması DPT'nin bağlı olduğu bakanın teklifi üzerine Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulabilmekte, ajanslar bizzat DPT'ye bağlanmaktadır. Aynı zamanda, bölgesel gelişmeye yönelik iç ve dış kaynaklı fonların ajanslara tahsisi ve bunların kullanımına ilişkin usul ve esasların belirlenmesi de bizzat DPT'nin sorumluluğu altındadır. Bölge plan ve programlarının uygulamasını sağlayıcı faaliyet ve projelere destek olması; bu kapsamda desteklenen faaliyet ve projelerin uygulama sonuçlarını DPT Müsteşarlığı'na bildirmesi, kurulacak ajansları DPT'nin taşradaki uzantıları şekline dönüştürmektedir. Kalkınma

ajanslarının oluşturulmasında hedeflendiği söylenen yerel insiyatiflerin güçlendirilmesinden çok, merkezi yönetimin planlama organı olan DPT'nin etkin olduğu bir kurumsal yapılanma görülmektedir. Daha da önemlisi kalkınma ajansının teşkilat yapısında öngörülen ve kalkınma ajanslarının politikalarını belirleyecek olan Yönetim Kurulunun Başkanı validir.

Görüldüğü gibi DPT'nin hazırladığı Kalkınma Ajanslarının Kuruluş Koordinasyonu ve Görevleri Hakkındaki Kanun, hem kalkınma ajansı gibi yeni bir idari yapının oluşturulması hem de bu idari yapının nasıl oluşturulacağı sorunu üzerine eleştirilere neden olmaktadır. Bu eleştiriler ve çeşitli görüşler ışığında Kamu Yönetimi Temel Kanunu'nun değerlendirilmesi sonucunda, mevcut merkez teşkilatından bağımsız idari otoritelerin kurulması, merkezi yönetimle yerinden yönetim arasında kalkınma ajanslarının kurulması olasılığı dikkate alınarak hazırlanan yeni idari yapımız Şekil 2.'de ifade edilmektedir.

Şekil: 2

Kamu Yönetimi Temel Kanunu'na göre hazırlanan yeni idari yapı

Kaynak: ALTABAN-DUYGULUER, 2006, s.6

Yeni yapılanmada merkezi yönetimin görevleri ve işlevleri sınırlandırılmakta, yerel yönetimler alanında ise üç ayaklı bir model ortaya çıkarılmaktadır. Bu model içinde yer alan ve farklı bir bölgesel gelişme anlayışının uygulamaya geçirilmesi arayışının sonucunda gündeme gelen BKA'lar, temelde ekonomik gelişmenin yerel dinamiklere dayanması anlayışından kaynaklanmaktadır. Bu anlayış çerçevesinde, kurulması planlanan ajansların yapıları da net bir biçimde belirlenmiş değildir. Kanunda, ajansların kamu idaresi olarak değil, kamu kurumu olarak yapılandırılacağı anlaşılmaktadır. Bunun anlamı,

kalkınma ajansının bir yerel yönetim olarak kurulmayacağıdır. Bununla birlikte, söz konusu kurumların karar ve yürütme organları, yalnızca taşra örgütü memurlarından da oluşmayacaktır. Dolayısıyla bu yapılara bakanlıkların bölge müdürlüklerine benzer bir tür "bölgesel taşra yönetimi" olarak da bakılmamalıdır. Ajansların karar ve yürütme organlarında karma bir yapı yaratılması tasarlanmaktadır. Karma yapının valiler, DPT temsilcileri gibi merkezden yönetimin temsilcileri, belediye başkanları gibi yerinden yönetimin temsilcileri ve yörenin iş ve sermaye çevrelerinden gelen temsilcilerden oluşacağı göz önünde bulundurulmalıdır (GÜLER, 2006, s.1).

Bu doğrultuda çıkarılan Kanun ile kurulması öngörülen kalkınma ajanslarının temellerinin çok sağlam olmayacağı düşünülmektedir. Öncelikle Türk idari yapısının dışında oluşturulacak bu kurumların, Türkiye'nin yönetim ve ekonomik yapısı ile uyuması zaman alacaktır. Türkiye'de idari anlamda bölge kavramı bulunmadığı için ajansların işleyişinde sorunlar çıkacağı ve birçok kurumla görev alanının çakışacağı iddia edilmektedir. Ayrıca, iller arasında önemli gelişmişlik farklarının olduğu göz önüne alındığında birden fazla ili kapsayan bölgelerde bunun "il milliyetçiliği" yaratabileceği endişesi sıkça dile getirilmektedir (MAÇ, 2006, s.8).

Sonuç olarak, BKA'lar geri kalmış bölgelerin kalkınması açısından yeni bir dönemin başlangıcı olabilir ancak ajansların yararlı olabilmesi için mevcut merkezîyetçi yapılarından kurtulması gerekmektedir. Türkiye'de bölgesel ekonomik kalkınmayla ilgili hiçbir kurumun üstlenmediği işleri üstlenecek, yerel katılımı sağlayacak yeni kurumlara ihtiyaç vardır. Kalkınma ajansları tek başlarına kurumsal yapıdaki boşlukların bütününe dolduramayacaklardır. Diğer yerel/bölgesel kurumlarla desteklenmeden ve merkezi kurumlarda aralarındaki iş bölümü belirlenmeden oluşturulacak kalkınma ajanslarının etkinliği sınırlı kalacaktır. Türkiye'de yerel kurumların bulunmaması bölgesel kalkınma politikasının uygulanmasında önemli bir eksikliklerdir.

45. Bölgesel Kalkınma Ajansları ile İlgili Yapılan Eleştiriler

AB'de örgütlenen ve yarı özerk bir yapıya sahip olan kalkınma ajansları, buldukları bölgenin kalkınma-gelişme stratejisi ve senaryolarını oluşturmakta ve bölgeye AB'den gelebilecek kredi ve fonları çekebilmek için projeler hazırlamaktadırlar. AB çerçevesinde

gelişen bu yeni bölgesel yapılanma Türkiye’de Kamu Yönetimi Temel Kanunu’nun organik bir parçası olarak gündeme gelmiştir. Bu konuyla ilgili olarak kamuoyunda olumlu ve olumsuz yönde birçok görüş ortaya çıkmıştır. Muhalif görüşlere göre, “yeni bölgecilik” adı verilen bu yaklaşım, bölgelerde hem ekonomik hem de politik açıdan yeni tip bir sosyo-ekonomik yapılanma gerektirmekte, gelişme odakları olacak bu yeni bölgelerin küresel rekabet ve yabancı sermaye yatırımlarına açılmakta kullanılacağı öne sürülmektedir. BKA’ların, hiçbir tartışmaya olanak vermeyecek açıklıkta “dış kaynaklı” bir yapılanma olduğu ve kalkınma ajanslarının kurulmasının, Avrupa Birliği’nce dayatıldığı ileri sürülmektedir. Bu özellikleri nedeniyle BKA’ların, mali kaynak sorunundan da yararlanarak, kurulması amaçlanan 26 ayrı bölge alanını, giderek daha hızlı ve yoğun biçimde Ankara’dan uzaklaştırıp Brüksel’e, uluslar arası tekelere bağlayacağı düşünülmektedir.

Diğer bir görüş Türkiye’de yürürlüğe konulması düşünülen Kalkınma Ajansları Kanunu ile, GAP İdaresi’nin lağvedilerek, yerine kamu kuruluşu niteliğinde olmayan kalkınma ajanslarının kurulmasının hedeflendiğidir. AB fonlarından yararlanmak için GAP İdaresi’nin kapatılarak yerine BKA’ların kurulması, GAP İdaresi’nin 16 yıllık bilgi ve deneyiminin çöpe atılması anlamına gelmesi nedeniyle eleştirilmektedir. Türkiye genelinde kurulması hedeflenen 26 kalkınma ajansı ile GAP’ın, üç farklı bölgeye ayrılarak ele alınacak olmasının, GAP’ın bir bütün olarak bölgesel kalkınma projesi olma niteliğini bozacağı ve bölünme sürecini başlatacağı belirtilmektedir.

Kanun’a göre, kalkınma ajanslarının finansmanı bütçe vergi gelirlerinin binde beş oranında ayrılacak ödenek, AB ve diğer uluslar arası fonlardan sağlanacak gelirler, bölgedeki belediyeler ve il özel idarelerinden aktarılacak yüzde oranındaki paylar, ticaret odalarından aktarılacak pay ile ulusal ve uluslar arası kurum ve kuruluşlarca yapılan bağış ve yardımlardan oluşacaktır. Şimdiki haliyle finansman yetersizliğiyle tamamlanamayan projenin yeni düzenlemeyle tamamlanma şansının azalacağı da eleştiriler arasında yer almaktadır.

Diğer taraftan, BKA’ların, rekabetçi bölgeler ilkesine dayandığı ifade edilmektedir. Bu ilkenin, bölgeler arası eşitsizlikleri giderme amacına hiçbir şekilde sahip olmadığı ve aksine bu yaklaşımın bölgesel eşitsizlikleri azdırdığı düşüncesi hakimdir. Ayrıca, kalkınma

ajansları modelinin gerek ulusal düzeyde gerekse bölgesel ve yerel düzeylerde ciddi bir kalkınma perspektifi ve seçeneği oluşturmadığı savunulmaktadır. Dolayısıyla ciddi bir kalkınma perspektifi içermeyen bir modelin de toplumsal sorunların çözümüne, eşitsizliklerin giderilmesine, toplumsal refahın artışına ve demokrasinin gelişmesine bir katkısı olabileceği düşünülmemektedir.

Bazı kesimlere göre, kalkınma ajansı modeli, karar organları itibariyle, halkın diğer kesimlerine kapılarını kapatmış, yalnızca sermayeye ve sermayenin mesleki örgütü Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), onun derneği Türkiye Sanayiciler ve İş Adamları Derneği (TÜSİAD) gibi birimlere kapılarını açmış, dolayısıyla diktatoryal bir yeni iktidar tarzının kuruluşunu amaçlamaktadır. Böylece yönetim kalkınma ajansları sistemiyle, ülkenin 26 noktasına taşınmaktadır. Ajansların Yönetim Kurulunda vali; Belediye Başkanı; Sanayi Odası Başkanı; Ticaret Odası Başkanı ve üç adet özel sektör temsilcisinin bulunması, kalkınma ajansı yönetiminin atanmış, seçilmiş kamu yöneticileri ile sermayedarların yüksek kurulu olarak kurulacağı düşüncesine neden olmaktadır.

BKA'ların, merkezi devletin etkin katkısını, girişimini öngörmeyen, yerel yada bölgesel kalkınmayı, bütünüyle yerel girişimciliğe dayandıran ve piyasa mekanizmasından medet uman, yabancı sermayeden medet uman bir model olduğu ve bu modelin başarı şansının olmadığı düşünülmektedir. Bu modele göre, Büyükşehir Belediyeleri, Belediyeler ve İl Özel İdarelerine aktarılmış olan görev yetki ve sorumlulukların önemli bir kısmının kalkınma ajanslarına devredilmesi ve kalkınma ajanslarının kamu gücünü özel hukuk hükümleri uyarınca kullanan kuruluşlar olması nedeniyle yerel düzeydeki bu aktarımın bir yanı sıra özelleştirme sürecini hızlandırırken diğer yandan küreselleşme sürecinin dayattığı piyasa için devlet modelini yerleştirdiği düşünülmektedir.

AB, vatandaşlarına daha iyi hizmet verebilmek için halka en yakın yönetim birimi olan yerel yönetimlerin gelişmesine büyük önem vermektedir. AB fonlarının kayda değer bir bölümü yerel ve bölgesel yönetimlerin daha iyi çalışabilmeleri için ayrılmıştır. AB'de tek bir yerel yönetim sistemi yoktur. AB, yerel yönetimlerin örgütlenme tarzı ve görev ayrımı gibi yerel yönetim sistemine ilişkin konularda üye ülkelere herhangi bir yaptırımda bulunmaz; bu nedenle üye ülkelerin yerel yönetim sistemlerinde farklılıklar bulunmaktadır. Ancak, AB sınırları içerisinde yerel yönetimler için ortak bir yönetim kavramı

geliştirilmektedir. Bu anlayışın en temel özelliği demokratik ve katılımcı bir yönetimin desteklenmesidir. AB'nin benimsediği "yerindenlik" ilkesi yerel yönetimlerin yetkilerinin büyük ölçüde genişlemesine yol açmıştır. Merkezi idarenin görev ve yetkilerinin yerel yönetimlere devredilmesi, mutlaka demokratikleşme, kaynakların daha verimli ve etkili kullanımı, daha başarılı hizmet, israfın ve yolsuzlukları önlenmesi anlamına gelmemektedir. Yerel yönetimlere fazla yetki ve güç devri, ilk aşamada üniter devlet yapısının zayıflatılmasına ve parçalanmasına, eyalet sistemine ve federal devletlere, ikinci aşamada ise küçük, zayıf ve bağımlı devletlerin oluşumuna sebep olabilmektedir. Bu endişe Türk kamuoyunda da taraftar bulmakta ve dile getirilmektedir.

5. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Kalkınma ajanslarının kuruldukları ülkeler incelendiğinde, otonom bölgesel kalkınma kavramının daha çok gelişmiş ekonomilere özgü bir anlayış olduğu, gelişmiş ülkelerin ulusal bir denge oluşturmak için yurt düzeyinde bölgesel gelişme farklarını ortadan kaldırmak amacıyla giriştikleri bir çaba olduğu sonucuna varılmaktadır. Ajansların ana amacı; hizmetler vererek bölgedeki ekonomiyi canlandırmak, bölgenin girişimci potansiyelini geliştirmek, bölge halkının kalkınmaya katılımını ve kalkınmadan yararlanmasını sağlamak olmaktadır. Ajansları çoğu ulusal ve bölgesel hükümetler tarafından yönetilen, kamu ile kuvvetli ilişkileri olan ve çoğu kere kamu yetkileri kullanabilen kuruluşlardır.

Çeşitli ülkelerdeki ajansların amaç ve işlevlerindeki çeşitlilik doğal olarak örgütlenme yapılarındaki farklılıkları beraberinde getirmektedir. Girişimci rolü oynayan ajanslar kurumsal finansmana yönelik bölümler kurmaktadır. Bazı ajanslar hizmetleri kendileri vermekte veya tamamen sahip oldukları şirketlere yaptırmakta, inşaat firması, okul idarecisi, sanayi, iş merkezleri ve genel hizmetler yöneticiliği görevlerini yüklenmekte, bunun için de geniş kadrolar kullanmaktadır. Diğer bazı ajanslar ise kendi personelini sadece proje yönetiminde çalıştırmakta, uygulamalar için geniş ölçüde müteahhitler ve danışmanlardan yararlanmaktadır.

Türkiye’de bölgesel dengesizliklerin azaltılması amacıyla uzun yıllardır bölgesel planlar hazırlanmaktadır. Doğu Anadolu’yu kalkındırmak, aşırı bir biçimde nüfus ve sanayi açısından yığılmanın yaşandığı Doğu Marmara’daki gelişmeyi denetim altına almak, geri kalmış ancak zengin kaynaklara sahip Güneydoğu Anadolu’yu geliştirmek için hazırlanan planlar bunlara örnektir. Diğer yandan, ulusal siyasette yaşanan karasızlıklar, önceliklerin sürekli değişmesine, böylece bölgesel gelişme çabalarının kimi dönemlerde geri plana itilmesine neden olmuştur ve planlama daha çok ekonomik ve fiziksel planlama biçiminde algılanmış, planlamanın kültürel ve çevre boyutu ihmal edilmiş, sürdürülebilir bir planlama anlayışı bu planlarda yer almamıştır.

Bugün bütün dünyada bölgesel gelişme planlarının hareket noktası sadece bölgeler arası gelişmişlik farklılıklarını gidermeye yönelik değildir. Yeni bölgesel gelişme ve planlama anlayışının en önemli özellikleri; sürdürülebilir, dengeli, insan odaklı, esnek, rekabetçi, katılımcı olması ve yerel aktörlerin çabalarını, yerel potansiyelleri ve dinamikleri, stratejik yaklaşımı, öğrenmeye dayalı uygulamaları içermesidir. Bu bakımdan, yerel/bölgesel dinamiklerin ve potansiyelin tespiti, esnek, aksiyona dayalı, rol paylaşımına açık, gelişme politikaları ve rekabetçi projeler ile desteklenmesi aşamasında yerelde teknik kapasitesi yüksek bir kurum gerekli olmaktadır.

AB'ye giriş sürecinde Türkiye, bölgesel gelişmeyi gerçekleştirebilmek, değişen koşullara ayak uydurmak amacıyla AB'nin üye devletlere kullandığı teşvik fonlarından yararlanmak ve bölgesel politikalarını AB'ye uyumlaştırmak için kalkınma ajanslarının oluşturulması gibi yeni bir uygulamanın içine girmiştir. Bu doğrultuda hazırlanan Bölgesel Kalkınma Ajansları Kanunu, özellikle AB'nin kaynak tahsisinde merkezi bir öneme sahip olan bölgeleme anlayışına uygun olarak GAP, Doğu Anadolu Projesi (DAP) ve Doğu Karadeniz Projesi'nin (DOKAP) kapsadığı bölgelerde kalkınma ajanslarının kurulmasını öngörmekte ve daha sonra bu ajansları diğer tanımlanmış bölgelerde de yaygınlaştırmayı hedeflemektedir.

Kalkınma ajansı modelinin ülkemizde uygulanması sırasında, dünya uygulamalarından esinlenilmesi doğaldır. Ancak böyle bir kurumun oluşturulmasında herhangi bir ülke uygulamasının aynen benimsenmesi, yeni sorunlara yol açabilir. Bu nedenle ülkemizdeki bölgesel farklılık sorununun iyi irdelenmesi ve mevcut sorunlara uygun bir model seçilmesi gerekmektedir. Ayrıca kalkınma ajanslarına yüklenen misyon, Türkiye'deki bazı kurumların görev ve fonksiyonları ile örtüşmektedir. Zira bölgelerin rekabeti, verim ve üretim artışını beraberinde getirecektir. Esnek üretim sisteminde üretim görevi KOBİ'lere yüklenmiştir. Bu bağlamda Türkiye'de esas görev alanı verimlilik artışı ve KOBİ'lerin geliştirilmesi olan iki kurum vardır. Bunlardan biri Milli Prodüktivite Merkezi (MPM), diğeri ise KOSGEB olarak bilinen Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme Başkanlığı'dır. Bu iki kuruluşun mevcut durumunun yeniden gözden geçirilmesi ve BKA'larla ilişkilendirilmesi başta finans olmak üzere birçok konuda kolaylık getirebilir.

Diğer taraftan, bölgenin içsel kalkınmasına yönelik olarak kurulan kalkınma ajansları ile bölgede varolan ekonomik aktörler arası etkileşim ve işbirliği ortak bir kalkınma hedefine yönelik olarak örgütlenebilir. Yasal düzenlemelerle sağlanan meşruiyetin yanı sıra, yerel gruplar arasındaki sıkı ilişki, kalkınma ajanslarının finansman desteğinden, uygulamalarının başarısına kadar uzanan geniş kapsamlı bir etkinlik alanı bulmasını sağlayacaktır. Ayrıca toplumsal ve ekonomik gelişimi içsel dinamiklerle tabandan tavana aktarabilecek bu kurumlar uygulamada yerleşmiş ve toplum desteğini arkasına alan karar verme süreçleri kanallarıyla etkinlik alanlarını geliştirebilirler. Bunun yanı sıra, her yerellikteki ortak hedefler ve sorunlar ile bölgesel işbirliği ve kurumsal kapasitenin içsel dinamikleri farklı olacaktır. Bu nedenlerle farklı yerelliklerde kurulacak olan kalkınma ajanslarının, o bölgenin özellikleri ve içsel kalkınma dinamikleri üzerine eklenmesi doğru bir yaklaşım olacaktır.

BKA'lar idari kapasiteyi arttırmayı başardığı ölçüde sadece AB kaynaklı fonları yerel önceliklere kanalize edecek bir mekanizma olarak kalmayacak, iktisadi kalkınma sürecinin planlanmasını merkezden yerele devredecek, kamu yönetiminin sağlıklı bir şekilde yerelleşmesinin önünü açacaktır. Böyle bir dönüşüm elbette belirli bir sürenin geçmesini gerektirmektedir. Bu dönemde, bölgesel kalkınma planlarının oluşturulmasında ulusal önceliklerle yerel önceliklerin uyumlaştırılması gerekmektedir. Kalkınma ajanslarının en önemli fonksiyonu yerel ve bölgesel ölçekte koordinasyon sorunlarını çözmek, ortak hareket yeteneğini oluşturmaktır. Bunun başarılması ise esnek yapılar oluşturulmasına ve uygulama, değerlendirme ve geri besleme mekanizmasının kurulmasına bağlıdır.

Sonuç olarak, bölgesel gelişme farklılıklarının giderilmesi, tek başına bir ülkenin üstesinden gelmesi oldukça zor bir konudur. Mali boyutu ağır basan çok yönlü bir sistemin geliştirilerek uygulanmasını gerektirmektedir. AB, bölgesel politikasını bu çerçevede geliştirmektedir. Özellikle, Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin kalkınma çabalarında sağladığı katkı da yine aynı doğrultudadır. Ancak, Türkiye için öngörülen katılım öncesi strateji, bölgesel gelişmişlik farklılıklarını azaltmaya yönelik gayretleri finanse etmekten çok uzaktır. Sorunun çözümünde temel görev merkezi hükümete düşmektedir. Oysa, benimsenmiş olan modelin temeli, devletin ekonomik ve sosyal yaşama müdahalesinin en aza indirgenmesi esasına dayanmaktadır. Geri kalmış bölgelere uygarlığın nimetlerini taşıma ve bu bölgelerde üretimi, istihdamı artırma görev ve sorumluluğunu taşıyan bir

devlet anlayışı bu yaklaşımla ters düşmektedir. Bu bağlamda kalkınma ajanslarının Türk idari, yönetim ve ekonomik yapısı ile uyuşması ve Avrupa'daki diğer ülkeler gibi ülkemize en uygun kalkınma ajansları modellerinin oluşturulması epey zaman alacak gibi görünmektedir. Bu zaman içinde, uygulamaların sonuçlarının değerlendirilerek sorunlara hızlı bir şekilde çözüm bulunması ve gerekli değişikliklerin vakit geçirilmeden yapılması gerekmektedir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

a. Kitaplar

- ATAAY, Faruk : Bölgesel Kalkınma Ajansı Tasarımının Kalkınma Anlayışı Üzerine Bölge Kalkınma Ajansları Nedir, Ne Değildir?, Derleyen Menaf Turan, Birinci Baskı, Paragraf Yayınevi, No: 6 Ankara, 2005.
- AVANER, Tekin : Bölge Kalkınma Ajansları ve İstatistiki Bölge Birimi, Kamu Yönetim Reform'u, Çevre ve Bölge Kalkınma Ajansları Yasa Tasarısı Sempozyumu, Ankara, 2005.
- BİRBEN, Feriha : Bölgesel Gelişmede Kalkınma Ajanslarının Rolü, Etkileri ve Türkiye Uygulaması, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Y. Lisans Tezi, Trabzon, Aralık 1997.
- DEMİRCİ G., Aytül: Farklı Ülkelerde Bölge Kalkınma Ajansları Bölge Kalkınma Ajansları Nedir, Ne Değildir?, Derleyen Menaf Turan, Birinci Baskı, Paragraf Yayınevi, No: 6 Ankara, 2005.
- DİNLER, Zeynel : Bölgesel İktisat, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa, 1994.
- KAYASÜ, Serap ve diğerleri : Yerel/ Bölgesel Ekonomik Kalkınma ve Rekabet Gücünün Arttırılması: Bölgesel Kalkınma Ajansları, İstanbul Ticaret Odası Yayını, İstanbul, 2003.
- ŞEN, Zelal : Türkiye'nin Avrupa Birliği Adaylığı ve Katılım Öncesi Stratejisi çerçevesinde Bölgesel Politika Alanında Uyum Durumunun Değerlendirilmesi, Uzmanlık Tezi, Ankara, Mayıs 2004.

UZAY, Nisfet : Bölgesel Gelişmişlik Farklarının Giderilmesi ve Bölgesel Kalkınma Ajansları, Birinci Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2005.

b. Makaleler

AKPINAR, Rasim : “Bölgesel Gelişme Politikalarında Yaşanan Değişim: Yeni Bölgeselleşme Paradigması ve Uygulamaları”, http://www.ceterisparibus.net/arsiv/r_akpınar.doc (Temmuz 2004).

Avrupa Birliği

Türkiye Temsilciliği : “Avrupa Birliği Bölgesel Politika, Yerli Kaynakların Ekonomik Gelişme İçin Harekete Geçirilmesi”, <http://www.kobinet.org.tr/kosgebabm/yayınlar/bolgesel.html> (2004).

Avrupa Birliği

Türkiye Temsilciliği : “Avrupa Birliği’nde Bölge, Bölge Planlaması ve Türkiye”, <http://www.gap.gov.tr/Turkish/Dergi/D9152001/bolge.html> (2004).

BACHTLER, John

YUILL, Douglas : Policies and Strategies for Regional Development: A Shift in Paradigm?, Regional and Industrial Polic Research Paper 46, European Policies Research Center, Universty of Strachclyde, Uk, 2001, ss. 6-12.

ÇAKIR, Yılmaz : “Alsace Bölgesel Kalkınma Ajansı ve Beş Nobel”, <http://www.capital.com.tr/c/0104/cakir.asp> (Şubat 2004).

ÇALT, Gökhan : “Bölgeselleşme ve Avrupa Birliği’nin Bir Aracı Olarak Bölge Kalkınma Ajansları”, <http://www.zmo.org.tr>, (Mayıs 2005).

DİNÇER, Yılmaz : “Kamu yönetiminde Yeniden Yapılanma: 1 “Değişimin Yönetimi İçin Yönetimde Değişim”, T.C. Başbakanlık Yayını, Ankara, 2003, ss.9-14

EURADA : “Creation, Development and Management of RDAs, Does It Have To Be So Difficult?”, Bruxelles, February 1999, ss.17-71.

KEUNE, Maarten : “Regions, Regional Institution and Regional Development”, Seed Working Paper, No: 16, International Labour Office, Geneva, Switzerland, 2001, ss.1-9.

KOYUNCU, Berrin : “Küreselleşme ve Müsiad: Bir Müslüman İş Adamı Derneğinin Küreselleşmeye Eklenmesi”, Bilkent Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu yönetimi Bölümü, <http://155.223.1.158//edergi/sosyoloji/2004/s1213/3.html> (Mart 2006).

ÖZKIVRAK, Özlem

DİLEYİCİ, Dilek : “Globalleşme, Bölgeselleşme, Mega Rekabet ve Türkiye”, Dokuz Eylül Üniversitesi, <http://www.dtm.gov.tr/ead/DTDERGİ/OCAK2001/globalleşme.html> (Mayıs 2005).

TÜRKMEN, Dilara : “Alsace Bölgesi’ni ve Alsace Kalkınma Ajansı’nı Tanıyalım”, <http://www.izto.org.tr> (2006).

c. Raporlar

DPT : Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara, 2000.

KUMRAL, Neşe : Ekonomik Kalkınma Ajansları ve Girişimciliğin Teşviki, **EGİAD** Ekonomik Raporları, İzmir, 1994.

MAÇ, Nazlı : Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Türkiye, Konya Ticaret Odası Araştırma Raporu, Konya, 2006.

d. Kanun, Tebliğ, Yönetmelik, Tüzük ve Diğerleri

DPT, Ön Ulusal Kalkınma Planı(2004-2006), Ankara, Aralık 2003.
(<http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/o-uk.pdf>)

GÜLER, A., Birgül : İkinci Dalga:Siyasal ve Yönetmelik Liberizasyon Kamu Yönetimi Temel Kanunu, Ankara, 2006.

Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun Tasarısı, Ankara, Ocak 2005. (<http://www.dpt.gov.tr/bgyu/kalkinmaajanslari.pdf>)

EK 1: KALKINMA AJANSLARININ KURULUŞU, KOORDİNASYONU VE GÖREVLERİ HAKKINDA KANUN

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç ve Kapsam, Tanımlar, Kuruluş, Genel Koordinasyon

Amaç ve kapsam

Madde 1- Bu Kanunun amacı; kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle, ulusal kalkınma plânı ve programlarda öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu olarak, bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, sürdürülebilirliğini sağlamak ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak üzere oluşturulacak Kalkınma Ajanslarının kuruluş, görev ve yetkileri ile koordinasyonuna ilişkin esas ve usulleri düzenlemektir.

Tanımlar

Madde 2- Bu Kanunun uygulanmasında;

- a) Bölge: EK 1 listede belirtilen Düzey 2 İstatistikî Bölge Birimini,
 - b) Ajans: Kalkınma Ajansını,
 - c) Kuruluş kararnameşi: Kalkınma Ajanslarının kuruluşuna dair Bakanlar Kurulu kararı,
- ifade eder.

Kuruluş

Madde 3– Ajanslar, bölgeler esas alınarak, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının bağlı olduğu Bakanın teklifi üzerine Bakanlar Kurulu kararı ile kurulur. Ajans merkezinin bulunacağı il, kuruluş kararnamesinde belirtilir.

EK 1 listede belirtilen bölgelerin yeniden düzenlenmesine ve kurulmuş olan Ajansın kaldırılmasına Bakanlar Kurulu yetkilidir.

Ajanslar, tüzel kişiliği haiz ve bu Kanunla düzenlenmemiş bütün işlemlerinde özel hukuk hükümlerine tâbidir.

Genel koordinasyon

Madde 4- Ajansların ulusal düzeyde koordinasyonundan Devlet Planlama Teşkilatı sorumludur.

Bu kapsamda Devlet Planlama Teşkilatı;

a) Plânlama, programlama ve projelendirme konularında ajanslara rehberlik ve danışmanlık yapar, plân ve programların uygulanmasını izler ve değerlendirir,

b) Ajansların kurumsal performansları ile yürütülen programların performanslarının ölçülmesine dair usul ve esasları belirler,

c) Bölgesel gelişmeye yönelik iç ve dış kaynaklı fonların ajanslara tahsisi ile bunların kullanımına ilişkin usul ve esasları belirler,

- d) Ajanslar arası işbirliğini sağlar ve ortak proje üretimini destekler,
- e) Ajansların işlevlerini etkili ve verimli olarak yerine getirebilmesi için merkezi düzeyde ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği ve koordinasyonu sağlar,
- f) Ajansların yıllık çalışma programlarını onaylar,
- g) Yönetim Kurulu tarafından teklif edilen ajans Genel Sekreter adaylarının uygunluğuna karar verir,
- h) Plân ve programlara, yapılacak yardım ve transferlere, personelin nitelik ve istihdamına, bütçe ve muhasebe standartlarının kullanımına, faaliyet raporlarına, izleme, değerlendirme ve denetime ilişkin esas ve usuller ile Tek Durak Ofislerinin çalışma esas ve usullerini ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının görüşünü alarak belirler.

İKİNCİ BÖLÜM

Görev ve Yetkiler

Ajansın görev ve yetkileri

Madde 5– Ajansın görev ve yetkileri şunlardır:

- a) Yerel yönetimlerin plânlama çalışmalarına teknik destek sağlamak,
- b) Bölge plân ve programlarının uygulanmasını sağlayıcı faaliyet ve projelere destek olmak; bu kapsamda desteklenen faaliyet ve projelerin uygulama sürecini izlemek, değerlendirmek ve sonuçlarını Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına bildirmek,
- c) Bölge plân ve programlarına uygun olarak, bölgenin kırsal kalkınma ile ilgili kapasitesinin geliştirilmesine katkıda bulunmak ve bu kapsamdaki projelere destek sağlamak,

d) Bölgede kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları tarafından yürütülen ve bölge plân ve programları açısından önemli görülen diğer projeleri izlemek,

e) Bölgesel gelişme hedeflerini gerçekleştirmeye yönelik olarak; kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek,

f) 4 üncü maddenin ikinci fıkrasının (c) bendi çerçevesinde ajansa tahsis edilen kaynakları, bölge plâni ve programlarına uygun olarak kullanmak veya kullandırmak,

g) Bölgenin tabii, iktisadi ve beşeri kaynak ve imkanlarını tespit etmeye, ekonomik gelişmeyi hızlandırmaya ve rekabet gücünü artırmaya yönelik araştırmalar yapmak, yaptırmak, başka kişi, kurum ve kuruluşların yaptığı araştırmaları desteklemek,

h) Bölgenin iş ve yatırım imkanlarının, ilgili kuruluşlarla işbirliği halinde ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtımını yapmak veya yaptırmak;

i) Bölge illerinde yatırımcıların, kamu kurum ve kuruluşlarının görev ve yetki alanına giren izin ve ruhsat işlemleri ile diğer idari iş ve işlemlerini, ilgili mevzuatta belirtilen süre içinde sonuçlandırmak üzere tek elden takip ve koordine etmek,

j) Yönetim, üretim, tanıtım, pazarlama, teknoloji, finansman, örgütlenme ve işgücü eğitimi gibi konularda, ilgili kuruluşlarla işbirliği sağlayarak küçük ve orta ölçekli işletmelerle yeni girişimcileri desteklemek,

k) Türkiye'nin katıldığı ikili veya çok taraflı uluslararası programlara ilişkin faaliyetlerin bölgede tanıtımını yapmak ve bu programlar kapsamında proje geliştirilmesine katkı sağlamak.

Bilgi toplama

Madde 6– Ajans, görevleri kapsamında gerekli gördüğü bilgileri kurum ve kuruluşlardan istemeye yetkilidir. Kendilerinden bilgi istenilenler bu bilgileri zamanında vermekle yükümlüdür.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Ajansın Teşkilatı

Teşkilat yapısı

Madde 7- Ajansın teşkilat yapısı aşağıdaki gibidir:

- a) Kalkınma Kurulu,
- b) Yönetim Kurulu,
- c) Genel Sekreterlik,
- d) Tek Durak Ofisler.

Kalkınma Kurulu

Madde 8- Bölgesel gelişme hedefine yönelik olarak; bölgedeki kamu kurum ve kuruluşları, özel kesim, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve yerel yönetimler arasında işbirliğini geliştirmek ve ajansı yönlendirmek üzere Kalkınma Kurulu oluşturulur.

Kalkınma Kurulu, illerin dengeli şekilde temsilini sağlayacak yapıda, en fazla yüz üyeden oluşur.

Kalkınma Kuruluna temsilci gönderecek kamu kurum ve kuruluşları ile özel kesim ve sivil toplum kuruluşlarının gönderecekleri temsilcilerin sayısı, görev süresi ve tekrar atanma usulleri kuruluş kararnameşi ile belirlenir.

Kalkınma Kurulu, yapacağı ilk toplantıda kendi üyeleri arasından bir Başkan ve bir Başkan Vekili seçer. Başkan ve Başkan Vekilinin görev süresi iki yıldır.

Başkan ve Başkan Vekilinin temsil ettiği kurum ile mensubiyeti sona erdiğinde Kurul Başkanlığı ve Başkan Vekilliği görevleri de sona erer ve ilk toplantıda yeniden başkan ve başkan vekili seçimi yapılır.

Kalkınma Kurulu, Kurul Başkanının daveti üzerine yılda en az iki defa toplanır. Ayrıca Kurul, üye tam sayısının beşte birinin talebi üzerine Kurul Başkanı tarafından toplantıya çağrılır.

Kalkınma Kurulu, üye tam sayısının yarıdan bir fazlası ile toplanır, katılanların çoğunluğu ile karar alır. Toplantı yeter sayısı sağlanamayan hallerde on beş günü aşmayacak şekilde yeni toplantı tarihi başkan tarafından belirlenir ve bu toplantıda toplantı yeter sayısı aranmaz.

Kalkınma Kurulunun görev ve yetkileri

Madde 9– Kalkınma Kurulunun görev ve yetkileri şunlardır:

a) Bir ilden oluşan bölgelerde Yönetim Kurulunda yer alacak özel kesim ve/veya sivil toplum kuruluşları temsilcilerini ve iki katı yedeklerini sırasıyla seçmek,

b) Ajansın yıllık faaliyet ve iç denetim raporlarını görüşmek, değerlendirmek ve Yönetim Kuruluna önerilerde bulunmak,

c) Bölgenin tanıtımına, potansiyeline, önceliklerine, sorunlarına ve çözüm önerilerine yönelik olarak Yönetim Kuruluna tavsiyelerde bulunmak,

d) Toplantı sonuçlarını Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına raporlamak ve toplantıya ilişkin bir sonuç bildirisi yayımlamak.

Yönetim Kurulu

Madde 10– Yönetim Kurulu, Ajansın karar organıdır.

Yönetim Kurulu, bir ilden oluşan bölgelerde vali, Büyükşehir belediye başkanı, sanayi odası başkanı, ticaret odası başkanı ile Kalkınma Kurulu tarafından seçilecek üç özel kesim ve/veya sivil toplum kuruluşu temsilcisinden; birden fazla ilden oluşan bölgelerde il valileri, Büyükşehir belediye başkanları veya Büyükşehir olmayan illerde il merkezi olan yerlerdeki belediye başkanları ve her ilden birer kişi olmak kaydıyla ticaret ve sanayi odası başkanlarından oluşur. Ancak, birden fazla ilden oluşan bölgelerdeki illerde; ticaret ve sanayi odalarının ayrı ayrı kurulmuş bulunması halinde, Yönetim Kurulunda yer alacak temsilci Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Yönetim Kurulu tarafından belirlenir.

Ajansı, Yönetim Kurulu Başkanı temsil eder. Yönetim Kurulunun Başkanı validir. Yönetim Kurulu ilk toplantısında üyeleri arasından bir Başkan vekili seçer.

Birden fazla ilden oluşan bölgelerde Yönetim Kurulu Başkanlığı; ilk yıl ajans merkezi olarak tespit edilen ilin valisi tarafından, müteakip yıllarda illerin alfabetik sırasına göre bölgedeki valiler tarafından birer yıl süreyle dönüşümlü olarak yürütülür.

Bir ilden oluşan bölgelerde Kalkınma Kurulu tarafından seçilen Yönetim Kurulu üyelerinin görev süresi iki yıl olup görev sürelerini tamamlamadan her hangi bir şekilde üyeliklerinin sona ermesi halinde, kalan süreleri sırasına göre yedek üyelerince

tamamlanır. Görevi sona eren üyeler tekrar seçilebilir. Yönetim Kurulu üyeliği, üyelerin temsil ettikleri kurum ve kuruluşlardaki görevlerini sürdürmelerine engel teşkil etmez.

Yönetim Kurulu üyeleri ajans ile ilgili gizlilik taşıyan bilgileri ve bu Kanunun uygulanması sırasında öğrendikleri çalışma alanlarındaki sırları, görevlerinden ayrılmış olsalar bile ifşa edemezler, kendilerinin veya başkalarının menfaatine kullanamazlar.

Yönetim Kurulu üyeleri, kendileri ve üçüncü dereceye kadar kan ve kayın hısımlarını doğrudan ilgilendiren konular ile sahibi ya da ortağı oldukları ticari işletmelere ilişkin toplantıya ve oylamaya katılamaz.

Yönetim Kurulu, Başkanın daveti üzerine üye tam sayısının yarısından bir fazlası ile her ay en az bir kere toplanır. Yönetim Kurulu toplantılarına Başkanın yokluğunda Başkan vekili başkanlık eder.

Yönetim Kurulu, toplantıya katılanların oy çokluğu ile karar alır. Eşitlik durumunda, Başkanın oyu yönünde karar alınır.

Ajans Genel Sekreteri, oy hakkı olmamak kaydı ile Yönetim Kurulu toplantılarına katılır.

Yönetim Kurulunun görev ve yetkileri

Madde 11- Yönetim Kurulunun görev ve yetkileri şunlardır:

- a) Yıllık çalışma programını Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının onayına sunmak,
- b) Yıl içinde ihtiyaçlara göre bütçeyi revize etmek,
- c) Taşınmaz alımına, satımına ve kiralanmasına karar vermek,
- d) Yıllık malî raporu ve kesinleşen bütçe sonuçlarını onaylamak,
- e) Altı aylık ara rapor ile yıllık faaliyet raporunu Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına sunmak,
- f) Ajans bütçesini onaylayarak Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına sunmak,
- g) Genel sekreterlik tarafından sunulan program, proje ve faaliyetlerin desteklenmesine ilişkin teklifler ile kişi ve kuruluşlara yapılacak yardımları onaylamak,
- h) Ajansa yapılacak bağış ve hibeleri kabul etmek,
- i) Personelin işe alınması ve işine son verilmesi konularında karar vermek,
- j) Genel Sekreterce belirlenen çalışma birimlerini, bunlar arasındaki işbölümünü onaylamak ve teklif üzerine değiştirmek,
- k) Genel Sekreter adaylarını, uygunluğuna karar verilmek üzere Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına sunmak.

Yönetim Kurulu gerekli gördüğü hallerde yukarıda sayılan görev ve yetkilerinden bir kısmını, sınırlarını açıkça belirlemek şartıyla Genel Sekretere devredebilir.

Genel Sekreterlik

Madde 12– Genel Sekreterlik Ajansın icra organıdır. Genel Sekreterliğin ve Tek Durak Ofislerin en üst amiri Genel Sekreterdir. Genel Sekreter ajansın icraatı ile ilgili olarak Yönetim Kuruluna karşı sorumludur.

Genel Sekreterin görev ve yetkileri

Madde 13– Genel Sekreterin görev ve yetkileri şunlardır:

- a) Yönetim Kurulu kararlarını uygulamak,
- b) Yıllık çalışma programı ile bütçeyi hazırlamak ve Yönetim Kuruluna sunmak,
- c) Ajans gelirlerini toplamak, 4 üncü maddeye göre belirlenecek usul ve esaslar ile bütçe ve yönetim kurulu kararlarına uygun olarak harcamaları yapmak,
- d) Taşınır alımına, satımına ve hizmet alımına karar vermek,
- e) Bölgedeki kişi, kurum ve kuruluşların proje üretme ve uygulama kapasitesini geliştirici faaliyetlerde bulunmak,
- f) Özel kesim, sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimlerin proje ve faaliyet tekliflerini değerlendirerek, malî destek sağlamak üzere Yönetim Kuruluna öneri götürmek,
- g) Desteklenen proje ve faaliyetleri izlemek, değerlendirmek, denetlemek ve raporlamak,
- h) Bölgesel kalkınmayla ilgili yurt içindeki ve dışındaki ajans ve kuruluşlarla işbirliği yapmak ve ortak projeler geliştirmek,
- i) Yerel yönetimlerin plânlama çalışmalarına teknik destek sağlamak,
- j) Personelin performans ölçütlerini belirlemek ve performansını değerlendirmek,

- k) Personelin işe alınması ve işine son verilmesini Yönetim Kuruluna teklif etmek,
- l) Ajans genel sekreterliğini temsilen, bölgesel gelişme ile ilgili ulusal ve uluslararası toplantılara katılmak ve yurtdışı temaslarda bulunmak,
- m) Ajansın sekreteryaya işlerini ve görev alanına giren diğer hizmetleri yürütmek,
- n) Yönetim Kurulunun devrettiği yetkileri kullanmak.

Genel Sekreterin nitelikleri

Madde 14- Genel Sekreter, yurt içi ya da yurt dışında hukuk, iktisat, işletme, siyasal bilgiler, iktisadi ve idari bilimler, şehir ve bölge planlama, sosyoloji ile mühendislik alanlarında en az dört yıl yüksek öğrenim veren fakülte ve yüksek öğretim kurumlarından mezun olmuş, yeterli bilgi ve deneyime sahip, yüksek öğrenimi bitirdikten sonra kamu ve/veya özel kesimde uzmanlık gerektiren işlerde en az on yıl çalışmış, Kamu Personeli Yabancı Dil Bilgisi Seviye Tespit Sınavında İngilizce dilinden en az 70 puan almış veya buna denk kabul edilen uluslararası geçerliliği bulunan belgeye sahip adaylar arasından istihdam edilir.

Tek Durak Ofisler

Madde 15- Bölge illerinde, Yönetim Kurulu kararı ile biri koordinator olmak üzere, en çok beş uzmandan oluşan Tek Durak Ofisler teşkil edilir.

Tek Durak Ofisler görevleri ile ilgili olarak Genel Sekreterliğe karşı sorumludur.

Tek Durak Ofislerde yatırımcılara sunulan hizmetler tamamen ücretsizdir.

Tek Durak Ofislerin görev ve yetkileri

Madde 16- Tek Durak Ofislerin görev ve yetkileri şunlardır:

- a) Bölge illerinde, yatırımcıların kamu kurum ve kuruluşlarının görev ve yetki alanına giren izin ve ruhsat işlemleri ile diğer idari iş ve işlemleri ilgili mevzuatta belirtilen süre içerisinde sonuçlandırmak üzere Yönetim Kurulu adına tek elden takip ve koordine etmek, yatırımları izlemek,
- b) İlgili mevzuattaki başvuru koşulları ve istenen belgeler doğrultusunda yatırımcıya bilgi vermek ve yol göstermek,
- c) Başvurular hakkında ön inceleme yapmak,
- d) 4 üncü madde uyarınca çıkarılacak olan düzenlemelerde belirtilen işlemleri yapmak,
- e) İş ve işlemler konusunda valiliğe ve genel sekreterliğe bilgi vermek.

Tek Durak Ofislere başvuru

Madde 17- Yatırımcılar, ilgili mevzuatlarda belirtilen bilgi ve belgelerle Tek Durak Ofislere başvurur. Ancak, yatırımcıların bu Kanun kapsamında Tek Durak Ofislere başvurması isteğine bağlıdır.

14/6/1989 tarihli ve 3572 sayılı İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanununun 5 inci maddesi gereğince ruhsat verecek mercie yapılacak müracaatlar Tek Durak Ofislere yapılabilir. Bu şekilde yapılan müracaatlar söz konusu mercie yapılmış sayılır.

22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanununun 78 inci maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen “Kurma İzni ve İşletme Belgesine” ilişkin müracaatlar Tek Durak Ofislere

yapılabilir. Bu şekilde yapılan müracaatlar Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının ilgili teşkilatına yapılmış sayılır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Personel Rejimi, Bütçe ve Denetim

Ajans personelinin nitelik, statü ve hakları

Madde 18- Ajans hizmetleri iş mevzuatı hükümlerine göre istihdam edilen, ajans görevlerini ifa etmekle yükümlü uzman personel ve destek personeli eliyle yürütülür. Ayrıca, ajanslarda iç denetim yapmak üzere bir iç denetçi istihdam edilir. Sekreterlik, halkla ilişkiler, arşiv, idari, mali ve personelle ilgili işlemler gibi işleri yürütecek olan destek personelinin sayısı, ajans toplam personel sayısının yüzde yirmisini geçemez.

Uzman personel ve iç denetçi, yurt içi ya da yurt dışında hukuk, iktisat, işletme, siyasal bilgiler, iktisadi ve idari bilimler, matematik, şehir ve bölge planlama, istatistik, sosyoloji ile mühendislik alanlarında en az dört yıl yüksek öğrenim veren fakülte ve yüksek öğretim kurumlarından mezun olmuş, Kamu Personeli Yabancı Dil Bilgisi Seviye Tespit Sınavında İngilizce dilinden en az 70 puan almış veya buna denk kabul edilen uluslararası geçerliliği bulunan belgeye sahip adaylar arasından istihdam edilir. Ayrıca, iç denetçide kamuda denetim elemanı olarak en az on yıl çalışmış olma şartı aranır.

Kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanlardan, yukarıdaki fıkrada belirtilen nitelikleri taşıyanlar, kendilerinin isteği ve kurumlarının muvafakati ile ajansta uzman personel olarak istihdam edilebilir. Bunların kurumlarıyla olan ilişkileri iş akdinin yapılmasıyla son bulur. Bunlara verilecek ücret ile diğer malî ve sosyal haklar yapılacak iş akdi ile belirlenir. Bu şekilde istihdam edilenler, ajanstaki görevleri sona erdiğinde, öğrenim durumları,

hizmet yılı ve idari unvanları hariç olmak üzere unvanları dikkate alınarak önceki kurumlarında kariyerlerine veya durumlarına uygun bir kadro veya pozisyona en geç üç ay içinde atanırlar ve herhangi bir işleme gerek kalmaksızın en geç bir ay içerisinde göreve başlatılırlar. Bu kişilerden, önceki kamu kurum ve kuruluşlarındaki kadrolarına müşterek kararname ile atananların, bu fıkraya göre yapılacak atama işlemleri ilgili bakan onayı ile yapılır. Bu fıkra uyarınca önceki kurumlarına dönen kişilerin ajansta geçen hizmetleri kazanılmış hak aylık derece ve kademelerinde değerlendirilir. Bu şekilde görevlendirilecek personel sayısı toplam personel sayısının yüzde otuzunu aşamaz.

Ajans personeli, emeklilik ve sosyal güvenlik yönünden 17.07.1964 tarihli ve 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununa tâbidir.

Yönetim Kurulu üyeleri ile Genel Sekreter ve ajansta istihdam edilecek tüm personelde;

- a) Türk Vatandaşı olmak,
 - b) Kamu haklarından mahrum bulunmamak,
- şartları aranır.

Genel Sekreter ile diğer personelin ücret ve gündelikleri ile diğer malî ve sosyal hakları Yüksek Planlama Kurulu kararıyla tespit edilen alt ve üst limitleri geçmemek üzere Yönetim Kurulunca belirlenir.

Ajans personeline ilişkin tüm ihtilaflar iş mahkemelerinde görülür.

Gelirler

Madde 19- Ajansın gelirleri şunlardır:

- a) Bir önceki yıl kesinleşmiş genel bütçe vergi gelirlerinin binde beşi oranında her yıl ayrılacak transfer ödeneğinden, Yüksek Planlama Kurulunca nüfus, gelişmişlik düzeyi ve performans ölçütlerine göre belirlenecek pay,
- b) Avrupa Birliği ve diğer uluslararası fonlardan sağlanacak kaynaklar,
- c) Faaliyet gelirleri,
- d) Bir önceki yıl kesinleşmiş bütçe gelirleri üzerinden, bölgedeki il özel idareleri için yüzde beş ve belediyeler için yüzde bir oranında, cari yıl bütçesinden aktarılacak pay,
- e) Bölgedeki sanayi ve ticaret odalarının, bir önceki yıl kesinleşmiş bütçe gelirlerinin yüzde biri oranında, cari yıl bütçesinden aktarılacak pay,
- f) Ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlarca yapılan bağış ve yardımlar,
- g) Bir önceki yıldan devreden gelirler.

Birinci fıkranın (d) ve (e) bentlerinde belirtilen paylar, ilgili idare ve kuruluşlar tarafından Haziran ayının sonuna kadar ajans hesabına aktarılır. (d) bendinde belirtilen paylar, süresi içerisinde aktarılmadığı takdirde, bu idarelere genel bütçe vergi gelirleri tahsilat toplamı üzerinden ayrılan paydan ilgisine göre Maliye Bakanlığı ve/veya İller Bankasınca kesilerek ilgili ajans hesabına aktarılır.

Diğer alacakların tahsilinde, genel hükümlere göre işlem yapılır.

Giderler

Madde 20- Ajansın giderleri şunlardır:

- a) Plân, program ve proje giderleri,
- b) Proje ve faaliyet destekleme giderleri,
- c) Araştırma ve geliştirme giderleri,
- d) Tanıtım ve eğitim giderleri,
- e) Taşınır ve taşınmaz mal ile hizmet alım giderleri,
- f) Yönetim ve personel giderleri,
- g) Görevlerle ilgili diğer giderler.

Ajansın yıllık personel giderleri toplamı, gerçekleşen en son yıl bütçe gelirlerinin, yüzde on beşini aşamaz.

Malî Saydamlık ve Hesap Verme Sorumluluğu

Madde 21- Ajanslar, finansal kaynaklarının elde edilmesi ve kullanılmasında, denetimin sağlanması amacıyla, kamuoyunu zamanında bilgilendirmekle yükümlüdür. Bu amaçla;

- a) Görev, yetki ve sorumlulukların açık olarak tanımlanması,
- b) Yıllık çalışma programı ile bütçenin hazırlanması, yetkili organlarda görüşülmesi, uygulanması ve uygulama sonuçları ile raporların kamuoyuna açık ve ulaşılabilir olması,

c) Ajanslar tarafından proje ve faaliyetlere sağlanan desteklerin bir yılı geçmemek üzere belirli dönemler itibarıyla kamuoyuna açıklanması,

d) Ajans hesaplarının standart bir muhasebe sistemi ve genel kabul görmüş muhasebe prensiplerine uygun bir muhasebe düzenine göre oluşturulması,

zorunludur.

Ajansların finansal kaynaklarının elde edilmesi ve kullanılmasında görevli ve yetkili olanlar, kaynakların etkili, ekonomik, verimli ve hukuka uygun olarak elde edilmesinden, kullanılmasından, muhasebeleştirilmesinden, raporlanmasından ve kötüye kullanılmaması için gerekli önlemlerin alınmasından sorumludur.

Bütçe

Madde 22- Ulusal ve bölgesel düzeyde plân ve programlara, Yüksek Planlama Kurulunca belirlenen ödenek tavanına ve yıllık çalışma programına göre hazırlanan bütçe, ajansın bütçe yılı içindeki gelir ve gider tahminlerini gösterir. Bütçe yılı takvim yılıdır. Bütçe dışı harcama yapılamaz.

Bütçenin hazırlanması ve kabulü

Madde 23- Ajans, Yüksek Planlama Kurulunca, 19 uncu maddenin birinci fıkrasının (a) bendinde belirtilen ölçütlere göre her yıl Haziran ayında genel bütçeden ajanslara yapılacak transferlere ilişkin gösterge niteliğinde belirlenen payların tavanları ile diğer gelir kalemlerine ilişkin tahminleri dikkate alarak bir sonraki yılın bütçesini hazırlar. Ulusal ve bölgesel düzeydeki plân ve programlar dikkate alınarak Genel Sekreterlikçe hazırlanacak bütçe taslağı ve çalışma programı, Ağustos ayı başında Yönetim Kuruluna sunulur.

Bütçe taslağı Yönetim Kurulunca kabul edildikten sonra, çalışma programı ile birlikte en geç Eylül ayı başına kadar görüş alınmak üzere Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilir. Bütçe, Genel Bütçe Kanununun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren on beş gün içinde kesinleştirilerek Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına sunulur.

19 uncu maddenin birinci fıkrasının (a) bendine göre yapılacak transfer ödeneği, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı bütçesinde gösterilir. Bu ödenek aylık harcama programına göre Devlet Planlama Teşkilatınca ajanslara kullanılır.

Bütçenin kesinleşme tarihine kadar, devam eden işler için yapılacak harcamalar yılı bütçesi ile ilişkilendirilir.

Bütçe sonuçları

Madde 24- Bütçe sonuçları, Genel Sekreter tarafından bütçe döneminin bitiminden sonraki Mart ayı içinde Yönetim Kuruluna sunulur; Yönetim Kurulunda görüşülerek karara bağlanır.

Bütçe sonuçları onaylanmadığı takdirde İçişleri Bakanlığı ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilir. Bu kurumlar bu Kanunun ve/veya diğer ilgili kanunların ilgili hükümlerine göre işlem tesis eder.

Denetim

Madde 25- Ajanslarda iç ve dış denetim yapılır.

İç denetimde; ajansın faaliyetleri, hesapları, işlemleri ve performansı Yönetim Kurulu Başkanı veya Genel Sekreter ile bir iç denetçi tarafından denetlenir. İç denetim raporları Yönetim Kuruluna ve Kalkınma Kuruluna sunulur.

Dış denetim; İçişleri Bakanlığı ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca müştereken belirlenecek esas ve usullere göre yapılır veya yaptırılır. Denetim sonucu suç teşkil eden hususlarla ilgili gerekli işlemleri yapmaya İçişleri Bakanlığı; performansla ilgili değerlendirmeleri yapmaya ve gerekli tedbirleri almaya Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı yetkilidir.

BEŞİNCİ BÖLÜM**Çeşitli Hükümler****Muafiyetler**

Madde 26- Ajans; yapılacak her türlü devir, intikal, bağış ve yardımlardan kaynaklanan vergiler ile damga vergisinden ve düzenlenecek sözleşmelerden doğacak diğer vergi, resim, harç ve katkı paylarından muafır.

Uygulanmayacak hükümler

Madde 27- Ajans, 10/12/2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Malî Yönetim ve Kontrol Kanunu, 8/9/1983 tarihli ve 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu ve 4/1/2002 tarihli ve 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu hükümlerine tâbi değildir.

Madde 28- 19/6/1994 tarihli ve 540 sayılı Devlet Planlama Teşkilatı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 2 nci maddesine aşağıdaki bent eklenmiştir.

“1) Kalkınma Ajanslarının koordinasyonunu sağlamak ve bunlarla ilgili iş ve işlemleri yürütmek.”

Madde 29- 540 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 14 üncü maddesine “yapısal uyum politikalarının uygulanması sırasında ortaya çıkabilecek sorunların çözümü amacıyla projeler geliştirmek ve bu konularda yapılacak çalışmaları koordine etmek,” ifadesinden sonra gelmek üzere “Kalkınma Ajanslarının genel koordinasyonunu sağlamak ve bunlarla ilgili iş ve işlemleri yürütmek,” ifadesi eklenmiştir.

Geçici Madde 1- Bütün ajanslar kurulup faaliyete geçene kadar, 19 uncu maddenin birinci fıkrasının (a) bendi uyarınca tahsis edilecek transfer ödeneği miktarı, kurulmuş ajans sayısı dikkate alınarak belirlenir. Ajanslar kuruldukları tarih itibariyle yılın geri kalanı için kendilerine düşen payı kullanma hakkını kazanır.

Geçici Madde 2- İlk yıl için ajansta istihdam edilebilecek olan azami personel sayısı kuruluş kararnamesinde belirtilir.

Geçici Madde 3- Türkiye-Avrupa Birliği Malî İşbirliği kapsamında yürütülen bölgesel programların; bölgelerde yürütülmesi ve koordinasyonu amacıyla oluşturulan proje birimlerinin yürütmekte olduğu iş ve işlemler, bunlara ilişkin hak ve yükümlülükler ile her türlü taşınır mallar, kuruluş kararnamesinin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en geç bir ay içinde ilgili ajansa devredilir.

Söz konusu proje birimlerinde çalışan personelden; görevli olduğu bölgede kurulan ajansın kuruluş kararnamesinin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içerisinde ilgili ajansa başvurulardan, 18 inci maddesinin ikinci fıkrasındaki niteliklere sahip olanlar uzman personel, diğerleri ise destek personeli olarak bu Kanunun ilgili hükümlerine göre öncelikle istihdam edilir.

Geçici Madde 4- Kalkınma Kurulu, kuruluş kararnamesinin yayımlandığı tarihten itibaren bir ay içinde, ajans merkezi olarak tespit edilen ilin valisinin başkanlığında ilk toplantısını yapar.

Geçici Madde 5- 27/10/1989 tarihli ve 388 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kurulan Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) Bölge Kalkınma İdaresinin görev süresi 31/12/2005 tarihi itibarıyla sona ermiştir.

GAP Bölge Kalkınma İdaresinin görev ve yetki alanında bulunan Adıyaman, Gaziantep, Kilis, Diyarbakır, Şanlıurfa, Batman, Mardin, Şırnak ve Siirt illerini kapsayan ajanslar en geç 31/12/2005 tarihine kadar kurulur ve faaliyete geçer.

GAP Bölge Kalkınma İdaresinde çalışmakta olanlardan; ilgili ajansın kuruluş kararnamesinin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir ay içerisinde ajansa başvuranlardan, 18 inci maddede belirtilen niteliklere sahip olanlar bu Kanunun ilgili hükümlerine göre öncelikle istihdam edilir.

Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte GAP Bölge Kalkınma İdaresinde çalışmakta olanlardan;

a) Kadrosu başka kurum ve kuruluşlarda olan personelin GAP Bölge Kalkınma İdaresi ile ilişkileri, GAP Bölge Kalkınma İdaresi tarafından en geç 31/12/2005 tarihine kadar sona erdirilir ve bu kişiler kurumlarına iade edilir.

b) Memur statüsünde bulunanlar, GAP Bölge Kalkınma İdaresi tarafından en geç 31/12/2005 tarihine kadar istihdam fazlası personel olarak Devlet Personel Başkanlığına bildirilir. Söz konusu personelin diğer kamu kurum ve kuruluşlarına nakledilmeleri hakkında, 4046 sayılı Kanunun 22 nci ve diğer ilgili maddelerinde belirtilen usul ve esaslar uygulanır. 388 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile ihdas edilen kadrolara atanmış olanların bu Kanun Hükmünde Kararnameyle öngörülen eski kadrolarına ait her türlü hakları, durumlarına uygun yeni bir kadroya atanıncaya kadar devam eder.

c) Sözleşmeli personel, işçi ve geçici işçi statüsünde çalışanların sözleşmeleri, GAP Bölge Kalkınma İdaresi tarafından en geç 31/12/2005 tarihine kadar feshedilir. Bunlar hakkında, 4046 sayılı Kanunun 21 nci ve diğer ilgili maddelerinde belirtilen usul ve esaslar uygulanır.

Bu madde gereğince diğer kamu kurum ve kuruluşlarına yapılacak nakil sebebiyle boşalan kadro ve pozisyonlar hiçbir işleme gerek kalmaksızın boşaldıkları tarihten itibaren iptal edilmiş sayılır ve bu kadrolar 190 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin ilgili bölümünden çıkarılır.

GAP Bölge Kalkınma İdaresinin tasfiyesi amacıyla, teşkilatın alacak ve borçları, taşınır ve taşınmazları, ödenekleri ve yürüttüğü projeler ve bunlarla ilgili görev, yetki ve sorumluluklar; Devlet Planlama Teşkilatı ve GAP Bölge Kalkınma İdaresi arasında yapılacak protokollerle ilgili ajanslara ve kamu kurum ve kuruluşlarına devir ve intikal ettirilir. Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının bağlı olduğu bakan, GAP Bölge Kalkınma İdaresinin tasfiyesine ilişkin her türlü işlemi yapmaya yetkilidir.

Yürürlük

Madde 30- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 31- Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

ÖZGEÇMİŞ

Ebru CELEPCİ, 11.05.1981'de Gümüşhane'de doğdu. 1992 yılında Güneştepe İlköğretim Okulu'ndan, 1995 yılında Bakırköy Ahmet Hamdi Tanpınar Ortaokulundan mezun oldu. 1998 yılında Bakırköy Sabri Çalışkan Lisesini bitirdi. Aynı yıl Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisat Bölümü'nü kazandı. Lisans eğitimini 2002 yılında sınıf üçüncülüğü derecesi ile bitirdi. Yine aynı yıl Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat bölümüne kayıt oldu. Yüksek Lisans eğitimi için İngilizce hazırlık sınıfına devam etti. İyi derecede İngilizce bilmektedir.